

קונטרס חינוך הבנים כהלכתו

הלכות ומנהגי
תגלחת הקטן
הנקרא חלאק'ה

יו"ל לרגל שמחת החלאק'ה
של הילד לוי ניי"ו
בן אחי הרה"ג רבי גמליאל הכהן רבינוביץ שליט"א
מח"ס גם אני אודך
ל"ג בעומר תש"פ

שנא

ספר

דיני הבנים בהלכותו

דיני הקטנים וחינוכם

לפי סדר השו"ע

דיני ומנהגי

תגלחת הקטן

הנקרא חלאק'ה

חברתי בס"ד בחמלת ד' עלי

אליעזר הכהן רבינוביץ

מחבר ספר תורת הקטן, תורת הנגע

כרם אליעזר (נגעים, שביעית, פסח, ראש השנה, חנוכה, פורים)

בית שמש

אייר תש"פ

הערות והארות
יתקבלו בברכה מרובה

©
כל הזכויות שמורות

הכתובת לעניני הספר
משפחת רבינוביץ
רחוב רבי יהושע 6/7
רמת בית שמש
טל. 02-9993310

נדפס בארץ ישראל
PRINTED IN E. ISRAEL

ספר

חינוך הבנים כהלכותו

ברם אליעזר

אוצר

הלכות ומנהגי
החלאק"ה

פרקים אלו הם מתוך הספר
חינוך הבנים כהלכתו
על שו"ע יו"ד
שיצא לאור עולם בקרוב בעזהשי"ת

מפתח הענינים

פרק כ"ה

ז דיני ומנהגי תגלחת הקטן הנקרא "חלאקה" . . . . . ז

ז זמן התגלחת וענינו . . . . . ז

מקור המנהג וענינו ☆ גיל התינוק ☆ להקדים לפני ג' שנים או לאחר ☆ להקדים או לאחר כדי לעשות הגילוח בל"ג בעומר ☆ לגלח בגיל שנתיים ☆ גילוח בגיל ארבע או חמש ☆ מי שלא גילחו אותו בקטנותו ☆ ליגע בשערות הקטן לפני התספורת הראשונה

יד זמן התגלחת לקטן הנולד בזמנים מסויימים . . . . . יד

קטן הנולד בין השמשות ☆ קטן שנעשה בן שלש בשבת או ביו"ט ☆ קטן שנולד בחודש אדר ☆ נולד בל' חשון או ל' כסלו ☆ א' כסלו וא' טבת ☆ ל' אדר ראשון ☆ ל' שבט ☆ כשיש הפרש שעות בין המדינות

יז מקום התגלחת . . . . . יז

חלאקה במירון ☆ גמר התספורת במירון ☆ חלאקה בקבר שמואל הנביא או בקבר שמעון הצדיק ☆ חלאקה בבית הכנסת ☆ גילוח במקום מטונף

כא מי מגלח ואופן התגלחת . . . . . כא

גילוח ע"י אדם גדול או צדיק ☆ השתתפות האב בתגלחת ☆ גילוח ע"י האב ושאר קרובים ☆ גילוח על ידי אשה ☆ גילוח על ידי קטן ☆ גילוח על ידי נכרי ☆ הכנת הילד לתגלחת ☆ אופן וצורת התגלחת ☆ מהיכן מתחילים את התגלחת ☆ זהירות בשעת התגלחת ☆ גילוח ע"י מומחה וירא שמים ☆ גילוח ביד ימין ☆ תגלחת בנים תאומים

כו דינים ומנהגים לאחר התגלחת . . . . . כו

נטילת ידים אחר החלאקה ☆ מה עושים עם השערות ☆ נתינת צדקה ומעוֹת לנער

מנהגים שונים ביום התגלחת ..... כט
בגדים מיוחדים ☆ שמחה ומשתה וכלי זמר ☆ תפילת ההורים על הבן

פרק כ"ז

דין החלאק'ה בזמנים שונים בשנה ..... לב
חלאק'ה בלילה ☆ חלאק'ה אחר חצות היום ☆ חלאק'ה לפני תפילת
שחרית ☆ חלאק'ה בערב שבת ויום טוב ☆ נעשה בן ג' שנים בשבת ויום
טוב ☆ חלאק'ה ביו"ט שני של גלויות בארץ ישראל ☆ חלאק'ה ביום
חמישי ☆ חלאק'ה ביום ראשון ☆ חלאק'ה בראש חודש ובליל ר"ח ☆ חלאק'ה
בערב פסח ☆ חלאק'ה בחול המועד ☆ קטן הנולד לפני המועד או לאחריו ☆ מהו
החיתור לחלאק'ה בחוה"מ והרי אין לקטן צער ☆ מי רשאי לגלחו במועד והאם
רשאי ליטול שכר ☆ המנהג בזמנינו כלפי חלאק'ה בחוה"מ ☆ חלאק'ה בימי ספירת
העומר ☆ חלאק'ה בל"ג בעומר ☆ להקדים או לאחר בשביל ל"ג בעומר ☆ חלאק'ה
בליל ל"ג בעומר ☆ להשלים התגלחת במוצאי ל"ג בעומר ☆ חלאק'ה אחר ראש
חודש סיון ולפני ראש חודש אייר ☆ חלאק'ה בחנוכה ☆ חלאק'ה
בפורים ☆ חלאק'ה בבין המצרים ובתשעת הימים ☆ חלאק'ה ביום עשירי
באב ☆ חלאק'ה בתענית ציבור ☆ חלאק'ה בימי אבלות ☆ בגדי שבת לאבל
בחלאק'ה של בנו

תגלחת הקטנים (חלאק'ה)

פרק ב"ה

דיני ומנהגי תגלחת הקטן הנקרא "חלאק'ה"

זמן התגלחת וענינו

מקור המנהג וענינו

א. מנהג ישראל תורה ברוב תפוצות ישראל, שבהיות הקטן בן ג' שנים לערך מגלחים לראשונה את שערות ראשו (א), ואז משאירים לו את פיאות הראש שאסור לגלחם כדין התורה (ב), ומאז מחנכים אותו למצוה זו של 'לא תקיפו פאת ראשכם' (ג), והפיאות המה עדות וסימן לישראל (ד), שהמה מצויינים

כרם אליעזר

(א) וזאת למודעי כי בענין זה של חלאק'ה נמצא בספרים הרבה ענינים ומנהגים שונים. וראה בקונטרס ובשנה הרביעית להגר"מ גרוס שליט"א (חלק א'), [ושם בסוף הספר הובא ילקוט תשובות מרבתינו האחרונים שדנו בפרטי מנהגי התגלחת בזמנים שונים ובגיל הקטן], ובספר חינוך ישראל (ח"ב פרק ח' סימן א'), וגם בספר נטעי גבריאל על דיני תגלחת הילדים (פנקס א-ט"ו), ובקונטרס תגלחת מצוה (פנקס א-ד) להגר"ר שמעון גוטמן שליט"א, ועוד. - שכל אלו האריכו הרבה בפרטי מנהג זה, ולא ראיתי לנכון להאריך בזה יותר מדאי, והבאתי את עיקרי הדברים וכן את פרטי הדינים השייכים לזה, ובפרט אותם הקשורים יותר לדיני הקטנים.

יכוין לקיים מצות לא תקיפו, והובא בספרים, והוסיף דאף דבנידון דידן המסתפר הוא קטן מ"מ גם המגלח יש לו לכוין כונה זו, כי גם הוא בכלל האיסור. - וראה לעיל פרק כ"ד (ס"ז) שהמגלח את הקטן לוקה. עוד הביא שבספר משכיל אל דל (ח"א א' פרט ב') כתב שכשמניח את הפיאות יאמר 'כך ציוה ה' שאנו בני קל חי'.

האם נחשב כעוסק במצוה

בספר מועדי הגר"ח (ח"ב סימן כ"ג) נשאל הגר"ח ק העושה חלאקה בל"ג בעומר אם יש לו פטור דעוסק במצוה פטור מהמצוה. והשיב: אינו עושה מצוה אלא נמנע מעבירה.

האם שייך חינוך בתינוק כזה

(ג) ואף שבשאר המצות אין מחנכים בגיל מוקדם כ"כ למצות עשה, ראה תורת הקטן פרק ה', מכל מקום בכמה מצות נהגו להקדים כבר מגיל שלש וכגון ציצית וכיסוי הראש וכדומה, ובפרט דכאן הוא מצות ל"ת שלא להקיף פאת הראש, וכלפי מצות ל"ת זמן החינוך קודם וכמשנ"ת שם (סעיפים י"ז-י"ח), ועוד דעיקר הכונה שע"י התספורת יהיה לו החינוך לזה גם בגדלותו, והבן.

(ד) שו"ת תורה לשמה (סימן שפ"ט), ובספר מצפונות יהודי תימן (עמוד 63) וכן בספר

וראה בקונטרס ובשנה הרביעית (פ"א סק"י) שהביא מש"כ האריז"ל (ליקוטי תורה פרשת קדושים) שהמסתפר

(ב) כן מבואר במשנת חסידים (מסכת אייר פ"א אות ז') ובשו"ת נחפה בכסף (ח"ב דף ז') ובשע"ת (סימן תקל"א סק"ז) ובשאר האחרונים שיובאו להלן דעיקר ענין הגילוח הוא החינוך למצות פיאות הראש.

לכוין לקיים מצות "לא תקיפו"

וראה בקונטרס ובשנה הרביעית (פ"א סק"י) שהביא מש"כ האריז"ל (ליקוטי תורה פרשת קדושים) שהמסתפר

בתגלחתם (ה), ובוה ישונה מכל העמים לא יתבולל ויתערב עמהם (ו), ויש בוה גם ענין הרחקה מעבודה זרה (ז), ומחוקות הגויים (ח), ותספורת זאת נקראת "חאלאקע" (ט).

גיל התינוק

ב. עיקר זמן עשיית החלאק'ה הוא ביום שנעשה התינוק בן שלש שנים (י), וכפי שמצינו בכמה מדרשי חז"ל (יא) שבגיל שלש מתחילים לחנך את הקטן למצות (יב).

כרם אליעזר

היכל עבודת ה' (ח"ד עמוד קע"ט) כתבו דלכן נקרא בארצות תימן "סימנים".

ובהגדה של פסח מבית לוי (עובדות והנהגות לבית בריסק ח"צ דף נ"ב) הובא כך: אחד מתלמידי הגר"ז מבריסק שעמד לחנך את בנו הקטן בפיאות הראש, נכנס אל מרן כדי להתברך מפיו במעמד זה. באותה הזדמנות פנה אל מרן ושאלו, ילמדנו רבנו למה נהיגי אינשי לומר "מאכן פיאות", הרי אין כל מצוה לעשות פיאות וציווי התורה הוא רק שאסור להשחית פיאות הראש. נענה לו מרן, לא, ואכן ישנה מצוה לעשות פיאות (בלשון: נין עם איז טאקא יא דא א' מלוה לו מאכן פיאות) והוכיח כן מדברי הרמב"ם בפי"ב מהלכות עכו"ם ה"א שכתב אין מגלחין פאתי הראש כמו שהיו עושין עכו"ם, שנאמר לא תקיפו פאת ראשכם, הרי שטעם פיאות הראש הוא כדי להכיר שהלה הוא יהודי מזרע ישראל, ובעשיית הפיאות לילד אנו עושין סימן שילד זה היינו יהודי, ולכן אמרי אינשי "מאכן פיאות", לעשות פיאות. בקש התלמיד להביא הוכחה לדברי מרן, וסיפר לו שהתימנים אמנם קוראים לפיאות "סימנים".

(ט) והטעם שנקרא כן, ראה בספר טעמי המנהגים (עמוד רס"ט) שהוא מלשון הפסוק

(בראשית כ"ז י"א) ואנכי איש חלק, ובספר חת"ם טוב (גאליץ עמוד תקל"א) כתב דתספורת בלשון ערבי הוא לקי"א, חלאק"ה, וכ"ה בספר התודעה.

(י) כן הוא המנהג בזמנינו ברוב תפוצות ישראל, וכן מבואר בכל האחרונים שיובאו להלן בסמוך, וכל אלו הסמיכו בוה את הענין של שלש שנים ערלים.

(יא) במדרש תנחומא פרשת וירא (פרשה כ"ב אות ג') איתא אמר אברהם לה (לשנה) את יודעת כשאני בן ג' שנים הכרתי את בוראי, והנער הזה גדול ולא נתחנך, ויש מקום אחד רחוק ממנו מעט ששם מחנכים את הנערים אקחנו ואחננו שם, אמרה לו לך לשלום.

ובפסיקתא זוטרת (פרשת בלק קכ"ח ע"א) איתא: מי מנה עפר יעקב, מי יכול למנות מצות שעושין ישראל משעה שנולד עד שעה ששב לעפרו, כשנולד אמו שומרת ימי לידה, אם זכר נימול לשמונה, בן חודש והוא בכור נפדה בחמש סלעים, בן שלש אביו מחנכו לתורה.

ובמדרש תנחומא פרשת תצוה (סימן א') עה"פ (יכמיה ל"א י"ט) הבן יקיר לי אפרים אם ילד שעשועים, כבן שלש כבן ארבע שהוא מתחיל להשיח ומשתעשע לאביו.

(יב) וראה להלן בהלכות ת"ת פרק נ"ג (סעיף א') ששם הבאנו כמה מקורות לענין זה

ובתגלחת ובציצית, וכ"ה במדרש רבה על שיר השירים (ג' י"ט) עה"פ צאינה וראינה בנות ציון, וכ"ה בילקוט שם (רמז תקפ"ו) ובפרשת תרומה (רמז ט"ע) — ומכאן יש סמך שמתחילים לחנכו בציצית בהיותו בן שלש לאחר שמגלחים אותו, וכ"כ בשו"ת מספר הסופר (ח"צ סו"ס מ"ט), וכתב דהמדרש הנ"ל מיירי בקטנים ממש ולכן לא הזכיר תפילין רק שלשה מצות הנ"ל. [וראה עוד בתפארת ציון בביאורו על המדרש הנ"ל].

(ה) כן איתא במדרש רבה על איכה (ב' י"ג) בתולת בת ציון, בנים המצויינים במילה ובתגלחת ובציצית, וכ"ה במדרש רבה על שיר השירים (ג' י"ט) עה"פ צאינה וראינה בנות ציון, וכ"ה בילקוט שם (רמז תקפ"ו) ובפרשת תרומה (רמז ט"ע) — ומכאן יש סמך שמתחילים לחנכו בציצית בהיותו בן שלש לאחר שמגלחים אותו, וכ"כ בשו"ת מספר הסופר (ח"צ סו"ס מ"ט), וכתב דהמדרש הנ"ל מיירי בקטנים ממש ולכן לא הזכיר תפילין רק שלשה מצות הנ"ל. [וראה עוד בתפארת ציון בביאורו על המדרש הנ"ל].

(ו) שו"ת מהר"ם בריסק (ח"ב סימן ז"ח) והוסיף שהוא אות לבני ישראל כמו אות ברית קודש.

(ז) כי לדעת כמה ראשונים זהו השורש למצוה זו, ראה ברמב"ם בהלכות ע"ז

להקדים לפני ג' שנים או לאחר

ג. דעת כמה אחרונים (יג) כי לעולם אין להקדים לערוך חלאק'ה לפני מלאות לקטן ג' שנים (יד), ורק לאחר קצת אפשר (טו), אבל כשאין סיבה מיוחדת אין כדאי לאחר סתם את התגלחת (טז), ויש מי שסובר שלא כל סיבה מועיל

כרם אליעזר

(טו) כן מוכח מדברי האחרונים שהבאנו להלן פרק כ"ו (סעיף י"ח) שמאחרים את התגלחת לחוה"מ כיון שהוא זמן שמחה, אבל יתכן שאצלם לא היה קבוע הגיל לשלש שנים דוקא, וכ"ה בשו"ת ערוגות הבושם (סס) ובשו"ת תורת יקותיאל (סס), וכ"ה בשו"ת אפרקסתא דעניא (סימן קס"א) שלצורך וכגון שרוצים להמתין על ל"ג בעומר אפשר לאחר קצת, וכ"ה בשו"ת מאור יהושע (סימן ז') שכשיש סיבה אזי כל עכבה לטובה.

ובשו"ת מקדשי השם (ח"א סימן ע"ו) כתב ג"כ שמן הדין אפשר לאחר קצת, וכגון כשרוצה לגלח ערב שבועות (כאם להלן פרק כ"ו סעיף כ"ז).

וכן מבואר בשו"ת דברי משה (סימן ע"ז סק"ט) בשם המהר"א מבעלזא עיי"ש. ובתשובות וביאורים (סימן ק"ח) כתב: ובהנוגע אם לאחר עד ל"ג בעומר הנה אם הדיחוי רק לאיזה ימים יש לעשות את זה (כאם ג"כ שעת לקיטת לוי"ח סימן תקל"ז סק"ז), אבל בנוגע לכמה חדשים צ"ע, כיון שמחשבים התספורת לענין חינוך בקודש וכו'.

ודע דגם כשמאחרים התגלחת ביום או יומים עקב שבת או יו"ט או ר"ח, מ"מ יזדרז מיד אח"כ לגלחו, וכדקיי"ל מצוה הבאה לידך אל תחמיצנה, אף שאין זו מצוה גמורה [חינוך ישראל (סקי"ג), נטעי גבריאל (פי"א ס"ב)].

(טז) וכן מבואר להדיא בשו"ת תורת יקותיאל שללא צורך ודאי אין לאחר, רק הוא חוק וחוב באותו יום דוקא, ובשו"ת אפרקסתא דעניא דייק כן מדברי האברבנאל שהובא ברמ"א ביו"ד סימן רמ"ה (ס"ח) שכל מה שמחנכים אותו בהיותו בן שלש יהיה דוקא בו ביום בלי איחור, ושוב כתב בזה"ל: ובלא"ה נראה דלא נכון לעכב, דכבר אמרו ז"ל חביבה מצוה בשעתה (פסחים ס"ח ע"ב) - וגם אין לעכבו בתורת ערל בבחינת זו אפילו יומא חדא, ומי בא בסוד ה' לדעת כמה טיבותא לחינוך בקיום בו מצות חינוך ביומא דמישלם זימניה, עיין

שהתחלת חינוך הקטן הוא כשנעשה בן שלש. וכן את הענין של שלש שנים ערלים כלפי קטן.

(יג) כן מצינו בתשובות רבותינו האחרונים שדנו בענין החלאק'ה שרובם ככולם הדגישו ענין זה שאין להקדים לפני גיל שלש שנים [מלבד הנהגים כן בכונה, ראה להלן סעיף ז'], ה"ה בשו"ת ערוגות הבושם (אור"ח סימן כ"ו), ובשו"ת מהר"ם בריסק (ח"ב סימן ז"ט), ובשו"ת תורת יקותיאל (סימן מ"ז), ובשו"ת לבושי מרדכי (סימן ז"ט), ובשו"ת אפרקסתא דעניא (סימן קס"א) וכ"ה בספר אילה שלוחה בתשובות קצרות מבעל שו"ת בית נפתלי ממאד (סימן כ"ו) בשם אביו הקול אריה, וכ"כ בשו"ת מאור יהושע (סימן ז') ובספר גדולת יהושע בשם הגה"ק מנאסאד זצ"ל שיש קפידא גדולה לגלחו בו ביום לא להקדים ולא לאחר, [ובמנהגים שם (אות מ"ו) הובא בשמו שמפני זה יש בעוה"ר כמה בנים שאינם מהוגנים רח"ל, כי לא הקפידו לגלחם בזמן הנכון], וכ"כ בספר מעשה יחיאל (פרשת תולדות).

ובתשובות והנהגות (ח"ב סימן רמ"ו) כתב: ושמועה שמעתי שרבינו החזו"א זצ"ל אמר לא להקדים שזה מזיק לזכרון הילד, אבל לא נתברר לי מקור השמועה ואמיתותה (עכ"ל). ויש לציין כי הגר"ק נשאל על שמועה זו של החזו"א, והשיב שלא שמעה (פניני שית תשובה ש"ד, מועדי הגר"ק ח"ב תשובה רכ"ה).

ובספר נטעי גבריאל (פ"ב סק"ג) הביא שכן הקפיד עפ"י רוב המהר"א מבעלזא זיע"א שלא להקדים את התגלחת.

(יד) וכל האחרונים הנ"ל הסמיכו לזה את הרמז של שלש שנים יהיו לכם ערלים וגו',

והמהר"ם בריסק כתב לדמות זה להא דאיתא במגילה (ח' ע"א) דכל היכא דלא מטא עדיין זמן החיוב א"א להקדים ובכגון דא אמרו לאחר ולא להקדים, וכיון שגילו לנו רבותינו שהזמן הוא בגיל שלש ממילא לא שייך להקדים.

לאחר רק באופן שיקיימנה ביתר הידור (יז), אך יש שכתבו שמותר גם להקדים קצת (יח), ומכל מקום נראה דעדיף לאחר מאשר להקדים (יט).

להקדים או לאחר כדי לעשות הגילוח בל"ג בעומר

ד. אכן בארץ ישראל רבים נוהגים להשתדל לגלח דוקא בל"ג בעומר במירון, אף שמאחרים מחמת זה את הגילוח (כ) ובפרט אם נולד מיו"ט ראשון של

כרם אליעזר

כלפי ילד שנעשה בן ג' שנים ביום ג' אדר שני וצויה לגלחו שערותיו ביום כ"א אדר ראשון. ובספר חינוך ישראל (סקי"צ) כתב שהנוהגים שלא להקדים טעמם שאין לחנכו בקיום מצוה לפני גיל שלש שהוא בחינת ערלים, והמצוה הוא כמה שאין מגלחים לו הפאות וישב אדם ולא עבר עבירה נותנים לו שכר כעושה מצוה (מט"כ כ"ג ע"ג), אך אולי לא שייך זה בקטני קטנים שאינם יכולים למחות, משא"כ המקילים סוברים שאין זה בגדר מצוה, ורק שעושים כן כדי ללמדו כשיש לו כבר פאות אבל לפי"ז אין קפידא שלא להקדים. עוד כתב שם (אות ג') דלשיטת הגר"א שגם כלפי לימוד אותיות אין קפידא להקדים ואדרבה ראוי להקדים מעת שיכול לדבר (ראה להלן בפסק נ"ג סעיף ז'), וע"כ דלא ס"ל ענין ערלים ממילא ה"נ לא שייך קפידא שלא להקדים התגלחת (עכ"ל).

(יט) כן יוצא מדברי האחרונים הנ"ל, וכ"ה להדיא בשו"ת מקדשי השם שם.

לאחר או להקדים כדי שתהיה התגלחת במירון

ובספר תשובות וביאורים (סימן ק"ח) כתב: הנה מה שכותב שישנם מקדימים התספורת לל"ג בעומר אף שלא נמלאו ג' שנים, לא נראה לי כלל, כי אפילו את"ל שהתספורת במירון חשובה יותר מאשר הענין תספורת לג' שנים, הרי אפשר לאחר התספורת אבל לא להקדים.

ובקונטרס ובשנה הרביעית (פ"ג סק"א) כתב שאם כעת יכול לגלחו במירון ובהיותו בן שלש לא יוכל להיות שם, מ"מ אין זה סיבה להקדים, ואולם בתשובות שם (סימן ב') כתב שלאחר כדי לעשות התגלחת במירון יש צד להקל דהוי איחור כדי לעשות ביתר הידור.

(כ) ובשו"ת אפרקסתא דעניא כתב שני טעמים לזה, וז"ל: והאי טעמא נמי [להרבות

יו"ד רס"י רס"ב ובפ"ת שם סק"ב בשם נבי"ת יו"ד סקס"ו (עכ"ל), וכ"ה בשערי הלכה ומנהג (ח"צ סימן ט"ז) דחביבה מצוה בשעתא, ושיהוי מצוה לא משהינן.

ובקונטרס זכר צדיק לברכה (אות תתמ"ט) הובא על האדמו"ר מסאטמאר זצ"ל שנשאל באחד שהיה צריך לנסוע למרחקים ולשהות שם בזמן שבנו נעשה בן ג' שנים והשיב שאים להמתין אפילו יום אחד, ולכן לקח את בנו עמו כדי לגלחו בו ביום.

(יז) בשו"ת מהר"ם בריסק שם כתב דדוקא לחוה"מ התירו כמה אחרונים לאחר כדי שתתקיים המצוה ביתר הידור, וכפי שמצינו בכמה מקומות איחור כדי להרבות בהידור יעו"ש ראיותיו, אבל לצורך סיבה אחרת וכגון שהוא ר"ח אין לאחר כיון שהיא סיבה צדדית, ומצד עצם הגילוח אין בו הידור דאדרבה יגלחנו ביום חול. [ועפ"י התיר שם לגלח ברי"ח, והובא להלן בפרק כ"ו (סעיף י"ג)].

ויש לציין כי בשו"ת מקדשי השם הנ"ל כתב ג"כ שאם רוצים לאחר מחמת סיבה הרי זה תלוי כמה שנחלקו האחרונים האם עדיף מצוה בשעתה או לאחר המצוה כדי לקיימה ביתר הידור, ופלפל קצת בענין זה יעו"ש.

(יח) כן מבואר בדברי כמה אחרונים שיובאו להלן שלא חששו גם להקדים כשיש בזה צורך.

ובמהר"ם בריסק הנ"ל כתב דבמקדים בערב היום שנעשה בו בן שלש, וכגון שהוא ערב ר"ח ולא יוכל לגלחו בו ביום (ראה להלן פסק כ"ו סעיף י"ז), אולי י"ל דאמרינן מקצת היום ככולו ולא הוי הקדמה וצ"ל לסוגיית הגמרא בנדה (מ"ד ע"ג) כלפי בת שלש מתקדשת בביאה יעו"ש, ומ"מ למעשה אף באופן זה אין להקדים.

ובספר ביתו נאווה קודש (אלע עמוד ל"ט) הובא

פסח ואילך דבזה יש יותר טעם להמתין לל"ג בעומר (כא), ויש נוהגים אפילו להקדים הגילוח בשנים או שלשה חדשים כדי לגלח בל"ג בעומר (כב), ויש נוהגים לגלח לעולם אך ורק בל"ג בעומר (כג), והיינו שכל קטן הנולד עד חנוכה מגלחים אותו בל"ג בעומר שלפניו, ומחנוכה ואילך מאחרים לל"ג בעומר שלאחריו (כד).

כרם אליעזר

יש להקדים ולגלחו בל"ג בעומר, וכ"ה בשו"ת דברי יואל (סימן כ"ו). [ואולם בסוף ימיו לא הורה כן, ראה להלן פרק כ"ו (סקפ"ג)], וע"ע בשו"ת עטרת משה (ח"ב סימן קפ"ז).

(כג) בספר מועדי קודש (פי"ח הערה 45) הביא שהרה"ק רבי דוד מלעלוב הורה שיש להקדים או לאחר התגלחת אפילו בששה חדשים כדי לעשותו בל"ג בעומר. וכ"ה מנהג אנשי ירושלים.

(כד) בספר נטע"ג (פי"ב סק"ז) הביא שמנהג לעלוב בא"י שלעולם מגלחים בל"ג בעומר, וכל ילד שנעשה בן שלש לפני חנוכה מקדימים בל"ג בעומר הקודם, ומחנוכה ואילך עושים החלאק"ה בל"ג בעומר שאחריו, ושכן נהג רביה"ק בעל השומר אמונים זצ"ל.

ומה שקבעו הזמן דוקא לחנוכה לא נתפרש, גם לא נתבאר מה הדין בנעשה בן שלש בחנוכה עצמו, ואולי מחלקים את ימי החנוכה ד' ימים כלפניו וד' ימים כלאחריו.

ואם נחלק את השנה למחציה הרי מ"ח חשוון ישנם ששה חדשים לפניו ולאחריו, ובשנה מעוברת בג' כסלו הוי אמצע השנה, ושמעתי שיש נוהגים שמר"ה ואילך מאחרים כבר לשנה הבאה, וכפי הנראה סמכו על היסוד הנ"ל דעדיף לאחר מלהקדים [ואאמ"ר שליט"א נעשה בן ג' שנים באסרו חג הסוכות, ואא"ז זצ"ל בעל המעדני השלחן גילחו בל"ג בעומר שלאחריו, ואולי חששו גם על מירחת הקטן לטלטלו למירון כשהוא בן שנתיים ומחצה, ובפרט לפני למעלה מיובל שנים שהיה בזה מירחא יתירא, אך את אאמ"ר שליט"א גילחו בבחיכ"ג ולא במירון].

ובספר יסוד צדיק (עמוד ע"ז) הובא עדות מאחד ששאל את המהר"ש מזוועהיל זי"ע שבנו נעשה בנו שלש בחודש תשרי האם יקדים לעשות התגלחת בל"ג בעומר שלפניו או לאחר לל"ג שלאחריו והורה לו להקדים.

השמחה דמעכבים עד ל"ג בעומר לגלחו על קברו של רשב"י ובנו כמ"ש בשע"ת שם. ושמחת התגלחת איכא נמי למישמע מדברי מדרש הנ"ל דקאמר הלולים שמהלל להקב"ה, וא"ש נמי למימר דה"ט דמעכבין עד ל"ג בעומר, דהוא יום הלולא דרשב"י, והו"ל קודש הלולים, תרי משמע, הלולא דמהלל אבי הבן להקב"ה ביום הלולא דרשב"י.

ולו"מ י"ל עוד טעם שייכות גזיזת השערות בל"ג בעומר, עפמ"ש בספר הכונות דבל"ג בעומר הוא זמן סילוק או המתקת הדינים ע"ש, והשערות הם מסטרא דדינא, ועיין זוה"ק בהעלתך (דף קנ"א ע"ב ד"ה קח את הלוים), לכן גוזזין השערות בו ביום ורחמים גוברים (עכ"ל). ולפי טעמו השני יוצא לכאורה דעצם היום גורם אפילו אינו באתרא קדישא מירון, וראה בזה להלן (סקפ"ז).

(כא) גדולת יהושע בשם הרה"ק מנאסאד זצ"ל, וכ"ה במנהגי בעלז (עמוד נ"ד)

[ושם הובא שגם בנו"ד מעט אחרי ל"ג בעומר מקדימים], כתבי הקודש מהגה"ק רבי איציקל מפשעוורסק זצ"ל (מכתב כ') שאם נעשה בן ג' בל"ה לעומר יקדים לל"ג בעומר, ובשנה הרביעית (תשנ"ז סימן כ') שכ"ה מנהג העולם. [והנידון שם בקטן שנעשה בן שלש בתחילת חודש אב והורה למעשה שיגלחנו ב"ב מנ"א בהיותו במירון יעו"ש].

(כב) כן מובא בספר עדן ציון (עמוד כ"א) ותבואות הארץ (עמוד כ"ח) בשם ספר פרי

תבואה שיש לערוך תספורת בל"ג בעומר גם אם חסרו לו ג' חדשים, והובא בילקוט התספורת (עמוד ל"ה הערה ז'), ובספר הילולא דרשב"י (דף י"ד ע"ב) הובא מכתבו של בעל המנחת אלעזר ממונקאטש שהורה כן כלפי קטן הנולד בד' מנ"א, שכיון שהוא תוך ג' חדשים

ה. ויש שכתבו שאם רוצים להקדים מפני ל"ג בעומר, אזי ביום ל"ג בעומר יגזזו מעט שערות מראשו, וסיום התספורת יעשו ביום שנעשה בן ג' שנים, ואם רוצים לאחר אזי ביום שנעשה בן שלש יתחילו לגזז מעט ויגמרו את התספורת בל"ג בעומר שלאחריו (כה).
ו. ויש לדון האם גם בחוץ לארץ ראוי ונכון לאחר או להקדים לגלח בל"ג בעומר, או שמא כיון שאינם מגלחים במירון אזי עדיף להקפיד לגלחו ביום שנעשה בן שלש (כו).

לגלח בגיל שנתיים

ז. יש נוהגים לגלח את הקטן מגיל שנתיים ומעלה, והיינו שמגיל שנתיים עד גיל שלש קובעים איזה זמן מיוחד ואז מגלחים אותו (כז). [ויש מי שהביא מנהג להקדים ולספר קטן בהיותו בן תשעה חדשים (כח)].

כרם אליעזר

(כה) כ"כ בנטעי גבריאל (פ"ז ס"ב) עיי"ש.
(כו) עיין לעיל (סק"ב) שזה תלוי בטעם התגלחת ביום הזה, ובתשובות והנהגות (ח"ב סימן כמ"ו) כתב כך: שאלה: ילד שיהיה בן ג' שנה באמצע תמוז אם לגלחו בל"ג בעומר. תשובה: קשה להורות בדבר שסתום ואין לזה מקורות כדי צורך, אבל למעשה כאן בחו"ל נראה שבודאי אין לשנות מיומו משנעשה בן ג' שנה ואין להקדים, - ולמעשה יש להסתפר ביומו דוקא, אבל בארץ ישראל שרבים נוסעים למירון לספר, הלוא יש בהכנסתו בסימני יהדות בשמחה וברבים מעין קידוש השם ברבים, וכן הקדוש האריז"ל נהג לנסוע למירון לגלח בנו בל"ג בעומר ולכן שאני, ואף שמצוה חביבה בעידיה, כאן ברוב עם הדרת מלך והיינו במירון בל"ג בעומר, ורבי שמעון גופא שמה ושמח, וכמבואר ב"עטרת זקנים" (קל"א דיני תחנון), ויש להוסיף האי שמחה לשמחה, ושומר מצוה לא ידע דבר רע, לכן יש משפחות שמקדימין ומגלחין שמה אף שאינו עוד בן ג' שנה, וכמנהג האריז"ל. ולכן במירון שפיר בסמוך לפניה ולאחריה יש נוהגין להסתפר שמה, ושמעתי שכן הורו כמה אדמו"רים, אבל בנידון שלפנינו בחו"ל העיקר שלא להקדים לספר בל"ג בעומר (עכ"ל).

אכן דעת הגר"מ גרוס (ס"ב סקט"ז) שגם בחו"ל שייך המנהג לגלח דוקא בל"ג בעומר.

ובספר נטע"ג (פ"ז ס"ב) סתם וכתב דרך באתרא

קדישא מירון המנהג לגלח דוקא בל"ג בעומר, אבל בשאר ערי ארץ הקודש יש לגלחו דוקא בזמנו, - והיינו כשאין בדעתו לגלחו בל"ג בעומר במירון.

(כז) כ"כ בשו"ת פעולת צדיק (ח"ג סימן כל"ו) שהמנהג שמתחילים לגלח לקטן כבן ב' או ג' שנים, ובארחות רבינו (ח"א עמוד קל"ג) מובא על הקה"י שלא הקפיד על נכדיו שיהיו בני שלש רק גילחם כשהיו בני שתי שנים. עוד הביא בשם הגר"ק בשם אביו שכל המושג של שלש שנים בתספורת הוא מנהג ירושלים, אבל באמת אפשר גם קודם, וכ"ה בדרך שיחה (ח"א עמוד ס"ג), ובחינוך ישראל (סק"י) העיר שאין זה רק מנהג ירושלים רק מנהג קדום בהרבה מקומות, וכנ"ל.

ובנטע"ג (פ"ב סק"ב) הביא שם מנהג כמה קהלות שאין ממתינים דוקא לשלש שנים רק אחר גיל שנתיים כל שיכול לשמור עצמו בנקיות מגלחים את ראשו, ומנהג סקווירא לגלח תיכף כשנעשה בן שנתיים.

ובקונטרס ובשנה הרביעית (פ"א סק"ב) הסמיך לזה מש"כ בשו"ת רב פעלים (ח"א סוד לישרים סימן ג') ששיך ענין חינוך מגיל שנתיים יעו"ש [הובא בתורת הקטן פרק ל"ז], וכן מה שמצינו במקראי הקודש בספר בראשית (כ"א ח') ובספר שמואל א' (א' כ"ד) כלפי גיל שנתיים.

(כח) כ"כ בספר היכל עבודת השם (ח"ב סימן קע"ט).

גילוח בגיל ארבע או חמש

ח. ויש מקומות שנהגו לגלח את הקטנים רק בהיותם בני ארבע או חמש שנים (כט).

מי שלא גילחו אותו בקטנותו

מ. מי שלא גילחו אותו בקטנותו, אזי בפעם הראשונה שמגלחים אותו יש לנהוג בו כל מנהגי התספורת הראשונה (ל).

ליגע בשערות הקטן לפני התספורת הראשונה

י. יש נוהגים שבשלוש שנים הראשונות אין נוגעים כלל בתספורת שערות ראש הבנים (לא), אפילו בשביל לתקנם ולייפות אותן (לב), ויש שסוברים שאף כשהשערות הארוכות מכבידים לקטן מחמת חלישות מזגו או החום גם כן יש להחמיר בזה (לג), וגם במקומות שאין הת"ת מקבלים ילדים אשר הם עדיין עם

כרם אליעזר

וראה נטעי גבריאל (פ"ג סק"א וסק"ב) עוד כמה מקורות שכן נהגו הספרדים והתימנים. [אכן משי"כ שם בשם ספר יהודי תימן (עמוד 147) בזה"ל: חילד היהודי בתימן חייו כולו קודש לתורה, עד גיל ארבע לערך מלבישים אותו בגדים הדומים לבגדי ילד, מגדלים שער ראשו, ואף קולעים אותו בצמות בדרך הבנות, כיון שהגיע לגיל ארבע מלבישים אותו לבוש של בנים, מגלחים את שער ראשו, ואין משאירים אלא הסימנים הם הפאות (עכ"ל). ולפלא שלא חששו בזה לאיסור לא תלבש כמה שהלבישו אותו בגדי בנות וגם קלעו שערות ראשו, וראה משי"כ בזה להלן בפרק ב"ז (סעיפים א'-ד').]

(ל) נטעי גבריאל (פסח פק"א ס"א דין ז', תגלחת הילדים פ"ג ס"ג) בשם האדמו"ר מליובאוויטש זצ"ל, ובשנה הרביעית (פ"ה ס"א).

(לא) נטעי גבריאל (פ"א ס"ב), וציין שם (הערה ד') שכ"כ המהרי"ץ מליובאוויטש (ח"ב עמוד חל"ח) שכן הוא מנהג ישראל.

(לב) נטע"ג שם, וציין שם (הערה ה') שכ"כ בספר כתבי ר' אייזיק (שו"י עמוד ע"ב).

(לג) שו"ת ערוגות הבושם (סס) שנשאל בזה מבנו כלפי נכדו שהיה חלש במזגו והשערות הכבידו עליו, והשיב שמנהגם של ישראל תורה שלא להקדים ויש לזה סמך בחז"ל, ויש ליזהר לקיים מנהגם של חסידים ואנשי מעשה (עכ"ד). והובא בשו"ת מהר"ם

ובספר לקט יושר (עמוד ז') כתב בזה"ל: והיה מתיר לגלח ראשו של תינוק שהוא זקן י"ג שבועות בח"י באייר [והיינו ל"ג בעומר] (עכ"ל). ולפונ"ר משמע כאן שיש מנהג לגלח הקטן בהיותו רק בן י"ג שבועות, וזה לא מסתבר כלל וכלל.

ובספר נטעי גבריאל (פ"ב סק"א) פירש כוונתו שקטן שיש לו שערות גדולות של י"ג שבועות שהם ג' חדשים התיר התה"ד לגלחו בל"ג בעומר, ומש"כ זקן היינו שהשערות ארוכות מאד (עכ"ד).

ויש לציין כי לפי"ז מוכח מדברי התרומת הדשן דלא הותר סתם גילוח הקטנים בימי הספירה, וראה מש"כ בזה להלן בפרק כ"ו (סעיף י"ח), ועדיין צ"ב דכיון דמיירי בל"ג בעומר הרי מן הדין מותר לכולם להסתפר, ואולי כוונתו לאוסרים להסתפר בל"ג בעומר (ראה בס"ע חו"ה סימן תל"ג ס"ב וס"ג), וצ"ע.

(כט) כן מבואר בשלחן גבוה הלכות חוה"מ (סימן תקל"א סק"ב) שבהיותו בירושלים ראה שגלחו קטן בן חמש שנים בחוה"מ סוכות, והובא בכה"ח (סס סק"ב), ובשד"ח (מערכת ביהכ"נ אות י') ובעוד אחרונים, וכ"ה באבן ספיר (ח"ב עמוד ע"ז), וכ"כ בספר כתר שם טוב (ח"א עמוד תקל"א).

יד זמן התגלחת לקטן הנולד בזמנים מסויימים ◇ חינוך הבנים בהלכותו

שערותיהם מכל מקום לא יקדים לספרו (לד), ואולם שערות שנכנסים לעיני הילד מותר לגזוז אותם לפני שמלאו לילד שלש שנים (לה), כיון שמגלח רק מקצת שערות, אכן עדיף יותר לסדר שערות אלו עם שאר שערות הראש באופן שלא יפריע לו, וכן המנהג (לו). [אכן אפשר לסרק ולתקן וליפות שערות הקטן עד בן שלש, דרך על תספורת השערות הקפידו].

יא. אם אורך השערות גורם לילד צער מותר לקצורם לפני שמלאו לו ג' שנים (לז), ואם הוא כבר קרוב לג' שנים יתכן שעדיף אז לעשות לו את כל התגלחת (לח), ויש מי שכתב שאם יש צורך לגלח שערות הקטן וכגון מחמת פצע או כינים וכדומה לא יגלחו לו את השערות עד סמוך לבשר הראש רק ישאירו שערות קצרים, באופן שלא שייך עדיין האיסור של 'לא תקיפו' (לט).

יב. וכל זה מצד המנהג, אבל מעיקר הדין אין שום איסור לספר את הקטן לפני הזמן כל שמשאירים לו הפאות כדין תורה (מ).

זמן התגלחת לקטן הנולד בזמנים מסויימים

קטן הנולד בין השמשות

יג. קטן הנולד בבין השמשות עדיף לספרו ביום שלאחריו (מא) כי יש יותר קפידא שלא להקדים מאשר לא לאחר (מב), אך אם רוצה להקדים ליום שלפניו (מג) הרשות בידו (מד), ובפרט בנולד בין השמשות של הגאונים שיש שסוברים שהוא ודאי יום (מה).

כרם אליעזר

בין לילד ובין לילדה], ובספר תגלחת מצוה (פ"א סקמ"ט).
(מא) ספר ישראל והזמנים (סימן נ"ט) ושכן הורה בעל הדברי יואל, נטעי גבריאל (פ"א ס"ג), ובשנה הרביעית (סס).

(מב) וכנ"ל בסעיף ג'.

(מג) וכגון שהוא יום מסוגל וכדומה.

(מד) נטע"ג שם, וטעמו כיון דהוי ספק במנהג, דהרי יתכן שהוא כבר בן ג' שנים, ועוד דכל הסמך הוא מערלה וגם שם א"צ ג' שנים שלימות. ובקונטרס חנוך לנער (עמוד ק"ו) כתב דלכאורה משום זריזים מקדימים יש להקדים ביום שלפניו, אלא דלפי סברת שלש שנים ערלים יש לאחר, וצ"ע.

(מה) ובספר נטע"ג שם (סעיף ד') כתב דילד שנולד זמן מה אחר השקיעה יש

בריסק הנ"ל (סימן ז"ח) שגם הוא נשאל כלפי גילוח שיער של קטן שכבד עליו השיער בימי הקיץ החמים, וכן העתיקו דברי הערוה"ב בשו"ת תורת יקותיאל ובשו"ת אפרקסתא דעניא הנ"ל.

(לד) ובשנה הרביעית (פ"ב סק"א).

(לה) נטעי גבריאל (פ"ב ס"ד).

(לו) נטע"ג (סס), ובשנה הרביעית (סס).

(לז) נטע"ג (פ"ב ס"ג), ובשנה הרביעית (סס). [וכתב שיש לחלק בין נידון זה למחר"ם בריסק הנ"ל דהתם היה רק כבד ולא צער ממש].

(לח) כ"כ בספר חינוך ישראל (פ"ח סק"י).

(לט) ובשנה הרביעית (סס), חינוך ישראל (סק"י).

(מ) פשוט, וכ"ה בספר הקטן והלכותיו בשם הגר"ק (כתשננות שנתחילת הספר אות ט"ז) [והתיר שם

קטן שנעשה בן שלש בשבת או ביו"ט

יד. אם נעשה הקטן בן ג' שנה ביום השבת קודש או ביום טוב וכן בראש השנה וביום הכפורים, יש אומרים שיש להקדים לספרו בערב שבת או בערב יום טוב (מו) אחר חצות (מד), [ואם ערב שבת הוא יום טוב אזי יקדים לגלחו בערב יום טוב] ויש אומרים שיש לאחר ולספרו ביום ראשון שאחריו (מח), ולמעשה נראה דעביד כמר עביד כמר עביד (מט), וכל אחד יעשה כמנהג רבותיו.

קטן שנולד בחודש אדר

טו. קטן הנולד בחודש אדר בשנה פשוטה ושנה השלישית היא שנה מעוברת, יש לעשות לו את החלאק'ה באדר השני (ג), דלדעת רוב הפוסקים אינו נעשה בר מצוה רק באדר השני (נא), ולפי זה הוא הדין בכל שנה נקבע יום ההולדת שלו באדר שני, ויש מי שצידד שיש מקום לעשות התגלחת כבר באדר הראשון (נב).

כרם אליעזר

יהיה עם פיאות והבן. – וראה עוד בספרו שפע חיים (ח"ה סימן קנ"ה וקנ"ט).

(מח) כ"כ בשו"ת מקדשי השם שם, וכ"כ בספר הדרת קודש (דף ל"ט ע"א) בשם המהרי"ם מגלונא, וכ"כ בגדולת יהושע בשם הרה"ק מנאסאד, וכ"ה בליקוטי שיחות (חלק י"ד עמוד קע"ח). ובנטע"ג (פ"י סי"ב) הביא שכן מנהג באבוב ונדבורנא.

(מט) וראה להלן בהלכות ת"ת פרק נ"ז (סעיף 3-4) זמן לימוד האותיות באופן זה, וע"ע לעיל בהלכות תפילין פרק ו' (סעיף י"ב) בנער שנעשה בר מצוה בשבת אם יש להקדים הנחת תפילין בערב שבת.

(נ) וכ"כ בנטעי גבריאל (פ"א ס"ח), ובשו"ת מקדש ישראל על פורים (סימן ד') הביא כן משמיה דהרה"ק רצ"ה מספינקא ז"ל שהיה מורה ובא לעשותו באדר שני, וכ"כ בספרו חינוך ישראל (סקי"ח). וע"ע בשו"ת חיי הלוי (ח"ד סימן קי"א).

(נא) וכמשנ"ת בתורת הקטן פרק נ"ב (סעיף ב').

(נב) בשו"ת מקדש ישראל שם העלה כי יש פנים לכאן ולכאן וישאל שאל"ח. וטעמו

להורות לספרו בתאריך של יום הקודם, ובפרט אם ההורים נוהגים כשיטת ר"ת יעו"ש. וע"ע בספר תגלחת מצוה (פ"ג סק"ח).

(מו) כ"כ השואל הגה"צ מזאלישא בשו"ת מקדשי השם (ח"ג סימן ע"ו), וכ"כ בספר תפארת נפתלי (מכתבים עמוד פ"ו) בשם הדברי יואל מסאטמער. וכ"כ בשו"ת שבט הלוי (ח"ה סימן כ"ו) [וכתב שם דגם כערלה מצינו לפעמים שא"צ ג' שנים שלימים], וכ"ה מנהג בעלזא.

ויש בזה גם כבוד שבת ויו"ט שהוא מסתפר לכבוד שבת ויו"ט (ונשנה הרעיונות פ"ב הערה ו'), ויש לפלפל קצת אם שייך גם מצוה זו שהרי בקטנים אין בזה חסרון נוי בשערות ארוכות, וצ"ל דמ"מ כיון שבדעתו כבר לגזום שוב יש בזה כבוד שבת, ועיין.

(מז) כ"כ בשו"ת דברי יציב (ח"ז ליקוטים סימן ל"ב) וז"ל: הנה בדרך כלל רגיל אני להורות שיגלחו בערב שבת אחה"צ, ואין בזה הקפידא של שלש שנים יהיו ערלים כיון שעדיין אין מחנכים אותו במצוות, ואין לומדים עמו עד יום א' (ולא כיוס השבת ועיין נדריס ל"ז ע"ב), ואין בזה אלא הכנה בלבד שביום מלאות לו ג' שנים

נולד בל' חשון או ל' כסלו

מז. קטן שנולד ביום א' דר"ח כסלו שהוא ל' חשון וכששלמו לו שלש שנים חודש חשון חסר, הרי הוא נעשה בן שלש בא' כסלו, והוא הדין לענין ר"ח טבת שאם נולד בל' כסלו נעשה בן שלש בא' טבת אם בשנה ההיא כסלו חסר (נג). [ודין תגלחת בראש חודש מבואר להלן בפרק כ"ו (נד)].

א' כסלו וא' טבת

יז. קטן שנולד בא' כסלו כשהיה חשון חסר וכן בא' טבת כשהיה כסלו חסר וכששלמו לו שלש שנים חודש חשון או כסלו מלאים, דעת רוב הפוסקים שהוא נעשה בן שלש בל' חשון או בל' כסלו (נה), אך יש שסוברים שנעשה בן שלש רק בא' כסלו ובא' טבת (נו). [ונפק"מ בזה לנוהגים לגלח בראש חודש (נד)].

ל' אדר ראשון

יח. קטן שנולד ביום א' דר"ח אדר ב' שהוא ל' אדר א' ושנה השלישית היא שנה פשוטה, יש שסוברים שהוא נעשה בן שלש ביום א' דר"ח אדר, ויש שסוברים שהוא נעשה בן שלש בר"ח ניסן (נח).

כרם אליעזר

כי אף שלגבי בר מצוה נקטינן שנעשה רק באדר השני, עדיין יל"ע להלבוש (סימן תרפ"ה) בטעם שנעשה בר מצוה רק באדר שני משום שלמה נקדים להכניס אותו לכלל עונשים, וזה לא שייך לגבי תגלחת, ממילא שלשאר כל הדברים יש לומר דהראשון עיקר.

ולענ"ד גם לסברת הלבוש שייך בזה לא פלוג ולכל מילי לא מקדמינן את גדלותו, אלא שמצד אחר י"ל דכיון שלמקצת פוסקים נעשה בר מצוה באדר הראשון, ולכן כלפי הנחת תפילין הסכימו כמה פוסקי דורינו להכרעת הבית שלמה שיתחיל להניח באדר הראשון כיון שיש מניחים בלא"ה לפני הבר מצוה, וכמשנ"ת שם בתורת הקטן, וכן לעיל בהלכות תפילין פרק ו' (סעיף י"ד), ממילא ה"ה כאן אם רוצה להקדים מחמת איזה סיבה הרשות בידו.

ושו"ר בספר תגלחת מצוה (פ"ג ס"ג) שכתב שגם למקדימים בכה"ג להניח תפילין באדר ראשון,

מ"מ כלפי תגלחת כיון שעדיף לאחר מלהקדים (וכנ"ל סעיף ג') לכן יש לעשות דוקא באדר שני.

(נג) ענין זה נתבאר בתורת הקטן פרק כ"ב (סעיף י"ד – ט"ו) כלפי שנת הבר מצוה, וה"ה בנידו"ד.

(נד) סעיפים י"ג-ט"ו.
(נה) ראה תורת הקטן שם (סעיף ט"ו).
(נו) ראה שם (סעיף י"ז), ויש מחלקים בין נולד קודם המועד או אחר המועד (ראה שם סעיף י"ח).

(נז) משא"כ למאחרים הרי בין כך ובין כך אין מגלחים עד ב' לחודש.

(נח) כל זה נתבאר בתורת הקטן שם (סעיפים כ' – כ"ג), וכבר כתבנו לעיל דבנידון דידן לכאורה עדיף לאחר מספק מלהקדים מספק, אך כיון דלרוב הפוסקים נעשה בן שלש כבר בא' אדר ממילא יש מקום לנהוג כן, ודעביד כמר עביד.

ל' שבט

יט. קטן שנולד בשנה פשוטה ביום א' דר"ח אדר שהוא ל' שבט ושנה השלישית היא שנה מעוברת, נחלקו הפוסקים (נט) האם נעשה בן שלש ביום א' דר"ח אדר ב' שהוא ל' אדר א', או שמא הוא נעשה בן שלש כבר בל' שבט (ס).

כשיש הפרש שעות בין המדינות

כ. אם נולד במערב העולם וביום שמלאו לו ג' שנים נמצא במזרח העולם אנו מחשיבים יום לידתו לפי המקום שהוא עכשיו שם, על אף שבמקום לידתו הוא עתה יום הקודם (סא).

מקום התגלחת

חלאקה במירון

כא. מנהג בני ארץ ישראל להשתדל לגלח את הקטן במירון אצל קברו של התנא האלקי רבי שמעון בר יוחאי זיע"א, ומנהג זה יסודתו בחררי קודש, וכן נהג האריז"ל זיע"א שגילח את בנו במקום הקדוש הזה (סב).

כרם אליעזר

(סב) וכמובא בשער הכוונות דרוש ל"ג בעומר (דף פ"ז ע"א) וז"ל: והמנהג שנהגו ישראל ללכת בל"ג בעומר על קברי רבי שמעון בר יוחאי ורבי אלעזר בנו הקבורים במירון, ואוכלים ושותים ושמחים שם, ראיתי למורי האר"י ז"ל שהלך לשם בל"ג בעומר הוא וכל אנשי ביתו וישב שם שלשה ימים. וזה היה בפעם הראשונה שבא ממצרים, אבל אינני יודע אם אז היה בקי ויודע בחכמה הנפלאה שהשיג אחר כך. והרב רבי יונתן סאגיש העיד לי שקודם שהלכתי ללמוד אצל מורי ז"ל, הוליך רבינו האר"י ז"ל את בנו הקטן לשם עם כל אנשי ביתו, ושם גילחו את ראשו כמנהג הידוע, ועשה שם יום משתה ושמחה וכו', וכתבתי כל זה להורות כי יש שורש במנהג הנ"ל (עכ"ל), וכ"ה בפרי עץ חיים (שער ספירת העומר ע"ז).

וכ"כ בספר לחם מן השמים (ענין ספירת העומר) שטוב לילך למירון בל"ג בעומר על ציון הרשב"י ולגלח שם בניו במשתה ושמחה, וכן עשה האריז"ל עצמו בתגלחת בנו.

(נט) ראה תורת הקטן שם (סעיפים כ"ג – כ"ה), וגם הכא מצד אחד עדיף לאחר אך מצד שני לכאורה לעיקר הדין נראה יותר שהוא נעשה כבר בן שלש בל' שבט, ולכן דעבד כמר עבד. **(ס)** והנה בכל הדוגמאות הנ"ל כיון שהוא בתוך ג"ח לל"ג בעומר רבים נוהגים לאחר התגלחת עד ל"ג בעומר, וא"כ אין כ"כ נפק"מ מתי לגלחו, משא"כ הכא ל' שבט בשנה מעוברת שיש ג' חדשים ומחצה עד ל"ג בעומר, והבן.

(סא) ראה תורת הקטן פרק נ"א (סעיפים י"ד – ט"ו).

תינוק פג מתי נעשה בן שלש

ודע דגם כשהיה פג ושהה אחר הלידה באינקובטור וכיו"ב מונים השנים מיום הלידה, וגם כשנולד קודם שכלו לו חדשיו ולא נגמרו שעריו וצפרניו לגבי מנין השנים הוא מהלידה אף שחשיב מדינא לנפל עכ"פ עד ל' יום [ובשנה הרביעית (פ"ב סק"ז)]. וענין זה נתבאר בתורת הקטן פרק נ' (סעיף י"ח).

כב. ודע כי אף שעיקר מנהג זה הוא כלפי יום ל"ג בעומר, מכל מקום גם בשאר ימות השנה נהגו רבים לגלח שם את הקמץ (סג).

גמר התספורת במירון

כג. ויש לדון בדבר המנהג שגוזזים אצל רשב"י השערות, האם מספיק לגזוז שם חלק מהשערות והשאר ישלים בבית, או שמא עדיף לגזוז כל השערות במירון (סד), ואף אם נאמר שדי שתחילת הגזיזה הוא שם, יש לברר מה הדין כשלא התחילו לגזוז שם רק לפני כן, האם בזה יש יותר ענין לגמור שם הגזיזה או שמא די לגזוז שם מעט ויכול להשלים במקום אחר (סה).

חלאק'ה בקבר שמואל הנביא או בקבר שמעון הצדיק

כד. יש שנהגו לגלח את התינוק בקבר שמואל הנביא (סו), ויש שנהגו לגלחו

כרם אליעזר

וכן נזכר ענין זה בספר נגיד ומצוה (ק"ז ס"ד), ובמשנת חסידים (מסכת אייר פ"א אות ז'), ובארץ חיים (סימן תל"ג ס"ג), ועיין גם בספר לשון חכמים (סימן ל"ג) ובספר זכר דוד (פרק ל"ח). [וראה עוד הרבה מקורות לזה במבוא לספר נטעי גבריאל, וכן בקונטרס ובשנה הרביעית (פ"ג סק"ז)]. - ונזכר ענין זה בשע"ת סימן תקל"א (סק"ו).

(סג) ובספר עיוני הלכות (עמוד תנ"ח) כתב כי המעשה שהאריז"ל גילח את בנו במירון לא היה בל"ג בעומר, ולפי"ז מוכח שענין זה הוא כל ימות השנה, וכן עמא דבר. וראה עוד בספר תגלחת מצוה (פ"ד ס"ה) ראיות למנהג זה והטעם בזה. - וגם בזמנים שאין הולכים על הקברים מ"מ שם מותר לילך [ובשנה הרביעית (פ"ג סק"ח)].

ואולם בספר שפע חיים (מכתבי תורה ח"ה עמוד ל"ב) כתב שלא מצאנו מקור ברור לחלאק'ה במירון כי אם בל"ג בעומר.

(סד) וראיתי בתשובת בעל מח"ס מחקרי ארץ שכתב שמלשון השער הכוונות שכתב 'ושם גילחו את ראשו כמנהג הידוע', והלשון גילוח, היינו לספר כל הראש ולהשאיר הפאות. וא"כ נראה שעדיף לעשות כל התספורת במירון. אמנם גם מי שמתחיל במצוה במירון נראה שיש בזה ענין להתחיל במצוה במקום הקדוש. אבל מי שנדר "לעשות חלקה לבנו במירון" יש לו להזהר לעשות כל התספורת

במירון, כיון שהלשון חלקה משמעותו לגלח כל הראש, ואם לא יגלח כל הראש ויעשה הפאות במירון יתכן דלא יצא ידי חובת נדרו, ולכן צריך להזהר בזה (עכ"ד).

(סה) ומסתברא שאף אם לא די בגזיזת מעט שערות מ"מ כל שעושה שם צורת פיאות והיינו שגוזז השערות מסביב מקום הפיאות, זהו עיקר התגלחת.

(סו) כן מובא בשו"ת הרדב"ז (ח"ב סימן תכ"ח) וד"ל: שאלת ממני אודיעך דעתי במי שנדר לגלח את בנו במקום שמואל הנביא, ובא ומצא שכבר נלקח ביד העכו"ם בעונות ואין ישראל יכול להכנס שם מה תקנה יש לו, וגם הקהל והחכמים החמירו שלא יעלה לשם שום יהודי.

תשובה כבר נהגו בכל הגלילות לחשוב זה נדר גמור, והטעם לפי שהיו רגילין להביא נדרים ונדבות ונותנים משקל השיער לצורך המקום להדליק עליו שעה ושמן ולשאר צרכיו, גם יש בנדבות חלק לעניים ולצורכי צבור ומכל זה העלו שהוא נדר גמור ואין ראוי להקל בו. והנה לא ביארת בשאלה אם נדר אחר שנלקח המקום מיד ישראל או קודם ולפיכך אני צריך לבאר שאם נדר אחר שנלקח והוא לא ידע הוי נדר בטעות, ואם נדר קודם שנלקח המקום אי הוה חשבינן ליה נדר גמור אין מתירין לו דאין פותחין בנולד - ואם היה ת"ח זה הנודר - והוי

בקבר שמעון הצדיק (ס) [ויש נוהגים לגלחו בקבר רבי מאיר בעל הנס (סח)], אבל בשאר קברי צדיקים מלבד כל אלו לא מצינו מנהג קבוע לגלח שם את התינוק (סט).

חלאק'ה בבית הכנסת

בה. רנו הפוסקים (ע) אם מותר לגלח את הקטנים בבית הכנסת, או שמא אסור לעשות כן מדין קלות ראש וזלזול בקדושת בית הכנסת, ולענין הלכה

כרם אליעזר

ובספר ליקוטי שיחות (ח"ד עמוד ש"ח) כתב דמי שאינו יודע ללכת לקבר יכול לצייר במחשבתו בשעת הגילוח את ציון הרשב"י או קברו של צדיק אחר שבמקום מחשבתו של אדם שם הוא נמצא.

(ע) מנהג זה של תגלחת בביהכ"נ היה נהוג אצל הספרדים וכנזכר בשלחן גבוה (סימן תקל"ח) ובכה"ח שם (סק"ט) ובאבן ספיר (ח"ב עמוד מ"ז), ועוד.

ואולם בשו"ת לב חיים למהר"ח פלאג'י (ח"ב סימן קמ"ב) ובספר חינוך וחיי (סימן נ"ה) צידדו לאסור תגלחת בבית הכנסת, והביאו ראיה מדין תגלחת הנזיר בפתח אהל מועד [וכדאיתא בספרי (פסח נ"א), ובנזיר (מ"ה ע"א) וגלח הנזיר פתח אהל מועד, יכול בפתח אהל מועד ממש, אמרת, אם כן בזיון הוא, אלא בשלמים הכתוב מדבר. רבי יאשיה אומר אינו צריך, הרי נאמר במזבח ולא תעלה במעלות על מזבחי, קל וחומר לדרך בזיון. ע"ש. וכן הוא בפירוש רש"י פרשת נשא], ואם כן גם בבית הכנסת אין הגילוח דרך כבוד לפי קדושת המקום, [ושוב הביא בעל הלב חיים שבנו הרה"ג רבי אברהם פלאג'י העיר מדברי השלחן גבוה הנ"ל דמשמע שלא היה סובר שיש בזה איסור].

והשד"ח (אסיפת דינים מערכת זיה"כ"נ אות י"ד) כתב ג"כ לאסור תגלחת בבית הכנסת מכח הראיה הנ"ל, ושוב כתב לתמוה על השלחן גבוה הנ"ל האין עשו התגלחת בביהכ"נ, וכתב בזה"ל: ואולי יש לדחוק דכיון שתגלחת זו היא תגלחת מצוה שמניחים לקטן פאה בראשו בתגלחת ראשונה, ומשום חיבוב מצוה מרבים בשמחה ובתופים ובמחולות, - וידוע כי בימים הראשונים אחר חרבן ביהמ"ק לו אמר אדם צר לו המקום

יודע שהיתר כזה שפתחו לו בנוולד לא יועיל אלא לענין התגלחת אבל אם יש עליו נדרים ונדבות חייב ליתן כאשר נדר ואם הוא מתחרט מעצמו מעיקרא מתירין ופטור מן הכל (עכ"ל). - [וראה בספר נטעי גבריאל (מנחם, וכן כפ"ח סק"ב) עוד מקורות למנהג זה].

(סז) מנהג זה הובא בספר טל ירושלים למהרי"ל פלטישאן (עמוד ל"ח) שכן היה מנהג הספרדים בירושלים בימות הקיץ לגלח את הקטנים בקבר שמעון הצדיק, משא"כ בימות החורף היו עושים את התגלחת בביהכ"נ [עוד כתב שם שהתושבים הסמוכים למירון מגלחים במירון, והולכים גם לקברו של רבי יוחנן הסנדלר יע"ש]. וגם בימינו יש נוהגים כן, ובפרט ביום ההילולא דשמעון הצדיק, וכן הובא מנהג זה בספר שערי ירושלים (שער ט') ושם מבואר שנהגו כן בל"ג בעומר, וראה עוד מקורות בנטע"ג (פ"ח סק"ה), ובקונטרס ובשנה הרביעית (פ"ג סק"ט).

(סח) כן שמעתי נוהגים שמגלחים שם ביוםא דהלולא דיליה בט"ו אייר, ולא מצאתי כעת המקור לזה. [ולענין אם מותר לגלח בכל ימי העומר, ראה להלן פרק כ"ו (סעיף כ"ב)].

(סט) וראה בשו"ת משפט צדקה (סימן ע"ד) שכתב: ואני לא ידעתי מה שורש מצוה יש להסתפר על קברי צדיקים - אבל להסתפר לא שמענו (עכ"ל).

ובספר חובת ירושלים (עמוד ט"ז, שנת תקל"ה) הובא דבתחילה מוליכים את הנער המתגלח לציון התנא רבי יוחנן הסנדלר, ואח"כ שבים לחצר הרשב"י ושם מגלחים אותו.

הכריעו פוסקי זמנינו (עא) כי מה שנוהגים לכבד אנשים חשובים לספר מעט משערות הראש זה מותר גם בבית הכנסת, דהוי רק חיבוב מצוה, [וכן הוא מנהג העולם], אך אין לגמור את כל התגלחת בבית הכנסת, וכמו כן אין להסתפר בפנים בציון הרשב"י ובציון שמואל הנביא רק יש להסתפר בחצר שבחוץ (עב).

כו. אכן אם הקטן כבר בן ג' שנה וגוזזים שערותיו בבית הכנסת יש להשתדל שלא יהיה ראשו מגולה לגמרי (עג), דהרי אסור להכנס לבית הכנסת בגילוי ראש (עד).

כרם אליעזר

שליט"א (פ"ג ס"א), ספר חינוך ישראל (ח"צ פ"ח סק"א), נטעי גבריאל (פ"ח ס"ד). [ובספר פסקי תשובות (סימן קנ"א הערה 26) סתם להקל בדברי השלחן גבוה הנ"ל, שתגלחת של מצוה מותרת בביהכ"נ, ובמוספים ובאזורים של מהדורת דרשו (ס"ס הערה 10) הובא מסקנת הכה"ח הנ"ל שיש להתיר כשיש צורך מחמת המקום שיכיל את כל המשתתפים].

(עב) ספר נטעי גבריאל (סז).

(עג) כ"כ הגר"מ גרוס שם שיש לזהר שלא לגלות שם ראש הילד, וכ"כ בנטע"ג (סז סק"ט) שיש נזהרים כן, ובספר חינוך ישראל (סז) העיר כי הרי קודם התגלחת התנוקות נכנסים לביהכ"נ בגילוי הראש.

אכן למעשה נראה שזה תלוי בגיל הקטן דקטן פחות מבן ג' כיון שלא נהגו לכסות ראשו ממילא אין בזה איסור גילוי ראש בביהכ"נ וכמש"כ לעיל בהלכות ביהכ"נ (פרק כ"ה סעיף ט'), אבל בקטן בן ג' כיון שנהגו לכסות ראשו גם לפני התגלחת, ממילא יש לזהר משום כבוד ביהכ"נ וק"ל.

ויש לציין שכן היה נוהג כ"כ אדמו"ר משומרי אמונים זצ"ל לברר את גיל הילד, ואם לא היה עדיין בן שלוש לא היה מקפיד כ"כ אם נפלה לו הכיפה באמצע גזיזת השערות, משא"כ אם הוא כבר בן שלש היה נזהר שלא לגלות ראשו לגמרי רק היה מטה הכיפה לצדדים בשעת גזיזת השערות. [אך יתכן שלא היה הקפידא דוקא בבית הכנסת רק מחמת גילוי הראש סתם].

(עד) וכמבואר בשו"ע או"ח סימן קנ"א (סעיף ר').

בירושלים, ולא היה נמצא בתים מרווחים להכיל בתוכם קהל ועדה, וכדי לעשות בפומבי וברוב עם שגם זה בכלל ריבוי שמחה, התירו דוקא תגלחת מצוה זו.

ובכה"ח בסימן קנ"א (סקמ"ה) הביא את כל דברי השד"ח האלו, שההיתר הוא דוקא כשיש הכרח מצד דוחק המקום, ושלדעת הגר"ח פ' ההיתר הוא רק לת"ח בבית מדרשו ולא לזולתו. [ומש"כ שם הכה"ח 'לבדוקי' הוא ט"ס וצ"ל 'לדחות'].

ובקצות השלחן (סימן כ"ט סק"ו) סתם וכתב שנהגו לעשות חלאק"ה בביהכ"נ, וציין לדברי השד"ח.

ובשו"ת יחוד"ד (ח"ה סימן ל"ה) כתב ליישב הראיה הנ"ל מגזיר דסו"ס הרי היה מגלח בעזרת נשים בלשכת הנזירים, כדתנן במדות (פ"ג מ"ה), וכן פסק הרמב"ם (נזירות פ"ח ה"ג). והרי קדושת הר הבית חמורה יותר מקדושת בית הכנסת, שהרי שנינו (נדרות נד ע"א) לא יכנס אדם להר הבית במקלו ובמנעלו וכו'. ואילו לגבי בית הכנסת קיימא לן (נדרות ס"ז ע"ב) שמותר ליכנס במנעל. וכן כתב בשו"ת מהרימ"ט (ח"ב יו"ד סימן ד') שקדושת בית הכנסת קלה יותר מקדושת הר הבית ע"ש. לכן במקום מצוה של הנחת פאות הראש בתספורת ראשונה לקטן, שנעשית מתוך שמחה של מצוה בקול רנה ותודה המון חוגג, שפיר דמי לעשות כן בבית הכנסת (עכ"ד).

וראה עוד בענין זה של תגלחת בביהכ"נ בשו"ת מאורות נתן (לייטענ, סימן ק"ב) ובכל המקורות שציין שם.

(עא) קונטרס ובשנה הרביעית להגר"מ גרוס

גילוח במקום מטונף

כו. יש שכתבו שנכון להזהר שלא לספר את הילד במקומות המטונפים כגון בבית הכסא או בבית המרחץ וכדומה (עח), כיון שמקיים בזה מצוה (עו), ואין זה נכון לקיים מצוה במקום מטונף (עז).

מי מגלח ואופן התגלחת

גילוח ע"י אדם גדול או צדיק

בח. יש נוהגים לכבד אדם גדול או צדיק להתחיל לגזוז שערות ראשו של הקטן (עח), [ויש שפקפקו במנהג זה שאין לו טעם (עט), אבל באמת יש לזה מקורות קדומים, וחלילה לזלזל בזה (פ)], ואחר כן יאציל מברכתו לילד ולאביו (פא).

כרם אליעזר

לגלח מקצת שערות הילד כשהגיע להיות בן ג', ממרן הגריז"ס זצ"ל הגאב"ד דבריסק שמעתי דלא שמיע ליה כלומר לא סבירא ליה האי מנהגא שרבנים יגלחו, וכדאי לבקש ברכה ביום שנכנסים לתורה, עיין ברמ"א יו"ד רמ"ה (ס"ה ח') שבג' שנים שלימים מלמדין אותו אותיות התורה ובגר"א שם מביא תנחומא שבקטן ג' שנים ערלים יהיה וברביעי כל פרוי קודש והלולים לה' ע"ש, אבל שיגלחו רבנים לדבריו אין בזה טעם ושורש (עכ"ל).

ובספר ארחות רבינו (עמוד רל"ג) מובא שבעל הקה"י גער על זה שזה מנהג ספרדים, ויש לציין כי בנו הגר"ח שליט"א נוהג לספר בכל שנה מאות ילדים ביום ל"ג בעומר (דברי ש"ח אמו"ר תשע"ז), וכפי הנראה שכיון שהמון העם רוצים בכך אינו מסרב ומסכים להם, ושור"ר בספר 'אלא' (עמוד כ') שאמר שזהו מנהג ירושלים ואצלם בבית לא היה מנהג זה ואביו התנגד בזה בתחילה, ואח"כ הסכים באמרו שזה משמח את ההורים, אך הגרי"ז מבריסק התנגד לזיוזת השערות ואמר שאינו עובד במקצוע הספרות (עכ"ל).

(פ) וראה עוד בזה בנטעי גבריאל (פ"ז ס"ב), ובחינוך ישראל (ח"ז פ"ח סק"ג וסק"ו).

(פא) כ"ה המנהג, ובקונטרס ובשנה הרביעית (שס סק"ד) קיבץ בזה מקורות בחז"ל בגודל

(עח) ובשנה הרביעית (פ"ג ס"ג), חינוך ישראל (ס), נטעי גבריאל (פ"ח ס"ג), תגלחת מצוה (פ"ד ס"ג).

(עו) ראה בבה"ל (סימן תקפ"ח ס"ב) ובשאר אחרונים.

(עז) ומיהו לפי"ז ה"ה גם בגדולים שמסתפרים יש להם להזהר בזה, ורבים נוהגים להקל בזה, וכבר העיר בזה בשו"ת ויברך דוד (ח"ג סימן כ"ז בהגה"ה), וכתב דבתי כסאות שלנו קיל טפי יעור"ש, ובפשוטו אין זה ממש קיום מצוה רק שאינו עובר על ל"ת, ועיין. ועכ"פ בתגלחת הראשונה יש מקום להדר בזה.

(עח) וכפי הידוע הבעש"ט גזז שערות ראשו של הבעל התניא (ראה בספר ליקוטי דיבורים ח"ג דף פ"א, וזילקוט התספורת), וכן נהגו אחריו תלמידיו ותלמידי תלמידיו במנהג זה, וכן נהגו עוד כמה וכמה גדולים וצדיקים, וכ"ה בספר קורות העיתים שהמנהג הוא שהחכם מתחיל לגזוז.

והענין דפעולת ת"ח בעלי תורה בדבר שהוא תחילת חנוכו משריש בו תורה ויר"ש, ומכשיר ליבו לטהרה ומוחו לתורה (ובשנה הרביעית פ"ד סק"ג). וראה כעין סברא זו להלן בהלכות ת"ת פרק נ"ד (סעיף י"ג) כלפי המנהג שחכם מוליך את הילד למלמד.

(עט) בתשובות והנהגות (ח"ז סימן ה') כתב בזה"ל: נהגו לבקש רבנים וחשובים

השתתפות האב בתגלחת

כמ. יש לו לאב להשתתף במעמד התגלחתו של בנו (פב) וכן ראוי שהאב תהיה שם (פג), ובפרט כשאין האב נמצא (פד).

גילוח ע"י האב ושאר קרובים

ל. יש שכתבו כי ראוי ונכון שהאב יגלח את שערות בנו כיון שהוא מצווה לחנכו (פה) [ולכן גם כאשר הבן מתגדל אצל האב בלבד, ידאג האב לספרו (פו)], אך אם אין אפשרות שהאב יגלח יש שנהגו שהאב מגלחת (פז), ויש שנהגו לכבד גם שאר קרוביו (פח), ובפרט את סביו של התינוק (פט). ויש שנתנו לגלח לכהן ואחר כך ללוי ואחר כך לישראל (צ).

כרם אליעזר

פרק ז' (סעיפים ז'-ח) דיעות הפוסקים כלפי חיוב חינוך באב.

(פד) ובשנה הרביעית (ס), ויש לציין כי באופן זה יש צד יותר שהיא חייבת בחינוך כיון שאין להם אב (נראה תורת הקטן שם סעיף ז').

(פה) כן משמע באפרקסתא דעניא הנ"ל שיש בזה משום מצוה בו יותר מבשלוחו, וכ"ה בספר חינוך ישראל (פ"ח ס"א אות א').

(פו) בספר נטע"ג (פ"ד ס"ה ופ"ז סק"ה) הביא מספר קורות העיתים שהחכם מתחיל לגזוז ואח"כ היתה האם משלמת את הגזיזה. – וכל זה הוא אפילו כשהאב מתחיל, וכ"ש כשהוא אינו מתחיל.

(פז) ספר נטעי גבריא (פ"ז ס"ח), ובמקורות שם הוסיף כי הבן שייך יותר לאביו והוי כקנינו [וענין זה נתבאר בתורת הקטן פרק ל"ט (סעיף י')].

(פח) נטע"ג (ס"ג) בשם ספר שערי ירושלים.

(פט) חינוך ישראל (ס), וטעמו כי מצות החינוך מוטלת קצת גם על זקינו, וראה מש"כ בזה בתורת הקטן פרק ז' (סעיפים י"ג-י"ז).

(צ) כ"כ בילקוט התספורות (עמוד ס"ז).

להקדים תספורת של תינוק כהן

ויש לציין כי אצל כ"ק אדמו"ר זצ"ל משומרי אמונים היה מנהג זה כלפי הנערים המתגלחים, שהיה מקדים לגלח קודם את הקטנים הכהנים, וראה לעיל בחלק או"ח פרק ט"ז (סעיפים ט'-ט"א) דיעות האחרונים אם שייך וקדשתו בכהן קטן,

מעלת ברכת ת"ח, וכן מצינו לילך לפני הבר מצוה לקבל ברכת צדיק וחכם, וכפי שהבאנו בספר בר מצוה כהלכתו פרק א' (סעיף ד').

(פב) בשו"ת אפרקסתא דעניא הנ"ל כתב כך: ואם יש להקפיד שיהיה האב באותו חינוך, עיין מ"א סימן שמ"ג סק"א ובמחזה"ק שם, וברש"י ריש מסכת חגיגה ד"ה אי זה קטן, שכתב הטילו חכמים על אביו ועל אמו לחנכו במצות, ובגליון מהרש"א שם כתב דזהו צ"ע דאין האב חייבת בחינוך ע"ש. ולענ"ד י"ל דהיכא די"ל אב אלא דליתיה גביה, האם חייבת לחנכו במקום האב, וכן יש להוכיח מתוס' שאנץ המובא בתה"ד סימן צ"ד דכתב בהא דהילני, שמא היה להם אב ע"ש, ובזה מתיישב שפיר קושית גה"ש בסוכה ד"ב ע"ש.

מ"מ י"ל דמהא דאמז"ל "שאביו מקדשו לתורה", משמע דודאי נכון יותר שיהיה אביו דוקא בחינוך זה, וכמה גדולים דברי חכמים לקיימם דברים ככתבן, - ועוד דמצוה בו יותר מבשלוחו (עכ"ל),

ובקונטרס ובשנה הרביעית (פ"ד סק"י) כתב דגם באופן שיגרום לו ביטול זמנו הקבוע בלימודו מ"מ יש לו לנהוג בזה כדורא דחינוך בנו, ובפרט דחשיבות הענין ישתרש אצל הבן טפי כשאביו שם.

(פג) כן מבואר באפרקסתא דעניא הנ"ל שלסוברים שהאב חייבת בחינוך י"ל שהיא תשתתף בתספורת, וראה בתורת הקטן

גילוח על ידי אשה

לא. יש שכתבו שאין נכון שאשה תגלח את הקטן כיון שאין לה איסור של 'לא תקיפו' מן התורה (צא), וממילא חסר קצת בקיום המצוה (צב), אך כל זה שייך כלפי גמר התספורת בסמוך לפיאות שאז מקיימים מצות 'לא תקיפו', אבל בגזזת מעט שערות אין קפידא. [והיינו באופן שהיא בימי טהרתה (צג)].

גילוח על ידי קטן

לב. קטן שיודע לגלח אפשר לסמוך עליו (צד), ומיהו יתכן שעדיף ליתן לגדול לסיים את התספורת (צה).

גילוח על ידי נכרי

לג. כתבו האחרונים (צו) כי אין ראוי ונכון ליתן לנכרי לגלח שערות ראשו של התינוק בפעם הראשונה, אף באופן שאין בוה איסור מצד הדין (צז), משום דלא מסמנא מילתא (צח).

כרם אליעזר

דהמגלח בלילה מותר לנשים נידות ליגע בתינוק, ורק למחר ביום כשמוליכים אותו לחדר יש ליזהר, והוסיף דאולי מה"ט מי שיודע מראש שבעת התגלחת לא יוכל להשמר שלא יגעו בו נשים, יקדים התגלחת בלילה שלפניו. ועיקר דין תגלחת בלילה נתבאר להלן בפרק כ"ו (סעיף ב').

(צד) ובשנה הרביעית (פ"ד סק"ב).

(צה) כנלענ"ד כיון שגם המגלח מצווה באיסור לא תקיפו והוא חלק מן המצוה (נראה לעיל סק"ג), משא"כ בקטן שאינו בר חיובא.

(צו) שו"ת נחפה בכסף (ח"צ דף ז'), שו"ת דבר משה (או"ח סימן מ"ה), שד"ח (מערכת חוה"מ אות ה').

(צז) ראה בשו"ע יו"ד סימן קנ"ו (ס"א) ובאחרונים שם – ויש לציין כי עפ"י קבלה לעולם אין להסתפר ע"י נכרי, ראה בכה"ח (סימן כ"ס אות י"ג) בשם גורי האריז"ל, וראה עוד הרבה מקורות לזה בנטע"ג (פ"ז סק"ז), ולכן עכ"פ בתגלחת הראשונה יש ליזהר בכך.

(צח) כ"כ האחרונים הנ"ל, והנידון בדבריהם הוא כלפי חוה"מ, והוסיפו דבגילוח ע"י נכרי גם לא יהא שמחה כ"כ.

ואולם יתכן שזהו לכבודו של האב, וכמש"כ להלן בהלכות מילה.

(צא) וכמשנ"ת לעיל בפרק כ"ד (סעיפים ג-ה).

(צב) כ"כ בספר חינוך ישראל (ש"ס סק"ה), ויש לדון לפי זה האם גם בשאר הפעמים יש להקפיד שהאשה לא תגלח את בניה, והרי מנהג העולם להקל בזה, אך אכתי י"ל דבחלאק'ה יש להקפיד יותר, [וישאלתי את הגרמניק אם נכון מה שמקובל בשם הגר"א לזון זצ"ל שאין לאשה לגלח את ילדיה, והשיב לי, לא שמעתי].

(צג) ראה לעיל (סק"ג) שיש שנהגו כן שהאם גומרת את התספורת, ובספר נטע"ג (פ"ז ס"ה) כתב דאמו של התינוק יכולה לגלחו, והוסיף כי אף לנוהגים שלא תגע בו אשה נדה ביום הליכה לחיידר, [ובדיטבאר להלן בהלכות ת"ת פרק נ"ד (סעיף כ"ה)], מ"מ כשאינו הולך לחיידר בו ביום או שמגלחים בלילה דלפניו אין ענין זה, ואפשר עוד דאמו שאני (עכ"ל).

ובקונטרס ובשנה הרביעית (פ"ד סק"ה) כתב דהמקפידים דביום הכנסה לחדר לא תגע בו אשה נדה, אם יום התגלחת הוא ביום ההכנסה לחדר אין אמו מספרתו אא"כ היא טהורה.

ובספר חינוך ישראל (ש"ס סוף אות י"א) כתב

הכנת הילד לתגלחת

לד. ראוי ונכון להכין את הילד זמן מה לפני התגלחת או להראות לו ילדים אחרים בני שלש שמשפרים אותם והם שמחים בכדי שבזמן שיספרו אותו לא יתנגד ולא יבכה (צט), וכמו כן רצוי לבאר לילד ענין התגלחת שיבין כפי דעתו, כי מטרת התגלחת היא חנוכו (ק). ויש מי שכתב כי טוב שלפני הגילוח יקרא עם הילד את הפסוק שבתורה של איסור לא תקיפו (קא).

אופן וצורת התגלחת

לה. יש שכתבו שיש לספר את שערות ראשו של הקטן מכל וכל, שאם מניח שערות קצרות בגודל של יותר משתי מילימטר הרי אין כל כך היכר לפיאות הראש, שהרי גם את שאר השערות לא גילח באופן שנחשב להקפה (קב).

לו. אכן באופן שיש חשש שתספורת השערות יזיק לבריאות הילד וכגון חשש הצטננות ח"ו, אז רשאי להניח לילד שערות ארוכות, ובלבד שיהא ניכר שהניחו לו פיאות (קג), ויש מי שכתב שבאופן כזה שהקטן חלוש שהרופא אומר שאין טוב שיגלחו שערותיו אפשר לקיים אצלו ענין התגלחת ע"י שיספר מעט שערותיו ליד פיאותיו, ובה ניכר כבר קיום המצוה של 'לא תקיפו', וזה ודאי לא יזיק לו לבריאותו (קד).

מהיכן מתחילים את התגלחת

לז. ישנם מנהגים שונים מהיכן מתחילים לגזוז שערות הקטן, יש מתחילים ממקום הנחת תפילין (קה), ויש המתחילים סמוך לפאה [הימנית] (קו), ויש המתחילים

כרם אליעזר

(צט) נטעי גבריאלי (פ"ד ס"א), ובשנה הרביעית (פ"ה סק"א), והוסיף דכמו כן יש לספר במכונה באופן שלא יגרום לו צער.

(ק) ובשנה הרביעית (פ"א סק"א), נטעי גבריאלי (פ"ד ס"ב).

(קא) ובשנה הרביעית (פ"ד סק"ו). – והפסוק הוא בפרשת קדושים (ויקרא י"ט כ"ז).

(קב) כ"כ בקונטרס ובשנה הרביעית (תשובות סימן ג' עמוד ל"ט) שבוודאי עדיף לספר לגמרי, וכ"ה בספר חינוך ישראל (שם אות י"ב).

(קג) שערי הלכה ומנהג (ח"ב עמוד ט"ג), נטע"ג (פ"א ס"ז).

(קד) ואף שרובו ככולו של השערות אינם מגולחות מ"מ י"ל דסו"ס מינכר הפיאות כיון שבסמוך להם הוא מגולח [ובשנה

הרביעית (תשובות סימן ג'). ומיהו למעשה קשה לעשות כן באופן שיהא מראהו נאה ולא יהא כמי שחלק מראשו מגולח שיש בזה משום כבוד הבריות (נאה להלן פסק כ"ז סקע"ח).

(קה) בקונטרס ילקוט התספורת כתב שכן מנהג החסידים, וכן הובא מנהג זה בנטעי גבריאלי (פ"ה ס"א), וכן נהג אדמו"ר משומרי אמונים זצ"ל [ואח"כ היה מספר מצד ימין אצל הפיאות ואח"כ בצד שמאל, ואח"כ היה מספר מהשערות הארוכות של אחורי הראש] ובספר לעבדך באמת (עמוד תק"ל) הובא שכן נהג האדמו"ר ממכונבוקא זצ"ל. וראה עוד בקונטרס ובשנה הרביעית (תשובות סו"ס ב') טעם למנהג זה.

(קו) נט"ג (סס) שכן נהגו גדולים ות"ח וכן עמא דבר, והטעם היות שעכשיו מחנכים

בשערות שאחורי הראש (קז), ויש שנהגו להתחיל מאמצע הראש ממקום שיש הרבה שערות כדי להראות שמספרים את הילד באופן שלא יהיה לו בלורית (קח), וכל זה הוא בגדר מנהג אבל מעיקר הדין ודאי אין בזה נפק"מ (קט), ויש מי שכתב שבמקום שפוגע תחילה שם יגזוז משום אין מעבירים על המצות (קי).

זהירות בשעת התגלחת

לח. יש להשגיח היטב שלא יספרו משיער הפיאות עצמם (קיא), ולכן יקבצו שערות אלו לעצמן, ובפרט כשיש ריבוי אנשים המשתתפים בגזיזה שיש להקפיד ולהשגיח בזה ביותר (קיב), ויש מי שכתב לייעץ שבתספורת הראשונה מן הראוי להשאיר פיאות יותר מן השיעור כי קשה אז לדייק בזה (קיג).

גילוח ע"י מומחה וירא שמים

לט. יש ליקח אדם מומחה שיגמור את התספורת לקטן, כי רבים אינם בקיאים היטב לידע היכן הוא מקום פיאות הראש, ופן יבואו לידי מכשול ח"ו, אכן לכתחילה יש להשתדל שגם הספר שמספר לו כל שערות הראש, יהיה ירא שמים,

כרם אליעזר

אותו במצות פיאות הראש. וכ"ה בחינוך ישראל (ס) כתב דהנהגין להתחיל ממקום התפילין הוא מטעם זה של בלורית, והביא שכמה גדולים אמרו אז לתינוק שאסור לגדל בלורית.

ובספר שפע חיים (מכתבי תורה סימן ש"ז) כתב על עיקר ענין הגילוח דמלבד החינוך להנחת פיאות הראש, יש בו גם חינוך שלא ילך בחוקות הגויים המגדלים בלורית יעו"ש.

(קט) קונטרס ובשנה הרביעית (פ"ד ס"ו) וטעמו דאין סיבה להתחיל ממקום הנחת תפילין, כי עתה אין מחנכו להנחת תפילין, ואף תכלית התספורת הוא לצורך הפיאות מ"מ יספר קודם שערות שאר הראש שלא יספר בטעות במקום הפיאות (עכ"ד)

(קי) כ"כ אחי הרה"ג רבי גמליאל שליט"א בקונטרס החלאק'ה מריח ניחוח.

(קיא) חינוך ישראל (אות י"ב), תגלחת מצוה (פ"א ס"ה).

(קיב) נטע"ג (פ"ה ס"ג).

(קיג) ובשנה הרביעית (פ"ד סק"ח).

קונטרס החלאק'ה מרי"ח ניחוח וטעמו עפ"י מש"כ השו"ע ביו"ד סימן קע"ח (סעיף א') אין הולכין בחוקות העובדי כוכבים - ולא יגדל ציצת ראשו כמו ציצת ראשם, ולא יגלח מהצדדין ויניח השער באמצע, ולא יגלח השער מכנגד פניו מאוזן לאוזן ויניח הפרע. - והכונה בזה לשערות ארוכות מאחורי הראש [ואין זה מה שקרוי בזמנינו בלורית שהוא במצד המצח].

(קח) כן נהג האדמו"ר מסקולען זצ"ל, ורגיל היה ללמוד לפני התגלחת את דברי הקדושת לוי הנ"ל בפרשת יתרו. (הוצא לעיל פסק כ"ג סק"ז) [נטעי נבריא ים].

ובקונטרס ובשנה הרביעית (פ"ד סק"ח) כתב דגם אלו שאין מקפידים ומשאירין מעט משערות הראש שכנגד [הנקרא בלורית], בתגלחת ראשונה ראוי לספר שערות הראש בשוה, והעתיקו בחינוך ישראל (ס) אות י"ב.

ובקונטרס ובשנה הרביעית (פ"ד סק"ח) כתב דגם אלו שאין מקפידים ומשאירין מעט משערות הראש שכנגד [הנקרא בלורית], בתגלחת ראשונה ראוי לספר שערות הראש בשוה, והעתיקו בחינוך ישראל (ס) אות י"ב.

ולא מומר או אדם ריק ופוחז וכדומה (קיד), ואם האב גומר בעצמו את התספורת יברר ע"י מומחה את המקום המדויק של הפיאות בקטן כזה.

גילוח ביד ימין

מ. יש לדון אם צריך להקפיד לגלח ביד ימין דוקא (קטו).

תגלחת בנים תאומים

מא. מי שיש לו בנים תאומים, מותר לו לגלחם בזה אחר זה ואין לחוש בזה לעין הרע (קטז), ויש שכתבו (קיד) שנכון לומר לאחר התגלחת (קיה) [ואי נמי בין שני התגלחות (קיט)] את הפסוק המלאך הגואל וגו', לשמירה מחשש עין הרע, ויש מי שהורה שלא לגלחם ביום אחד (קכ).

דינים ומנהגים לאחר התגלחת

נטילת ידים אחר החלאק'ה

מב. דעת רוב הפוסקים (קכא) כי הגוזז מעט את שערות הקטן אינו צריך אחר כך ליטול את ידיו, ומיהו כמה גדולים וצדיקים החמירו על עצמם ליטול

כרם אליעזר

ס"ק קפ"ב, ובספר שמירת הגוף והנפש (אות קל"ג), ובנטע"ג (סס) כתב דראוי גם בעניינינו לומר זה.

(קיה) אות שלום (יו"ד סימן כס"ה סקט"ו).

(קיט) כ"ה מנהג העולם בברית מילה של תאומים (נטע"ג סס).

(קכ) כן הורה המהר"א מבעלזא זיע"א למי שנולדו לו תאומים ביום כ"ה תמוז, שאת הראשון יגלח בע"ש שלפני בין המצרים, ואת השני בערב שבת שאחר ט"ו באב (נטעי גבריאל סס סקט"ז), והנה מעשה זה היה בשנת תשט"ו וחל אז י' אב בערש"ק, ומשמע שלא היתה דעתו נוחה לספר ב' באב, וראה מש"כ בזה להלן בפרק כ"ו (סעיף ל"א), ואולי לאחר חצות מודה דשרי, אלא דס"ל דבער"ש יש לגלח דוקא קודם חצות וזה א"א בער"ש זה.

(קכא) הליכות שלמה (פ"ב סק"י) בשם הגרש"ז אויערבאך זצ"ל, קובץ מבית לוי בשם הגר"ש וואזנער זצ"ל, תשובות והנהגות (ח"ב סימן

(קיד) שו"ת באר משה (ח"ו סימן כ' סק"ד), חינוך ישראל (סס סק"ג) נטע"ג (סס ס"ז), תגלחת מצוה (סס).

(קטו) כן העיר הגרנ"צ ראטטענבערג שליט"א וצדדי הספק דבכל ענין של מצוה יש קפידא שיהא בימין אבל הכא עיקר המצוה הוא במה שאינו עובר על הלאו של לא תקיפו, ובזה ליכא פעולה בידים, וא"כ יל"ע אם יש קפידא שיהא בימין (עכ"ד).

(קטז) נטעי גבריאל (פ"י פ"ח) וטעמו דלא מצינו עין הרע רק בעלייה לתורה באו"ח סימן קמ"א (סעיף ו') דשם קוראים בשמותיהם, וכלפי מילת בנים תאומים ראה בט"ז (יו"ד סימן כס"ה סק"ו), וכלפי תחילת הלימוד לבנים תאומים ראה להלן בהלכות ת"ת פרק נ"ה (סעיף י"ח), וכלפי סעודת בר מצוה לתאומים ראה בספר בר מצוה כהלכתו פרק ב' (סעיף כ"ג).

(קיד) מקור ענין זה נמצא בספרים כלפי מילה של תאומים, ראה בכה"ח יו"ד (סימן קט"ז

את ידיהם גם באופן זה (קכב), אכן מי שמספר לגמרי את שערות הקטן צריך ליטול ידיו (קכג).

מג. וכן הקטן בעצמו לאחר שגומרים לגלח לו את כל שערותיו (קכד) ראוי ונכון ליטול את ידיו (קכה), ודע דמעיקר הדין אין צריך נטילה ג' פעמים, ואף לא נטילה בכלי, אך יש המקפידים ליטול ג' פעמים בכלי (קכו).

כרם אליעזר

עמוד י"ט) ששנים רבות לא היה נוהג ליטול ידיו, מפני שבלשון הגמרא בפסחים (ק"ז ע"א) איתא מאן דשקיל מזייה ולא משי ידיה וכו' ומזייה היינו שערותיו שלו, אבל שוב אמרו לו על גדול אחד שנוהג ליטול ידיו, ונענה ואמר כבר הורה זקן והתחיל לנהוג כן ליטול ידיו במעט מים. [ובחיותי בקבלת קהל אצל המקובל הנח"צ רבי דוד אבוחצירא שליט"א ראיתי שהביאו לפניו כמה פעמים ילד בן שלש לגזוז את שעריו, וכל פעם אחר שגזזו שעריו היה מחכך ידיו מעט בכותל שמלאחריו].

(קכג) נטעי גביראל (פ"ט ס"א) ומקורו מדברי היפה ללב (ח"א קונ"א האקד"א יוסף לנב סימן ד' סק"ח) וראה גם בכה"ח הנ"ל, ואולם באשל אברהם (או"ח סימן ז') להגאון מבוטשטאש כתב דהמגלח א"צ ליטול ידיו, ובספר חינוך ישראל (סג) כתב לבאר טעמו יעו"ש.

ובקונטרס ובשנה הרביעית (פ"ה סק"ז) כתב דאולי כהיום שהתספורת במכונה שאין נוגע בראש אלא ביד האחרת להחזיק ראש המספר א"צ ליטול ידיו, וצ"ע.

(קכד) אבל לא נהגו להקפיד בזה בכל פעם שגוזזים לו מעט שערות, וכ"כ בשו"ת מעדני מלכים (סג), ויתכן דכל הדין שהמתגלח צריך נטילה כיון שהוא ענין סגולי, נאמר רק במגלח כל שערות ראשו, וצ"ע.

(קכה) וכמבואר בשו"ע או"ח סימן ד' (סעיף י"ט), וכ"כ בשו"ת מעדני מלכים (סג).

ובספר נטע"ג (סג סק"ג) כתב דאף שהקטן לא הגיע לחינוך מצות מ"מ בתחילת חינוכו למצות יש לחנכו בטהרה כדת וכדין, ובפרט אם אח"כ מתחילים ללמדו האותיות (עכ"ל), וכ"כ בקונטרס ובשנה הרביעית (פ"ה סק"ז), וכ"ה בחינוך ישראל (סקל"א). - ועיקר דין חינוך הקטן לדיני נטילה שהם מחמת רוח רעה וכדומה, ראה בחלק או"ח פרק י"ג (סעיף כ"ח).

(קכו) ובשנה הרביעית (סג).

ה'), שו"ת שבט הקהתי (ח"ב סימן ה'), חינוך ישראל (ח"ב פ"ח סקל"א).

והטעם לזה מפני שדין נטילה למגלח הוא מפני שנוגע בשערות המטונפות מזיעה או שנוגע בראשו של המתגלח (ראה בכה"ח סימן ד' סק"ז) וכל זה לא שייך כאן, ובילקוט התספורת (עמוד ע"ז) כתב הטעם כי דין נטילה למגלח הוא רק במגלח כל הראש או עכ"פ חלק גדול משערות הראש, משא"כ הכא במגלח רק מעט, והובא בנטע"ג (פ"ט סק"ב), וטעם זה צ"ב.

ובשו"ת מעדני מלכים לא"ז זצ"ל (ח"ב סימן ג') כתב כך: וכן המגלח לאחרים, שצריך ליטול ידיו, כמו שכתב יפה ללב דלא גרע מהחופף ראשו, והנוגע בגופו בידו, דצריכים נטילה, נראה שזה דוקא כשמגלח כל ראשו, או באמצע הראש שמכוסה תמיד, משא"כ כשמגלח רק מעט, ליד הפאות כנהוג, אין צריך ליטול ידיו, כי המקום שם מגולה, ולא דמי להנוגע בגופו במקום מכוסה (עכ"ל).

ובספר חינוך ישראל (סקל"א) כתב שגם אם נגע בשערות לא איכפת לן בכך כיון שעד השתא לא הקפידו לכסות ראשו ממילא אין זה מקום מכוסה, אך אולי אם נגע במקום שהשערות נוגעין להראש אז חייב בנט"י דהוי כמלמולי זיעה, אך יש שסוברים דדוקא חופף ולא בנוגע.

(קכב) כן נהג המהר"א מבעלזא זיע"א (נט"ע סג), וכן נהג הגרי"ח זוננפלד זצ"ל (משנה הלכה סימן ד' ס"ט), וכן נהג בעל החלקת יהושע זצ"ל (פסק"ת סימן ד' הערה 265), וכן נהג האדמו"ר משומרי אמונים בעל החוקי חיים זצ"ל [ודרכו בקודש היתה שהיו מביאים בצד שמאלו את כל החתנים והיה מגלחם בזה אחר זה, ואח"כ היה נוטל ידיו, ושוב היו מביאים אותם בצד ימינו והיה מברכם בזה אחר זה], וכן נהג הגר"ח קניבסקי שליט"א (דברי שית אמור תשע"ז) עוד הובא בשמו (דברי שית ויגש תשע"ח, דברי שיתח ח"ב עניני חינוך, ספר אלף

מה עושים עם השערות

מד. אנשי מעשה נוהגין לשקול השערות בזהב או בכסף ונותנים המעות לצדקה (קכז). והוא סגולה שיהיה הבן חכם בתורה וביראת שמים ויארץ ימים בטוב (קכח).

מה. יש נוהגים לגנוז את השערות בביתם (קכט) או מטמינים אותם באדמה (קל).

כרם אליעזר

(קכז) כן מבואר בדברי הרדב"ז הנ"ל (סקס"ד) שכתב בזה"ל: שהיו רגילין להביא נדרים ונדבות ונותנים משקל השיער לצורך המקום [של קבר שמואל הנביא] להדליק עליו שעה ושמן ולשאר צרכיו גם יש בנדבות חלק לעניים ולצורכי צבור. [ובספר תגלחת מצוה (פ"א סק"מ) כתב עפ"י כי המגלח במירון יתן שם חלק ממשקל המעות לנרות וצרכי ציבור ועניים עיי"ש].

וראה בספר נטע"ג (פי"ד סק"ה) שציין לכמה קהילות הנוהגים מנהג זה, עוד הביא שם שבקונטרס ויגש משה כתב בשם אביו שכיון שמשקל השערות בכסף הוא נמוך מאד לכן יש לשקול בזהב.

האם יש קפידא ליתן משקל מכוון

עוד כתב בקונטרס ויגד משה שיש להסתפק אם יש לתת לצדקה תמורת המשקל במדויק, כי בעניני סגולות צריך להיות מכוון לא פחות ולא יותר, ובנטע"ג (ס"ט) העיר מדברי הרמ"א באו"ח סימן רס"ג (סעיף א') שיכולים להוסיף על דבר המכוון ובלבד שלא יפחות, והוסיף שכן משמע בספר ביתו נאווה קודש (ח"ב עמוד קכ"ד) כלפי נידו"ד שאפשר להוסיף, ויש לציין דכלפי מעשר כספים ג"כ מצינו קפידא שלא להוסיף ראה באהבת חסד (ח"ב פק"יט), וראה מש"כ בזה בספר דרך אמונה הלכות מתנות עניים (פ"ו סק"ז) ונכ"ל סקע"ב, ולפי"ד יש להקל בנידו"ד עיי"ש.

(קכח) אוצר סגולות ישראל (ס"ט)

(קכט) בספר קרית חנה דוד (ח"א י"ד סימן א') כתב על המנהג שהיה בעירו שהמסתר שערות ראשו נזהר ללקטם ולגנוזם, שמצא רמז לזה ברש"י [וכידוע שקטעים אלו אינם מרשיי עצמו, רק הוספות מספר סוד מיישרים, ונדפס בשנת תנ"ט, ובדפוסים שלנו השמיטו קטע זה מדברי רש"י] ביחזקאל (ס' ג') וז"ל: מכאן רמז שכל המסתפר שערותיו לא יזרוק אותם אלא יגנוז שכל מה שנאמר במקראות האלה הוא לרעה. [וראה עוד בזה"ק (ח"ג דף רמ"ח ע"ב)]

והובא מנהג זה בספר ארץ ישראל להגרימ"ט (סימן י"ח ס"ג), ובאוצר כל מנהגי ישורון (סימן י' אות א'), וכ"ה באוצר יד החיים (אות תשנ"ו), וע"ע בשו"ת בית ישראל (יו"ד סו"ס קל"ז).

(קל) ובשנה הרביעית (פ"ד ס"ה) [ובספר נתן דוד (בקונטרס נהגו העם עמוד ט"ז אות ג') כתב שאחרי

ובאוצר סגולות ישראל (מערכת ג' אות כ"ה) כתב ויש נוהגין לשקול השערות אחר הגילוח בזהב או בכסף ונותנים המעות לצדקה, וכ"ה בספר אבן ספיר (ח"ב עמוד מ"ו), ובספר מעשה יחיאל (פרשת תולדות אות ח') הובא שכן ציוה הרה"ק מהרי"מ מגלונא זצ"ל, ובספר תולדות רבינו [מונקאטש] (סימן רמ"ד) הובא כי בעל המנחת אלעזר לקח את כל שער ראש הילד והניח מאזנים קטנות ושקל כנגדם מטבעות לצדקה.

ובספר מטעמים (מערכת ט' אות א') הביא רמז מן הפסוק (דברים י"ח ד') ראשית גז צאנך תתן לו, ובילקוט התספורות (עמוד ע"ב) וכן באוצר כל מנהגי ישורון (סימן י' אות ב') הובא שכן מצינו באבשלום שהיה נזיר (שמואל ב' י"ד כ"ו) ובגלחו את ראשו והיה מקץ ימים לימים אשר יגלח כי כבד עליו וגלחו, ושקל את שער ראשו מאתים שקלים באבן המלך, וכתב שם הרלב"ג: הנה היה שוקל זה במשקל המלך אם לפי שהיה נותן משקלם כסף או זהב לבית המקדש או לעניים, או שהיה שוקל זה לראות הפלגת רבוי שעריו. [והאלישיך שם נקט כפירוש השני יעו"ש], והרי שלפירושו הראשון היה נותן את המשקל לצדקה.

עוד מצינו במסכת יומא (ל"ח ע"ב) מעשה בדואג בן יוסף שהניחו [אביו] בן קטן לאמו. בכל יום היתה אמו מורדתו בטפחים ונותנת משקלו של זהב לבית המקדש.

מו. אין לשרוף את השערות משום סכנה (קלא), ויש אומרים אף לא להשליכם (קלב), ויש מי שמתיר לשרוף כשמערכ בו דבר נוסף (קלג), ויש שכתבו שלא נהגו להקפיד בזה ושומר פתאים ד' (קלד).

נתינת צדקה ומעות לנער

מו. יש שכתבו ליתן צדקה ביום התגלחת (קלה) לזכות הקטן המתגלח, ויש שנהגו ליתן מעות לקטן המתגלח (קלו).

מנהגים שונים ביום התגלחת

בגדים מיוחדים

מח. ביום התגלחת מתחילים לכסות ראשו של הקטן בכיפה (קלז), וכן מלבישים לו טלית קטן (קלח), ונוהגים להלבישו בגדים נאים או בגדי שבת (קלט), ויש שנהגו להלבישו בגד חדש (קמ).

מט. גם בימי הספירה מותר להלבישו בגדים חדשים (קמא), וכן בימי בין המצרים (קמב), ויש לעיין מראש חודש עד התענית [לנוהגים לספר הקטן בומן זה (קמג)] אם רשאים להלבישו בגדים חדשים (קמד).

כרם אליעזר

(קלח) ענין זה נתבאר לעיל בחלק או"ח פרק ב' (סעיף ה') ושם נתבאר פרטי המנהג בזה. (קלט) ובשנה הרביעית (פ"ד ס"ה), נטעי גבריאל (פ"ט ס"ב). (קמ) כ"כ בהקדמה לשו"ת מהרי"ט [פליישאן] וראה עוד בספר מסע מירון (עמוד כ"ז), ובתגלחת מצוה (פ"א סקט"ז). (קמא) וכמשנ"ת לעיל בהלכות ספירת העומר (פרק ע"ז ס"ח) דאף דכלפי גדולים יש שנמנעים מ"מ בקטן יש להקל. (קמב) והטעם דכל האיסור הוא מפני ברכת שהחיינו, וקטן זה אינו בר חינוך לשהחיינו [תגלחת מצוה (פ"א סקט"ז)]. (קמג) ראה להלן פרק כ"ו (סעיף ל'). (קמד) וזה תלוי אם בקטן כזה שייך כבר איסור זה של בגדים חדשים בתשעת הימים, ראה לעיל בהלכות בין המצרים פרק פ' (סעיפים ט"ז-י"ז), ושם נתבאר מאיזה גיל יש להקפיד בזה.	התספורת הראשונה היו נוהגות הנשים ללקט השערות ומניחים אותם בתוך הכרית של הקטן]. (קלא) ובשנה הרביעית (פ"ה ס"ה) תגלחת מצוה (פ"א סקמ"ב) וראה שם כל המקורות לענין זה, ועיין גם בפסק"ת סימן ר"ס (אות ו'). (קלב) כן מבואר בסוד מישורים הנ"ל, וראה גם בפסק"ת שם (הערה 72) שהביא מספר שלחן אש שכתב שלזרוק לבית הכסא או בתוך שקית קשורה באשפה אין חשש כיון שאינו מתפורר, וצ"ל שזהו באופן שאין האשפה באה לידי שריפה. (קלג) כ"כ בספר עצי עדן להרה"ק מקאמארנא זצ"ל (נזיר פ"ו). וע"ע בנטע"ג (פ"ד סק"ג). (קלד) כה"ח באו"ח (סימן ר"ס סק"ב) וביו"ד (סימן קט"ז ס"ק קמ"ה), וראה גם בפסק"ת הנ"ל. (קלה) כ"כ בספר אבן ספיר (ח"ב עמוד מ"ז). (קלו) ראה בנטע"ג (פ"ד ס"ה) ובתגלחת מצוה (פ"א סקמ"ח). (קלז) ענין זה נתבאר לעיל בחלק או"ח פרק א' (סעיפים ט"ז-י"ז), ושם נתבאר מאיזה גיל יש להקפיד בזה.

ג. יש נוהגים שגם האב והאם לובשים בגדי שבת כיון שהוא יום שמחה בשבילם (קמח). ויש לברר לפי מנהגם מה הדין בזה מראש חודש אב עד תשעה באב (קמו).

שמחה ומשתה וכלי זמר

נא. יש נוהגים לעשות שמחה ומשתה לכבוד התספורת של הקטן (קמז), והאב מחלק מגדנות ויין (קמח), ואומרים "לחיים" זה לזה וכן לילד (קמט), ומברכים את הורי הילד שיגדלו אותו לתורה ולחופה ולמעשים טובים (קנ). [ויש נוהגים לעשות כל זה ביום שלמחרת התגלחת בבוקר ומביאים אז את הילד לביהכ"נ (קנא)].

נב. יש נוהגים לעשות סעודה ביום זה, ואף מי שנדר שלא ליהנות מסעודת רשות מותר להשתתף בסעודה זו (קנב).

כרם אליעזר

(קמה) ספר מסע מירון (ס), מסעות ירושלים (עמוד קנ"ז), חינוך ישראל (סקי"ז), נטעי גבריאל (פ"ט ס"ג).

לחזה"מ כדי לעשותה בשמחה יתירה. וכ"ה בשו"ת מהר"ם בריסק (ס), וכתב שם טעם לשמחה זו יעו"ש, וכ"ה באוצר הסגולות (מערכת ג' גילוח לוח כ"ה) שעושים שמחה, וכ"ה בכל המקורות המספרים בפרטות את ענין החלאק'ה. [וראה עוד בחינוך ישראל (סקי"ז)].

להרכיב את החתן על הכתפים

ובספר נטע"ג (פ"ד ס"ח) הביא שהרה"ק רמ"מ מלעלוב צוק"ל היה מצוה לרקוד עם הילדים ולנשאים על הכתפים שכן היה המנהג תמיד. וכן הובא מנהג זה בספר הלולא דרשב"י שמרכיבים את הילדים הקטנים על כתפיהם ומרקדים ומטפחים.

(קמח) כן מבואר במקורות הנ"ל, ובמקום ציון רשב"י יש ליזהר שלא להרבות שם באכילה ושתייה אלא מעט, מחמת קדושת המקום [הלולא דרשב"י (דף נ"ג), ובשנה הרביעית (פ"ה סק"ב)].

(קמט) ובשנה הרביעית (פ"ה ס"א).

(קנ) הלולא דרשב"י (דף י"ג), וכתב דבציון הרשב"י מוסיפים שבזכות התנא הקדוש רשב"י יזכה וכו'.

(קנא) ובשנה הרביעית (פ"ה ס"א), חינוך ישראל (לוח ט"ז), תגלחת מצוה (פ"א ס"ב).

(קנב) כ"כ בשו"ת פעולת צדיק (ח"ג סימן רמ"ח) [ובספר תגלחת מצוה (פ"א סקי"ד) הסמך טעם לזה עיי"ש].

והטעם מפני שיום שמחה הוא להם שיש לבנם יציאה מבחינת ערלה. [ובשנה הרביעית (פ"ג סקט"ז)], ולכאורה היציאה מבחינת ערלה אינו תלוי במעשה התגלחת, רק בעצם מה שנעשה בן שלוש, וא"כ הני מילי כשהתגלחת בו ביום, ועיין. ושו"ר בשו"ת אפרקסתא דעניא ובשו"ת תורת יקותיאל שכתבו להדיא כי הסרת השערות הוא ממש כמו הסרת הערלה.

(קמו) וראה לעיל בהלכות בין המצרים פרק פ"ג (סעיף ח') כלפי שמחת בר מצוה בימים אלו אם מותר לאב להלביש בגדי שבת. וע"ע להלן בפרק כ"ו (סעיף ל"ז) כלפי בגדי שבת לחלאק'ה בימי אבילות.

(קמז) כן מבואר בשער הכוונות וכו"ל (ס"ק ס"ב), ובספר לחם מן השמים (ענין ספירת העומר) כתב שטוב לעשות כן, ובספר משנת חסידים (מסכת אייר פ"א לוח ז') כתב שמצוה לשמוח שמחת רשב"י בל"ג בעומר על קברו, וכ"ש אם הוא פעם ראשון שמגלח ראש בנו ומניח הפאות שהוא מצוה. [אך כל זה מיירי בל"ג בעומר, וכ"ה המנהג כהיום בכל המקומות שמרכיבים אז בשמחה גדולה].

וכן מבואר בדברי האחרונים שהובאו להלן בפרק כ"ו (סעיף י"ז) שהיו משהין התגלחת

נג. יש שנהגו לעשות התספורת עם כלי זמר בתופים ובמחולות (קנג), ויש שכתבו שלמעשה אין לנהוג כן (קנד), ויש שהיו נוהגים לשורר שיר מיוחד לכבוד הילד (קנה), ויש שנהגו לומר אחר התספורת הלל בלי ברכה (קנו).

תפילה ההורים על הבן

נד. נמצא בספרים תחינה שיאמרו ההורים לפני התגלחת התגלחת (קנז), וכמו כן אחר התגלחת יתפללו האב והאם על בנם שיהיה עמל בתורה ויראת ד' בקרבו, ונמצא בספרים (קנה) תפילה מיוחדת לזמן זה (קנט), ויכולים גם שאר הנמצאים שם לומר תפילה זו (קס), ואם הילד יודע כבר להתפלל אזי יאמרו עמו תפילה זו (קסא).

כרם אליעזר

ויהי רצון שתחלת חינוך זה שאנו מחנכים אותו כרצונך, יהיה לנחת רוח לפניך.
(קנה) תפילה זו היא מצילום כת"י מזמן תלמידי האריז"ל [הובא בספר מסע מירון (להרכיב כללאל לנדוי ז"ל, עמוד ס"ז), וכן בקובץ ספונות (יושלים תשכ"ז, ח"ו)].

תפילה לאחר התספורת הראשונה

(קנט) וזהו נוסח התפילה: יהי רצון מלפניך, ה' אלקי האלקים ואדוני האדונים, שבזכות כל הצדיקים והחסידים מיום שנברא העולם ועד סופו, ובזכות תורתך הקדושה והטהורה, ובזכות מצוותיך ושמותיך הקדושים שבה, ובזכות מצות פאת הראש, שצותנו בתורתך "לא תקיפו פאת ראשכם", [במירון מוסיפים: ובזכות התנא רשב"י, ובקבר של צדק אחר מוסיפים: ובזכות הצדיק הקדוש מורינו ורבינו עטרת ראשינו רבי...], כמו שזכה הנער לפאת הראש, כן יזכה לתורה ולחופה ולמצוות ולמעשים טובים, ויורה הוראות בישראל בחיי אביו ובחיי אמו, אמן נצח סלה.

(קס) כן משמע מסיום נוסח התפילה [ובשנה הרביעית (פ"ה סק"ט), נטע"ג (פ"ד ס"ו)].

(קסא) ובשנה הרביעית (ס).

(קנג) כן מבואר בשלחן גבוה ובשר"ח הנ"ל (סקס"ח) שעשו כן בכלי זמר, וכ"ה באבן ספיר (ח"צ עמוד מ"ו). ובאוצר סגולות ישראל כתב שכן נהגו בירושלים.

(קנד) ובשנה הרביעית (פ"ה סק"א) וכתב דדוקא בחוה"מ נהגו כן משום שמחת יום טוב.

(קנה) כן הובא בספר הליכות תימן (עמוד 133) והובא לשונו בנטעי גבריאל (פ"ד סק"ח), ובספר תגלחת מצוה (פ"א סקט"ו).

(קנו) הליכות תימן (ס). ובקונטרס ובשנה הרביעית (ס) כתב טעם למנהג זה.

תפילה להורים לפני התספורת

(קנז) וזהו נוסח התפילה: רבונו של עולם, הננו מוכנים לקיים מנהגן של ישראל בניך, לגלח את שער בננו כן השלש שנים, ולהניח לו פאות, לקיים בו מצות חינוך של "לא תקיפו פאת ראשכם", וכבר עבדיך חכמי ישראל רמזו במדרש בכתוב "שלש שנים יהיו לכם ערלים לא יאכל, ובשנה הרביעית יהיה כל פריו קדש הלולים לה", שכן בחינוך שלש שנים ערלים, שלא יכול להשיח. ובשנה הרביעית יהיה כל פריו קודש", שאביו מחנכו לתורה,

פרק כ"ו

דין החלאקה בזמנים שונים בשנה

א. בפרק הקודם נתבאר פרטי מנהגי עשיית החלאקה לקטנים, והנה בכמה וכמה זמנים בשנה דנו הפוסקים אם ראוי ונכון לעשות או חלאקה, או שיש להמנע מזה וכפי שיתבאר.

חלאקה בלילה

ב. והנה ראשית כל יש לדון אם ראוי ונכון לגלח הקטן גם בלילה או שמא יש להקפיד לעשותו דוקא ביום, ואליבא דאמת כבר מצינו בזה מחלוקת בדברי המקובלים אם יש קפידא שלא לגלח בלילה, או שמא אפשר לגלח בלילה (א), ואשר על כן נראה דלכתחילה עדיף לגלח את הקטן בבוקר (ב), וכן הוא המנהג הפשוט, אבל כשיש צורך וסיבה מיוחדת לגלח בלילה אפשר לסמוך על המקילים (ג), ואחר חצות הלילה מותר לכו"ע (ד).

כרם אליעזר

(א) ראה בספר ישראל והזמנים (סימן י"ז) וכן בספרו נשמת שבת (ח"א סימן קנ"ג), שהאריך להביא מפי ספרים וסופרים שעפ"י קבלה אין להתגלח בלילה, ולפי"ז מסתבר כי גם מי שאינו מקפיד בזה תמיד מ"מ בגילוח הראשון יש לדקדק יותר שיהא באופן המושלם ביותר, וכ"כ בספרו חינוך ישראל (ח"ב פ"ח ס"א סק"ז) יעו"ש.

וכ"כ בקונטרס ובשנה הרביעית (פ"ד ס"א) שראוי להמנע מחצות היום ואילך עכ"פ עד חצות הלילה, ובהערות שם (סק"ז) הביא דיעות הפוסקים בזה, וכתב דאף שרובא דעלמא לא קפדי בזה בשאר תספורות מ"מ בתגלחת ראשונה שהוא שורש לחנוכו יש להדר שיהיה בכל השלימות האפשרי.

ובספר נטע"ג (פ"א ס"ה) הוכיח שלמעשה לא נהגו להקפיד בזה כלל, ואדרבה הרי בספר פקודת אלעזר (ח"א סימן תכ"ג) מובא שהאריז"ל גילח בליל מ"ט לעומר [ולעני"ד אולי גילה אחר חצות, ועיקר החידוש שם מצד ימי הספירה שאין בזה חשש], וע"כ שאין בזה קפידא. - עוד הביא שם מעשה רב שהמהר"ש ענגיל זצ"ל גזז שערות נכדו הגר"א היילפרין זצ"ל בלילה.

וראה עוד בפסק"ת סימן רל"ב (אות ד') שגם הוא הביא בזה מחלוקת אחרונים אם עפ"י קבלה אין להסתפר בלילה, ומסקנתו בשם הבן איש חי (ויקהל אות י') דהמנהג להקל בזה, אך ירא שמים המדקדק באורחותיו יחמיר ע"ע היכא דאפשר. וחזר וכתב דברים אלו בסימן רנ"א (אות ג') כלפי תגלחת בערב שבת אחר חצות.

(ב) ויש בזה עוד מעלה לגלחו לפני הצהריים מפני זריזים מקדימים למצות, וגם שלילד יש יותר יישוב הדעת (ובשנה הרביעית סס), ותיכף אחר התפילה עדיין ההורים המשפחה והמשתתפים תחת רושם הקדושה והטהרה של עבודת הבוקר (נטע"ג פ"א סק"ט).

ואם יש לו ברית מילה למול באותו היום ודאי יקדים המילה ולא יאחרנו כלל בשביל התגלחת שהוא רק מנהג (ובשנה הרביעית תשובות סימן ג').

(ג) ויתכן לומר עוד דכל הקפידא הוא על עיקר התספורת משא"כ לגזוז שערות מועטות אינו בכלל קפידא זו, ועיין. אכן בקונטרס ובשנה הרביעית (סס) דעתו שאין לחלק בכך.

(ד) פסק"ת שם (הערה 38) - וענין זה מצוי בליל ל"ג בעומר וכדומה שערים עם התינוק אחר חצות הלילה. ובספר תגלחת מצוה (פ"ג

ג. ויש שכתבו כי אף למחמירים שלא לגלח בלילה מכל מקום בליל ל"ג במירון קיל טפי משאר לילות השנה (ה), ויש מי שכתב להקל לגלח את הקטן בליל שישי (ו), וכן בליל ראש חודש (ז).

חלאקה אחר חצות היום

ד. ויש שהוסיפו להדר שלא לגלח אחר זמן המנחה כי הוא זמן תגבורת הדינים (ח), אבל מעיקר הדין אין בזה איסור (ט).
ה. יש מי שאוסר לגלח את הקטן מחצי שעה שלפני זמן מנחה קטנה אם לא התפלל עדיין מנחה, וכן מחצי שעה שלפני צאת הכוכבים עד שיתפלל מעריב (י), ולמעשה נראה שלעת הצורך אפשר להקל בזה (יא).

כרם אליעזר

ראה פסק"ת סימן רל"ב (אות ד'), ושוב העירני הגר"צ ראטנעבערג שליט"א די"ל דתספורת הקטן בפעם הראשונה צריכה עיון רב ויש בה משך זמן, ואין זה דומה לסתם תספורת הרגילה אצלינו, והוסיף כי גם אם נחשיב זה כתגלחת מצוה אין זה טעם להתיר שהרי גם סעודת מצוה במילה ונשואין אסורה סמוך למנחה (עכ"ז).

אכן גם אם נחמיר בזה כפי עיקר הדין, מ"מ יתכן כי עיקר האיסור על המסתפר בעצמו אם הוא לא התפלל מנחה, אבל לא המגלח את חבריו, וראה בתוס' רעק"א ע"מ שבת (פ"א מ"ב) שהביא מהשושנים לדוד שאיסור תספורת חמור משאר דברים הנזכרים כי אינו יכול להפסיק מפני כבוד הבריות, ונראה דזהו רק למתגלח עצמו אבל אין חשש זה על המגלח, ועוד שהוא יכול להזמין אדם להשלים המלאכה במקומו, ואף שסו"ס הוא עושה מלאכה הרי לא אסרו כן בכל המלאכות, וא"כ בנידו"ד אף שהאב לא התפלל הרי מצד הבן אין שום איסור, אבל באמת כל זה אינו מוכרע ואולי האיסור הוא גם על המספר שיטרח למצוא או לתקן זוג אחר, וכמו בבורסקי, וכן בדין משמע לכאורה שהאיסור הוא בין על הדיינים ובין על הבעלי דינים, וצ"ע.

ואגב יש לציין כי אפילו בבן שהגיע לחינוך ולא התפלל עדיין מנחה יתכן שאין עליו איסור לישוב לפי הספר, דכלפי קטן לא אסרו שמא ימשך, ראה מש"כ בזה בחלק או"ח פרק ל"ח

הערה י' האריך הרבה בהצעת דיעות הפוסקים לכאן ולכאן, ומסקנתו דאה"נ שעיקר הקפידא הוא עד חצות, אבל יש מקום להחמיר שלא לגלח עד עלות השחר, ויש מקום להדר אפילו אחר עלות השחר עד שיאור היום יעו"ש.

(ה) ובשנה הרביעית (תשנ"ט סימן כ'), חינוך ישראל (סקכ"ו), [וציין כי בספר מסעות ירושלים הובא כי בעל המנחת אלעזר גזו שערות של חלאקה בליל ל"ג בעומר במירון] – וטעמם מפני ששם יש שמחה גדולה בזה הלילה ואין הדינים שורים.

(ו) כ"כ בספר תגלחת מצוה (פ"ג הערה י') והביא ראיות לזה עיי"ש.
(ז) ראה להלן (סקל"ו).

(ח) ראה במקורות הנ"ל שיש שכתבו שגם האריז"ל נמנע אז רק קודם תפילת מנחה. ובחינוך ישראל שם העלה דאחר זמן מנחה קטנה חמור יותר עיי"ש.

(ט) וכנ"ל כלפי הלילה, ומשמע דאחר חצות קיל טפי מלילה ממש, ושו"מ שכ"כ בשו"ת יחו"ד (ח"ד סימן כ').

(י) כ"כ בקונטרס ובשנה הרביעית (פ"ד סק"א), [ומש"כ חצי שעה זמנית לפני שקיעת החמה, הוא כפי הנראה ט"ס וכוונתו חצי שעה לפני זמן מנחה קטנה], וע"ע להלן (סקפ"ו) מש"כ בשמו.

(יא) כנלענ"ד, דבזמנינו ענין התספורת הוא דבר קל ואין בו כ"כ חשש שמא ימשך,

חלאקה לפני תפילת שחרית

ו. לכתחילה יש לעשות את תגלחת הקטן בבוקר אחר תפילת שחרית (יב), ואם הוא שעת הדחק שאינו יכול לאחרו עד אחר התפילה מחמת איזה סיבה יש שהתירו לגלחו לפני התפילה דהוי גילוח של מצוה (יג), ומכל מקום יאמר מקצת ברכות לפני התגלחת (יד).

חלאקה בערב שבת ויום טוב

ז. מותר לגלח את הקטן בפעם הראשונה בערב שבת או בערב יום טוב, ובפרט כשחל בו יום הולדתו של שלש שנים (טו), וגם מצוה יש בזה להסתפר לכבוד שבת (טז), ומעיקר הדין מותר להסתפר כל היום עד סמוך לבניסת שבת (יז), אך יש מחמירים לכתחילה להסתפר רק לפני חצות (יח), ויש שכתבו שאם נעשה הקטן בן ג' שנים בשבת עדיף לספרו אחר חצות כדי להסמיכו לזמן שנעשה בן ג' שנים (יט).

נעשה בן ג' שנים בשבת ויום טוב

ח. מי שנעשה בן שלש שנים בשבת או יום טוב, מתי יש לערוך לו את התגלחת נתבאר לעיל בפרק כ"ה (כ).

כרם אליעזר

- (סעיף ל') אך שם הנידון כלפי אכילה ושתיה ולכאורה ה"ה בשאר צרכי קטן ועיין.
- (יב) פשוט, וכ"ה מנהג העולם, ובנטעי גבריאלי (פ"א סק"א) הביא כן מספר טל ירושלים ושערי ירושלים (שער ט') שמגלחים אחר התפילה, וכ"כ בקונטרס ובשנה הרביעית (תשובות ס"ג עמוד ל"ט) וטעמו דאף אם נאמר שאין זה בכלל צרכי הדיוט האסורים לפני התפילה וכמבואר באו"ח סימן פ"ט (סעיף ג') מ"מ גם בצרכי שמים כשאפשר לעשותו אחר התפילה אין לעשותו קודם (ראה משגיב סימן פ"ט סק"ג, וסימן ר"ג סק"א), ורק אם אחר מביא את הבן לת"ח לספרו מעל שערות זה מותר קודם התפילה דלא הוי צרכי הדיוט (עכ"ד).
- (יג) חינוך ישראל (פ"ח אות י"א), נטעי גבריאלי (פ"א ס"ו) [וגם הוא כתב דאם אפשר ודאי יש להמתין].
- (יד) כנלע"ד דבזה קיל טפי איסור עשיית מלאכה לפני התפילה וכמבואר ברמ"א שם בסימן פ"ט (סעיף ג').
- (טו) שו"ת מקדשי השם (ח"א סימן ע"ו), שפע חיים (ח"ה סימן ש"ט).
- (טז) ובשנה הרביעית (פ"ב סק"ז עמוד ט"ו), ויש לציין שכ"ה מנהג בעלזא עפ"י רוב להקדים או לאחר את התגלחת בערב שבת הראשון לאחר שנעשה בן ג' שנים (ראה נטע"ג פ"י ס"ג וסק"א). וע"ע לעיל בפרק כ"ה (ס"ק קי"ח).
- (יז) ראה בשו"ע או"ח סימן רנ"א (סעיף ב') ובפסק"ת שם (אות מ').
- (יח) ראה מש"כ לעיל (סעיף ד') כלפי הגילוח בכל יום אחר חצות היום, וכלפי ערב שבת וערב יו"ט ראה עוד במטה אפרים סימן תרכ"ה (סעיף י"א), וע"ע שיטת הגר"א המובא בבה"ל סימן רנ"א (ד"ה ומסתפין) ולשיטתו יוצא כי מזמן מנחה קטנה חמור יותר יעו"ש.
- (יט) ובשנה הרביעית (סס).
- (כ) סעיף י"ד.

חלאקה ביו"ט שני של גליות בארץ ישראל

ז. אם נעשה הקטן בן ג' שנים ביום טוב שני של גליות בארץ ישראל, והאב מחמיר על עצמו שלא לעשות מלאכה ביום זה (כא), עדיף לאחר את התגלחת [או להקדים] כדי שיוכל האב עצמו להשתתף בעריכת התגלחת (כב).

חלאקה ביום חמישי

י. קטן שנעשה בן שלש שנים ביום חמישי מותר לגלחו בו ביום (כג), אפילו למחמירים שגדול לא יתגלח ביום זה (כד), אבל אם אינו נעשה בן שלש בו ביום עדיף שלא לגלחו ביום זה (כה), ואם חל ל"ג בעומר ביום חמישי נוהגים לעשות בו חלאקה (כו). [ויש שהחמירו בכל זה (כז)].

חלאקה ביום ראשון

יא. מותר לגלח את הקטן ביום ראשון בשבוע (כח), ויש שכתבו שאם לא נעשה בן שלש בו ביום אין לאחר לכתחילה את התגלחת ליום זה משום חוקת הגויים (כט), וגם משום זריזים מקדימים למצות (ל).

יב. ויש נוהגים שאם נעשה הקטן בן ג' שנים ביום ראשון מקדימים את תגלחתו ליום שישי שלפניו (לא).

כרם אליעזר

- (כא)** ראה ברמב"ם הלכות קידוש החודש (פ"ה הלכה ה' - י"ט). ובשו"ת מהרי"ט צהלון (סימן רע"ז), ובחזו"א (או"ח סימן קל"ב).
- (כב)** ובשנה הרביעית (ס), וענין זה שהאב עצמו מגלח ראה לעיל פרק כ"ה (סעיף כ"ט).
- (כג)** חינוך ישראל (ס אות ג'), ובשנה הרביעית (עמוד ט"ו).
- (כד)** ראה בשו"ת נשמת שבת (ח"א סימן קנ"ח) ובפסק"ת (סימן ר"ס אות ה') שקבצו דיעות הפוסקים בזה.
- (כה)** חינוך ישראל (ס), ובקונטרס ובשנה הרביעית כתב דאפשר שגם אם נעשה בן ג' ביום רביעי שלפניו ולא היה אפשרות לגלחו אז שמותר לגלחו עכשיו.
- (כו)** נטעי גבריא (פ"ב ס"ה) וכן הוא מנהג העולם.
- (כז)** כ"ה מנהג בעלזא שאין להסתפר כלל ביום חמישי אפילו לצורך תגלחת קטן ואפילו בל"ג בעומר (נטע"ג ס), וכ"ה בספר מנהגי בעלזא (עמוד נ"ד) בשם המהר"א מבעלזא זיע"א, וראה עוד להלן (סקע"ח).
- (כח)** ובשנה הרביעית (ס), וכתב דלא חיישינן בזה לזילותא דשבת וגם לא ליום חגם של הגוים, כיון שכעת הוא זמנו להתגלח. והוסיף עוד שגם אם נעשה בן ג' לפני כן ולא היה אפשרות לספרו אז מותר לגלחו עכשיו.
- (כט)** נטעי גבריא (פ"ג ס"ב), חינוך ישראל (סקע"ז).
- (ל)** חינוך ישראל (סקי"א וסקע"ז), נטעי גבריא (ס).
- (לא)** בנטעי גבריא (פ"י סק"ג) הביא שכן הורה רבו מפפא בתשובה, שכן היה מנהג הצדיקים להקדים התגלחת ליומא דפגרא כשהיה סמוך לו, ולכן ביום א' הקדימו לער"ש, והגאון רבי אשל אנשיל כץ מח"ס ולאשר אמר העיד שכ"ה היה המנהג אצל המהרי"ד מבעלזא זע"א ועיי"ש עוד. וכן הובא מנהג זה בקונטרס ובשנה הרביעית (ס).

חלאקה בראש חודש ובלייל ר"ח

יג. קטן שנעשה בן ג' שנים בראש חודש יש שסוברים שמותר לעשות לו אז את התגלחת (לב), ויש שסוברים שכיון שמבואר בצוואת רבי יהודה החסיד (לג) שאין מגלחים בראש חודש ממילא יש לדחות את החלאקה ליום אחר (לד), אי נמי לגלחו בערב ראש חודש (לה).

יד. ויש שסוברים שבאופן זה שנעשה בן שלש בראש חודש אזי עדיף לספרו בלייל ראש חודש, כי יש בזה יותר צד היתר להסתפר בלייל ראש חודש

כרם אליעזר

(לב) כ"כ בשו"ת מהר"ם בריסק (ח"ז סימן ז"ט), וטעמו מפני שיש קפידא שלא לגלחו קודם, וגם אין לאחר דשיהוי מצוה לא משהינן, וכדאי הוא האמונה והמצוה שקבלנו מאבותינו שלא יזיק כלל להילד אם יגלחו אותו בר"ח, ושומר מצוה לא ידע דבר רע, [וראה לעיל בפרק כ"ה (סק"ז)] בשמו שדעתו דאין כאן טעם מספיק לאחר מחמת זה, והוסיף שם סניף כי יש שהקילו באופנים מסויימים בצוואה זו של ר"י החסיד יעו"ש.

(לד) בשו"ת מאור יהושע (סימן ז') כתב וז"ל: שאל השואל בבנו שמלאו לו השלשה שנים ביום ה' החל בר"ח איך ינהוג בתגלחת בנו, תשובה לדעתי שיגלח את בנו ביום ו' עש"ק אף שהוא יום שאח"כ, כי גם באר"י ממתנינים עד ל"ג בעומר, ובר"ח סכנה לגלח כמבואר בצוואת מהר"י החסיד, ועל כן כל עכבה לטובה (עכ"ל). וכ"כ בספר שבעים תמרים על הס"ח (קונטרס כפ"ת סימן י"ד) דאף שהיה מקום להתיר משום דהוי לצורך מצוה מ"מ מאחר שאין קפידא כ"כ באיחורו יש להשהותו עד אחר ר"ח, וכן היה מורה ובא האדמו"ר מסאטמאר זצ"ל (תפארת נפחלי מכתבים עמוד פ"ו, עטרת השלחן יו"ד סימן קל"ח), וכ"כ בשו"ת שרגא המאיר (ח"ח סימן ע"ד), וכ"ה דעת הגר"ח קניבסקי (גם אני אודך תשובות הגה"ק ח"ב סימן ז"ט, מועלי הגר"ח ח"ב תשובה ג'), וכ"כ בשו"ת חיי הלוי (ח"ד סימן קי"א), ובספר נטע"ג (ס"ס סק"א) כתב שכן מבואר בליקוטי שיחות (ח"ג עמוד כ"ב) ושכן הורו בעל הדברי יואל והגרשז"א זצ"ל.

(לה) שפע חיים (ח"ה סימן ש"ט). — ויש לציין כי יש מקפידים שלא להסתפר כבר מזמן המולד ואילך אף שהוא עדיין ער"ח, ראה בכה"ח (סימן ר"ס סק"ד).

ובשו"ת חיי הלוי (ס"ס) כתב שהמגלחים בגיל שנתיים מאחרים ליום שלאחר ר"ח, והמגלחים בגיל שלש מקדימים ליום של ערב ר"ח.

וכ"כ בשו"ת דברי שלום (ח"ו סימן ס"ד) להתיר מפני שקטן אינו בר חיובא בשמחת וסעודת ר"ח ולכן אין לו איסור תגלחת בו ביום.

ובספר בירורי הלכה (סימן ז') כתב שכן היה מורה ובא בעל הדברי יציב זצ"ל עפ"י רוב לגלחו בר"ח מחמת ב' טעמים, א' דבמקום מצוה לא מיירי צוואת ר"י החסיד ולכן נוהגים להקל בנטילת צפרניים לצורך מצוה, [וראה בתחלה לדוד בסימן ר"ם (אות א')], ועוד דצוואת ר"י החסיד מיירי כשכוונתו להסיר השערות משא"כ כאן שהכוונה לעשות פיאות ולא להסיר השערות (עכ"ל).

ובנטע"ג (פ"א סק"ב) הובא שכן נהג האדמו"ר המהרב"צ מבאבוב זצ"ל הי"ד שעשה חלאקה לבנו בר"ח.

(לג) הובא במג"א בסימן ר"ס (סק"א) ובש"א שם. — ויש לציין כי מדברי כל האחרונים שדנו בזה מוכח דפשיטא להו דעצם הענין שלא לגלח השערות שייך גם כלפי קטנים, וראה מש"כ בזה לעיל בחלק או"ח פרק ס' (סעיף י"ב).

אכן בחינוך ישראל (סק"ג) כתב דיתכן לומר

מביומו (לו), וכמו כן בליל שבין שני ימי ראש חודש יש יותר מקום להקל בזה (לז).
[ויש שסוברים שאם יש שני ימי ראש חודש אזי האיסור להתגלח הוא רק ביום
השני של ראש חודש ולא ביום הראשון של ר"ח (לח), אבל שאר הפוסקים לא
חילקו בזה].

מז. אכן אם נעשה בן ג' שנים בשבת קודש, ובערב שבת הוא ראש חודש,
נראה דלכו"ע עדיף יותר שלא לגלחו בר"ח, כיון שבלא"ה אינו נעשה בן
ג' שנים בו ביום (לט), רק יגלחנו ביום חמישי (מ) או אחר השבת (מא), וכן אם
ביום ראשון ראש חודש אזי יגלחנו בערב שבת או ביום שני, והוא הדין לכל
קטן בן ג' שנים שעדיין לא גלחו אותו שאין לגלחו בראש חודש, דגם למתירים
הוא רק כשנעשה בן שלש בו ביום (מב).

חלאקה בערב פסח

מז. קטן שנעשה בן ג' שנים בערב פסח [אם אין רוצים להמתין לגלחו בל"ג
בעומר] מותר לגלחו בו ביום עד חצות (מג), ואם לא גלחו אותו לפני

כרם אליעזר

(לו) נטעי גבריאל (פי"א ס"ד) ומקורו באשל
אברהם (תנינא סימן תי"ז) יעו"ש. וכ"כ
בחינוך ישראל (סקי"ג) דלמקילים לגלח בלילה
וכן לסוברים שאין קפידא כלפי ליל ר"ח,
ממילא יכולים לגלחו אז, וציין למש"כ בשו"ת
נשמת שבת (ח"א סימן קס"ד).
ובקונטרס ובשנה הרביעית (פ"ב סק"ז) העיר ג"כ
בזה אך כתב שאין זה ראוי כלל לגלח בלילה
(ראה לעיל סעיף ז') ואפשר דר"ח דאיכרי מועד לא
שייך הענין של דינים בלילה, וליל ר"ח הוי
ג"כ מועד (משנ"ב סימן תי"ז סק"ד), ומ"מ אין זה
ברור כי אכן בליל ר"ח מותר להסתפר (עכ"ל).
(לז) שם ושם, עפ"י ספר מילי דחסידותא
להגה"ק מבוטשטאש על הספר חסידים
(סימן נ"ז).

(לח) ראה בנטע"ג (שם הערה י') ובפסק"ת (סימן
ר"ס הערה 95), ובחינוך ישראל (שם) ציין
למש"כ בזה בנשמת שבת (שם סימן קס"א) ולפי
מסקנתו שם רק לצורך מצוה עוברת וכגון
לכבוד שבת יש להקל, משא"כ הכא שאפשר
לעשותה אחר ר"ח.
(לט) וכן מבואר בשו"ת דברי יציב (ח"ז ליקוטים
מג) פשוט.

(מ) כן מבואר בדברי יציב הנ"ל.

(מא) והיינו לסוברים שלעולם עדיף לאחר
מלהקדים, וכ"ה בנטע"ג (שם ס"ג).

(מב) ובשנה הרביעית (פ"ב סק"ז), נטע"ג (פי"א סק"ד).

חצות יש מתירים לגלחו אחר חצות, אף על פי שלגדול יש איסור להסתפר או (מד).

חלאקה בחול המועד

יז. כתבו האחרונים (מה) שמותר להשהות את שמחת התגלחת הראשונה שמגלחין את הקטן לעשותה בחול המועד, וגם מצוה יש בדבר כדי להגדיל את השמחה (מו), ולכן אין זה בכלל מכיון מלאכתו במועד (מז), וגם אין בזה משום אין מערבין שמחה בשמחה (מח), ומותר גם לנגן בכלי זמר לצורך השמחה (מט).

כרם אליעזר

(מד) ובשנה הרביעית (ס), וטעמו אליבא דהסוברים שמותר לספרו בחוה"מ, וא"כ כ"ש כאן דקיל טפי, והנה עיקר דין גילוח סתם קטנים בערב פסח ראה בחה"כ פרק ע', וכלפי חלאקה בחוה"מ יתבאר להלן דיעות הפוסקים, ואולי שם התירו משום ריבוי שמחה וזה לא שייך כאן. אך לכאורה טעם ריבוי שמחה נאמר כדי להתיר לדחותו לחוה"מ אבל בנוולד בו ביום מותר סתם לשיטתם.

(מו) ועיין בשו"ת אפרקסטא דעניא (סימן קס"א) שהעמים דין זה בלשון השו"ע בסימן תקל"א (סעיף ו'), דמש"כ השו"ע ד'מותר לגלח קטן במועד' כונתו לקטן בן שלש שמגלחים פעם ראשונה, ומש"כ 'אפילו נולד קודם הרגל' כונתו שנעשה ג' שנים קודם המועד ומ"מ מותר לאחר את התגלחת לחוה"מ, וזהו דרך דרוש.

(מז) כן מבואר באחרונים הנ"ל דהטעם הוא כיון שעושים כן ברוב עם ובשמחה יתירה, ובספר שמירת המועד כהלכתו (פסק י"ג הערה 77) העיר על סברא זו מדברי הארחות חיים המובא בב"י סימן תקכ"ו שאין להשהות מת ביו"ט ראשון ליו"ט שני כדי לקברו ע"י ישראל דהוי כמכיון מלאכתו במועד.

(מח) שו"ת תורת יקותיאל (סימן מ"ז), ספר חוה"מ כהלכתו (סוף פסק א'), והטעם לזה הוא עפ"י המבואר בסימן תקמ"ו (סעיף ד') דרק שמחת נשואין אסרו ולא שאר שמחות, ובפרט בשמחה זו שהיא לכאורה שמחה קטנה ביחס לשאר השמחות שדנו בהם הראשונים וא"כ לכו"ע מותר מצד זה.

(מט) שו"ת פעולת צדיק (סג) וכ"ה בכה"ח הנ"ל, וראה גם בחוה"מ"כ (פ"ג ס"ק קי"ב), ובקונטרס ובשנה הרביעית (פ"ב סק"י"ב).

ובנטע"ג (פ"א ס"ו) כתב ג"כ דלכתחילה יגלח לפני חצות ואם לא היה לו פנאי מותר לגלח גם אחר חצות, ובספרו על הלכות פסח (ח"ב פסק מ"ז ס"ו) כתב דמן הדין מותר לעשותו אף לאחר חצות, וציין שם מקור לספר חכמה ומוסר (ד"י פסח אות ג') ולחזו"ע (עמוד ז"א) וטעמם שהרי אפילו בחוה"מ מותר כ"ש בער"פ, אכן מהיות טוב יעשה כן קודם חצות (עכ"ל).

(מה) מקור דין זה הוא בספר גן המלך שבסו"ס גינת ורדים חלק אר"ח (סימן ס"ב) וז"ל: המגלחין במועד נלע"ד שמותר לספר ע"י ישראל כיון שיש צד היתר בדבר דומיא שמותר למכור סחורה ע"י סרסור שאין לו מה יאכל. ומותר להשהות שמחת התגלחת שעושים לקטן עד המועד כדי להרגיל את השמחה במועד, ומצוה נמי איכא בכך, ומגלחין ע"י ספר ישראל (עכ"ל).

והובא להלכה בבאר היטב סימן תקל"א (סק"ז) ובשע"ת שם (סק"א), ובשלחן גבוה (סק"ג) כתב שראה כן בירושלים עיה"ק שגלחו קטן בן ה' שנים בחוה"מ סוכות בתוך ביהכ"נ בשמחות וגיל, וכ"ה בספר שלחן עצי שיטים (מלאכת גוז).

קטן הנולד לפני המועד או לאחריו

יח. היתר זה הוא לאו דוקא כשנעשה בן ג' שנים בחול המועד, רק גם אם כבר נהיה בן שלש לפני כן, רשאים להשהות לכתחילה את התגלחת לימי חול המועד כדי להרבות בשמחה (ג), ויש מי שכתב שאין לנהוג בן רק בקטן שנעשה בן ג' שנים בימי חול המועד, אי נמי ביום טוב ראשון או ביום טוב אחרון, אבל בלאו הכי אין לגלחו בחול המועד (נא), ואם נעשה בן ג' שנים ביו"ט אחרון של החג גם לשיטתם מותר לגלחו במועד (נב), ויש מי שכתב כי לעולם אין ראוי להקדים התגלחת לפני שנעשה בן ג' שנים (נג).

מהו ההיתר לחלאקה בחוה"מ והרי אין לקטן צער

יט. ודע דבעיקר דין זה שכתבו האחרונים דמותר לעשות חלאקה בחול המועד, יש להבין מהו ההיתר, והרי כל מה שהתירו לגלח קטן במועד הוא רק כשיש לו צער מחמת השערות (נד), וזה לא שייך בקטן זה שאין מגלחים אותו כלל מחמת צער רק מחמת שנעשה בן שלש, וצריך לומר דכיון דיש מצוה בתגלחת זו הוי שפיר צורך המועד ומותר לגלחו (נה), ועדיין

❦ כרם אליעזר ❦

(ג) כן משמע מלשון הגן המלך ושאר כל האחרונים שהביאו את דבריו שכתבו שמותר להשהות, דאין לפרש שכוונתם בנעשה בן ג' שנים בימים הראשונים של יו"ט דא"כ אין זה בכלל משהה רק שאין לו אפשרות לגלחו קודם, וכן הוא להדיא בשו"ת פעולת צדיק (ס) ובשו"ת אפרקסתא דעניא (ס), וכן סתם להלכה בספר חוה"מ כ"כ (פ"ג סעיף מ"ג).

(נא) כ"כ בשו"ת באר משה (ח"ז סימן כ' סק"ד) דבחל יום ההולדת ביו"ט א' או ב' ודאי יש להקל, אבל אם חל לפני זה אין להקל, וכן הורה השד"ח (מערכת חוה"מ ס"ה) בשם הרב חכמה ומוסר, ואף שהוא היקל אף בכה"ג ע"י ספר עני שאין לו מה יאכל, מ"מ למעשה אין להתיר כי בזמנינו לא נמצא ספר כזה, ועוד שמנהגינו להתחיל את התספורת ע"י 'ערליכע יודי'ן' ולגמרו ע"י 'היימישע ייונגאלייט', ואלו אין נוטלים שכר וגם יש להם מה לאכול, ואם חל ביו"ט אחרון אם מותר להקדים או להמתין עד אחר החג יש לדון לכאן ולכאן, ולמעשה יכולים ההורים לנהוג בזה כרצונם (עכ"ל).

(נב) כן מבואר בשו"ת באר משה הנ"ל. (נג) כן העלה הגרא"י שלזינגר שם, וציין לכמה אחרונים שכתבו כן כי לעולם אין ראוי להקדים התגלחת לפני ג' שנים, אך כבר נודע שיש בזה מנהגים שונים, וכמש"כ לעיל בפרק כ"ה (ס"א), ודעביד כמה עביד.

(נד) וכמשנ"ת בחלק או"ח בהלכות חוה"מ פרק נ"ח (סעיף ט').

(נה) ודוחק לומר דס"ל דלעולם עד התגלחת הראשונה מצטער הקטן בשערותיו ולכן מותר, ובפרט שיש קטנים שיש להם מיעוט שערות וגם לא מסתבר לומר דס"ל דסתם לגלח קטן כשאין צער אסור משא"כ הכא שיש בזה סרך מצוה שמחנכים אותו בפיאות הראש, שהרי אפשר לגלחו אחר המועד.

והייתי סבור לומר דהגן המלך וסייעתו ס"ל שמותר לגלח כל קטן אפילו אין לו צער וכדעת

והלום ראיתי בספר הזכרון מבקשי תורה (ח"ה

צ"ע (נו). [ולכאורה יש לדון עוד דאולי לא גזרו כלל איסור על תגלחת של מצוה (נד)].

כרם אליעזר

(נו) ויש בזה שני טענות, א' מהי"ת שזה נחשב כצורך המועד, ובפרט לאלו שאין מקפידים דוקא שיהא בו ביום, וכן אם נעשה בן ג' שנים לפני המועד או אחריו דבודאי לא נחשב צורך המועד, ומש"כ האחרונים הנ"ל דע"י המועד הוי ריבוי שמחה, יל"ע טובא אם טעם זה שייך בזמנינו.

והטענה השניה דהנה במה שלא התירו לגלח כי אם כשהקטן מצטער, ישנם שני טעמים, א' שבאופן זה שיש לו צער יש בזה צורך המועד, אבל בלאו הכי אסור משום איסור מלאכה בחול המועד, ב' דמשום לא פלוג אסרו חז"ל לגלח לכל מי שלא גילח עצמו במועד, ורק בקטן כדי שלא יהא לו צער לא גזרו, וכפי שנתבאר בהרחבה שם בפרק נ"ח, ומעתה בשלמא אם נאמר כטעם הראשון הנ"ל י"ל דסגי בכל צורך להתיר, אבל אם נאמר דמשום ל"פ אסור כ"ז שאין בו צער הדק"ל, וכן העיר בשמירת המועד כהלכתו (ס"ה עה"ט 77) ושוב כתב ליישב עפ"י הנחפה בכסף הנ"ל דצורך מצוה לא גרע ממניעת צער, ולענ"ד לא מסתבר שזה נחשב כ"כ כצורך מצוה להתיר הקנס, וזה מעיל רק לומר דהוי כצורך, וא"כ ע"כ דהמתירים סוברים דסגי בכל צורך להתיר את התגלחת, והבן.

(נד) וראה ברמ"א באו"ח סימן תקל"ב (סעיף ז') כלפי תגלחת צפרניים לצורך טבילת מצוה, וע"ע שם בסימן תקל"א (סעיף ז') כלפי תגלחת מומר שנעשה בעל תשובה, וראה עוד ברמב"ם בהלכות יו"ט (פ"ה ה"ה וה"ט) בדין תגלחת נזיר ומצורע, והאחרונים דנו בזה כלפי תגלחת שערות אשה לצורך טבילה, וראה בשש"כ (פרק ס"ו ס"ק קכ"ה), ובמק"א הארכתי בזה. — ועכ"פ אם נאמר שלא אסרו בתגלחת מצוה אזי יש לדון למקפידים לעולם לגלח דוקא בו ביום דאולי יש סברא להקל, אבל יש לדחות דסו"ס אין זה מצוה גמורה, ובפרט שגם תגלחת של מצוה אין ברור כלל להתיר וכנ"ל.

השלחן גבוה שהבאתי שם בפרק נ"ח (ס"ק י"ט), וכן משמע באמת בפעולת צדיק שם שביאר טעמו דכל הטעם שאין מגלחים במועד הוא כדי שלא יכנס מנוול, ובקטן לא שייך זה דלאו בר מיעבד מצוה הוא וממילא מותר לו להתגלח, — אך לפי"ז יש לתמוה על השע"ת שהעתיקו לדינא היפך דברי המג"א, וגם הכה"ח סותר א"ע לפי"ז שהרי הוא עצמו פסק כהמג"א. [ומיהו אפשר דהכה"ח ס"ל באמת כמש"כ המזבח אדמה שההיתר הוא רק ע"י ספר עני שאין לו מה יאכל, ראה להלן (סקנ"ח ונ"ט)]. — וכן יש להעיר על ספר מנחת יו"ט (חלק מקרא קודש, סימן מ"ט סעיף ו' ובלקוטי רימ"א ס"ס סקו"א) שפסק להלכה כי רק קטן ששערותיו מצערות אותו רשאים לגלחו, ואפ"ה העתיק שם ההיתר של חלאקה בחוה"מ.

ובחפשי בספרים ראיתי בספר נחפה בכסף הנ"ל שכבר הרגיש בזה וכתב דאף אם נאמר דלא הותר תספורת הקטן אלא כשהשער מעצרו, אפ"ה יש להתיר עשיית החלאקה בחוה"מ דלצורך מצוה לא גרע מהצורך של מניעת צער.

ובשו"ת נהרות איתן (ח"א סימן ל"ח) ג"כ העיר בזה האיך מותר לעשות חלאקה בחוה"מ, והרי אין בזה צער לקטן, וגם הוא כתב דע"כ צ"ל דלענין חלאקה הקילו אעפ"י שאין בזה צער מפני ריבוי השמחה שנגרם עי"ז.

ובקונטרס ובשנה הרביעית (פ"צ סק"י) כתב ליישב דאף שאין כאן היתר של צער מ"מ יש לדמות זה למש"כ השו"ע שם (סעיף ז') שאבל שחל שביעי שלו בשבת ערב הרגל, מותר לגלח בחול המועד. וה"נ כיון שלא היה אפשר לגלחו לפני כן שייך בו היתר זה.

עוד כתב שם בתשובה בסוף הקונטרס (סימן ז') דמה שהתנו הפוסקים שיהא צער הוא כדי שיהא צורך, דסתם ייפוי לקטן אין בו צורך, וממילא הכא דהוי צורך מצוה שפיר מותר לגלח.

מי רשאי לגלחו במועד והאם רשאי ליטול שער

ב. יש שסוברים שכל ההיתר הוא רק לספרו על ידי ספר ישראל עני שאין לו מה יאכל (נח), אבל לשאר כל אדם אסור לספרו (נט), ויש חולקים וסוברים שמותר לכל אדם לספרו (ס), עוד נחלקו האם מותר למגלח ליקח על זה שער כשאינו בגדר של פועל עני שאין לו מה יאכל (סא).

כרם אליעזר

(נח) כן מבואר בכה"ח (סק"ל) בשם ספר מזבח אדמה (דף ז' ע"ד), וכן הוא בשדי חמד (וכך ט' מערכת חוה"מ סק"ה). וכתב שם כי אין לספר על ידי נכרי שאז אין בו שמחה כ"כ ועוד דלא מסמנא מילתא כ"כ לעשות תגלחת ראשונה ע"י נכרי. וראה מש"כ בזה לעיל בפרק כ"ה (סעיף ל"ב). (נט) והנה בדברי האחרונים הנ"ל לא נתבאר להדיא מדוע התירו רק לצורך פועל שאין לו מה יאכל, ולפ"ר הייתי סבור לומר טעם לחומרא זה, עפ"י משנ"ת לעיל דלכאורה יש לתמוה על כל היתר זה דהרי אין הקטן מצטער מחמת השיער, ולזה התיר בעל המזבח אדמה דייקא ע"י ספר עני שאין לו מה יאכל, שאז אין שום איסור מצד המלאכה. – ומיהו גם זה אינו מועיל רק לפי הסברה הראשונה שהובא לעיל (סק"ו) דהטעם שצריך צער הוא מפני חשש מלאכה, ודו"ק.

ושם עיינתי במזבח אדמה הנ"ל וראיתי שציין למש"כ בספרו פרי האדמה על הרמב"ם הלכות יו"ט (פ"ו) ושם הביא דברי הגן המלך הנ"ל ושוב כתב לבאר ההיתר בזה"ל: וגם ישראל הספר יש לו שמחה ומשום שמחת חבירו מותר, עיין בספר דברי משה ז"ל מאו"ח סימן מ"ה מה שנתווכח עם הרב מהרי"ד ז"ל, והביא דברי הגן המלך וכהא דמשום שמחת יו"ט וכו' הודה קצת יעו"ש, וא"כ כשהוא ע"י ישראל דאין לו מה יאכל שהרי לא אמרו שימכור כלי ביתו או יקח בהלוואה אלא כל שאין לו בידו מיקרי אין לו יעו"ש במגיני ארץ, וכשהתנוק מצטער דאמרי שהוא גדול או השער מצער, ע"י ישראל דאין לו מה יאכל נראה דשרי ומטעם שמחה (עכ"ל).

(ס) כן משמע מפשטות דברי הגן המלך והשע"ת שכתבו שמותר לגלחו ע"י ספר ישראל ולא כתבו כלל דההיתר הוא רק ע"י עני שאין לו מה יאכל, [ובגן המלך כתב להדיא עיי ספר ישראל, ולא הגביל שיהא עני], וע"כ דס"ל דההיתר הוא בכל גווני,

(סא) ראה לעיל בהלכות חוה"מ פרק נ"ח (סעיף י'), ולפ"ד הגר"מ גרוס והפסק"ת הנ"ל

המנהג בזמנינו כלפי חלאקה בחוה"מ

כא. ויש לציין דבזמנינו לא שמענו כלל מנהג זה לעשות חלאקה בימי חול המועד, ודוחין אותו עד לאחר המועד (סב), ובחול המועד פסח נוהגין לדחותו עד ל"ג בעומר. [אכן יש שמורים גם בזמנינו לגלח בחול המועד (סג), ובתנאי שנעשה בן שלש בו ביום (סד), אך גם לשיטתם במקומות שנהגו שלא לספר אין לשנות מנהגם (סה), וגם כי אין ראוי לעשות דבר תמוה שלא כפי המנהג המקובל (סו)].

חלאקה בימי ספירת העומר

כב. נחלקו חכמי זמנינו (סז) האם מותר לגלח קטן שנעשה בן ג'

כרם אליעזר

סוכות יעו"ש, ושכן הורה הגה"צ מקראסנא זצ"ל. וע"ע שם (סק"ג).

וכ"כ בקונטרס ובשנה הרביעית (פ"ז סק"י) ובספר חינוך ישראל (א"ח ה') דלמעשה מותר לגלח בחוה"מ. [ועי' להלן (סקפ"ד) כלפי חוה"מ פסח].

(סד) ואפשר שאם לא היה אפשרות לספרו בו ביום יכול לספרו ביום אחר של חוה"מ (ובשנה הרביעית), ולפי"ז ה"ה לכאורה בנעשה בן שלש ביו"ט ראשון לסוכות לעיל בפרק כ"ה (סעיף י"ד) שמגלחים ביום שלאחריו.

(סה) ובשנה הרביעית (סס).

(סו) ובשנה הרביעית (תקנות סימן א').

(סז) בשו"ת ברכות שמים לגאב"ד קאשוי זצ"ל (א"ח סימן קל"א) כתב שהמנהג לא לגלח בימי הספירה מלבד באותן הימים שגם גדול מותר, ובפרט שעושין זה לחינוך מצוה, ולכן ראוי להחמיר.

וגם האדמו"ר מסאטמער זצ"ל היה מחמיר שלא לגלחו בימי הספירה ולכן היה מורה להמתין לל"ג בעומר [חינוך ישראל (סקט"ו)], וכתב שאעפ"י שהוא תינוק, מ"מ מפני ענין יש לאסור, וגם מפני שרגילים להרבות בשמחה].

אכן בספר שפע חיים (סס) וכן בשו"ת דברי יציב (ח"ב סימן קל"ג, ח"ז סימן צ"ה) הורה להקל בזה. [וטעמו דכיון שהמנהג ללמדו בו ביום אין לבטלו מלימוד התורה, ועוד דכחוס אין מרבים בשמחה כ"כ, ולפי המבואר להלן בהלכות ת"ת פרק נ"ג (סעיף כ"ג) כי גם כשאין מגלחים אין דוחים זמן הלימוד לא שייך כ"כ טעם הראשון, ובחינוך ישראל (סס) העיר

(סקנ"ט) יוצא שאין ליטול שכר אא"כ הוא עני שאין לו מה יאכל, ובקונטרס ובשנה הרביעית (סס סק"א) כתב דחומרא זו היא מפני שהשהו את התגלחת למועד, אבל אם נעשה בן שלש בו ביום מותר ליקח שכר, ובספר שמירת המועד כהלכתו (הערה 77) כתב שיש להתיר לעשות בשכר כיון דהוי צורך מצוה, וציין למש"כ שם בספרו (פ"ז ס"ח).

(סב) וכ"כ בספר חינוך הבנים למצות (הערה קפ"ה) בשם הגרשז"א אויערבאך זצ"ל דבזמנינו אין המנהג כן. וכ"ה בתורת המועדים (תקל"א סק"ה) שהמנהג שלא לגלחו.

ולפמשנ"ת יש מקום גדול להחמיר בזה מדינא אם לא ע"י ספר עני שאין לו מה יאכל וכנ"ל. [וגם זה אין ברור לגמרי להתיר אם אין לו צער, ובנ"ל (סקנ"ט)].

ובספר נטעי גבריאל (פ"י סעיף ו') כתב שילד שמלאו לו ג' שנים בחוה"מ נוהגים לספרו בערב יו"ט, כמו קטן שנעשה בן שלש בשבת ויו"ט, ושכ"ה מנהג בעלזא וכן הורה רבו מפא זצ"ל, ויש שסוברים לאחריו אחר יו"ט, וכמו בנעשה בן ג' בשבת ויו"ט שדוחים ליום ראשון.

(סג) כן מבואר בשו"ת באר משה הנ"ל, וכן היה מורה האדמו"ר מסאטמער זצ"ל (ומינות דכרי יואל מנהגי ל"ג בעומר אות טע"ג), וכן מבואר בשפע חיים (ח"ה סימן ע"ו) שיש לגלח בחוה"מ, וראה בנטע"ג שם (סק"ח) שכתב דלדעת האפרקסתא דעניא הנ"ל גם בכה"ג יש לגלח בחוה"מ ושכן עשו מעשה על פיו בחוה"מ

שנים (סח) את תגלחתו הראשונה בימי ספירת העומר או לא. - אכן למעשה כבר פשט המנהג ברוב הקהילות (סט) [בארץ ישראל] שכל קטן שנעשה בן שלש שנים בימי העומר אין מגלחים אותו רק בל"ג בעומר, אך יש בזה נפק"מ באופן שרוצים לכבד כמה ימים לפני כן איזה אדם חשוב או את הסבא לגלח מקצת השערות, האם אפשר להקל בזה (ע).

חלאקה בל"ג בעומר

בג. ודע כי אף לפי הנוהגים כדעת הארז"ל שלא להתגלח כלל בימי ספירת העומר, מכל מקום בל"ג בעומר נהגו לספר את הקטנים ולא חששו לענין זה למנהג הארז"ל (עא). [ויש שהחמירו בזה (עב)], וגם כשחל ל"ג

כרם אליעזר

ע"ז (סעיף ב'), ויתכן דהכא יש יותר מקום להקל למקפידים תמיד לגלחו ביום שנעשה בן שלש דוקא ולא לאחר, אי נמי לאידך גיסא יתכן דהכא חמור כיון שיש בזה שמחה יתירה.

(סט) אכן יש נוהגים לעשות חלאקה ביום י"ד אייר בקבר ר"מ בעה"נ, ולפמשת"ה הרי זה שנוי במחלוקת.

לכבד אנשים בחלאקה לפני ל"ג בעומר (ע) והיינו כשאננם יכולים להגיע אליו בל"ג בעומר, ולהלכה נראה שאין להתיר מחמת כן לגלח לפני כן כיון שאנו נוהגים להחמיר גם בתספורת הקטנים בימי העומר, ומ"מ לצורך דרכי שלום יש מקום להתיר, כי אולי אין זה בגדר תספורת ממש, כיון שמוריד רק מעט שערות מכמה מקומות, ועוד שהרי יש מתירים לגמרי איסור תגלחת בקטן בימי העומר, וכן הורה הגר"ש אנשיין בספרו הלכה פסוקה.

ואם חל ל"ג בעומר ביום ראשון, האם מותר להתחיל לגזוז בערב שבת כמסויימים התגלחת ביום ראשון ראה להלן (סקע"ג).

(עא) וכן נהג הארז"ל בעצמו כידוע, וכנ"ל בפרק כ"ה (סקס"ג).

ובשו"ת אפרקסתא דעניא (ח"א סימן קס"א) כתב: ולו"מ י"ל עוד טעם שייכות גזיזת השערות בל"ג בעומר, עפמ"ש בספר הכונות דבל"ג בעומר הוא זמן סילוק או המתקת הדינים ע"ש, והשערות הם מסטרא דדינא, ועיין זוה"ק בהעלתך (דף קנ"א:) ד"ה קח את הלויים, לכן גוזזין השערות בו ביום ורחמים גוברים (עכ"ב).

ובשו"ת נהרות איתן הנ"ל כתב דהטעם שנוהגים לאחר לזמן זה הוא מפני ריבוי שמחה, וכבר הקדימו בזה בשו"ת אפרקסתא דעניא

שכיון שהקטן אינו מבין כלום לא שייך בזה ביטול תורה. וכ"ה בספר הלכות חג בחג (פ"ז הערה 59) בשם הגר"ש אלישיב זצ"ל שמותר לגלח את הקטן בהיותו בן שלש בכל ימי העומר.

והנה שורש ההיתר הוא עפ"י מש"כ הבה"ל בסמ"ע תצ"ג וז"ל: נוהגים שלא להסתפר וכו' - ומ"מ אותן המותרין להסתפר בחוה"מ כבסימן תקל"א י"ל דגם בספירה שרי דלא עדיף מחוה"מ [פמ"ג]. והרי בחוה"מ מותר לעשות חלאקה, וכנ"ל, וא"כ לכאורה יש להתיר עפ"י ג"מ בימי הספירה, ואכן שמעתי מכמה מורי הוראות שליט"א שדעתם להתיר, ושו"מ שכן הוכיחו להיתר בקונטרס ובשנה הרביעית (תשנ"ט) סימן א'), ובספר תגלחת מצוה (פ"ג סקל"ד).

איברא דעיקר דין עשיית חלאקה בחוה"מ אינו ברור דהרי היתר גילוח הקטן בחוה"מ הוא רק במקום צער וכנ"ל. [ועי' בחה"כ פרק ע"ז (סק"ג) האם יש ללמוד מדברי הבה"ל היתר כללי לגילוח הקטן בימים אלו].

ובשו"ת נהרות איתן (ח"א סימן ל"ח) נשאל בענין זה האם מותר לעשות חלאקה בימי הספירה, ומסקנתו להחמיר ולאסור, וטעמו משום דלגבי זה ודאי אין להשוות ספירה לחוה"מ דדוקא בחוה"מ התירו מפני ריבוי השמחה, עיי"ש.

ובספר שערי הלכה ומנהג (ח"ב סימן כ"ג) כתב דלכתחילה אין לספר שערותיהם של הילדים רק בל"ג בעומר, אעפ"י שמצד הדין יש למצוא בזה היתר וכמו שהתירו בחוה"מ.

(סח) והנה באמת תנוקות אלו הרי לא הגיעו לחינוך, וא"כ לכאורה אין בזה איסור גמור מן הדין, אם לא משום עגמת נפש, וראה מש"כ בזה לעיל בהלכות ספירת העומר פרק

בעומר ביום ראשון יש לעשות את התגלחת בו ביום ולא בערב שבת שלפניו (עג).

להקדים או לאחר בשביל ל"ג בעומר

בד. נחלקו האחרונים (עד) האם ראוי ונכון להקדים או לאחר את התספורת כדי לעשותו בל"ג בעומר, ועד איזה זמן אפשר להקדים או לאחר בשביל כך.

חלאקה בליל ל"ג בעומר

בה. ודע דלמחמירים שאין לגלח קטן בימי ספירת העומר יש לדון אם מותר לעשות חלאקה בליל ל"ג בעומר (עה), ואכן יש שנהגו להקפיד ולגלח דוקא ביום (עו), אבל מנהג העולם להקל בזה (עז).

כרם אליעזר

הנ"ל, והסמך לזה דברי האחרונים הנ"ל (סעיף י"ז) שמאחרים עד חוה"מ מפני ריבוי שמחה. - וראה עוד להלן (סק"פ) דגם בלא"ה כלפי קטנים אין להחמיר בדבר שאיסורו רק מדברי קבלה. (עב) בספר מסע מירון (עמוד קל"ד) וכן בילקוט

התספורת מובא שמנהג הספרדים לספר את ילדיהם בל"ד בעומר ולא בל"ג, עפ"י שיטת השו"ע שאין מגלחים בל"ג בעומר, אכן למעשה נתפשט המנהג גם אצלם לגלח בל"ג בעומר ובפרט במירון, ובספר נטע"ג (פי"ב סק"ח) כתב הטעם עפ"י

המבואר בכה"ח (סימן תל"ג סק"כ) שבמקום צורך אפשר להקל ולהתגלח בל"ג בעומר. עוד הביא בנטע"ג (ס"ה הערה י"ז) שמנהג סקווירא שאין מגלחים הילדים בל"ג בעומר כי אם במ"ח לעומר.

(עג) והיינו דאף שמן הדין מותר בכה"ג להסתפר בער"ש (ראה ברמ"א בסימן תל"ג ס"ב) מ"מ יש לעשות החלאקה דוקא בל"ג בעומר כיון שיש בזה ענין מיוחד, וכ"כ בנטע"ג (פי"ב ס"ו).

התחלת התספורת בערב שבת

ועדיין יש לברר מי שרוצה לעשות עיקר התגלחת ביום ראשון, אבל רוצה לכבד איזה אנשים לגזוז מעט שערות בערב שבת, ומסתברא שדינו כמו בשאר ימי העומר (ראה לעיל סק"ע), ולא שייך הקולא מצד ערב שבת שהרי אין בזה שום תועלת של כבוד השבת, ושור"ר בספר 'אלא' (עמוד קע"ח) שהביא שהגר"ח

והסמך לזה דברי האחרונים הנ"ל (סעיף י"ז) שמאחרים עד חוה"מ מפני ריבוי שמחה. - וראה עוד להלן (סק"פ) דגם בלא"ה כלפי קטנים אין להחמיר בדבר שאיסורו רק מדברי קבלה. (עב) בספר מסע מירון (עמוד קל"ד) וכן בילקוט התספורת מובא שמנהג הספרדים לספר את ילדיהם בל"ד בעומר ולא בל"ג, עפ"י שיטת השו"ע שאין מגלחים בל"ג בעומר, אכן למעשה נתפשט המנהג גם אצלם לגלח בל"ג בעומר ובפרט במירון, ובספר נטע"ג (פי"ב סק"ח) כתב הטעם עפ"י המבואר בכה"ח (סימן תל"ג סק"כ) שבמקום צורך אפשר להקל ולהתגלח בל"ג בעומר. עוד הביא בנטע"ג (ס"ה הערה י"ז) שמנהג סקווירא שאין מגלחים הילדים בל"ג בעומר כי אם במ"ח לעומר.

(עג) והיינו דאף שמן הדין מותר בכה"ג להסתפר בער"ש (ראה ברמ"א בסימן תל"ג ס"ב) מ"מ יש לעשות החלאקה דוקא בל"ג בעומר כיון שיש בזה ענין מיוחד, וכ"כ בנטע"ג (פי"ב ס"ו).

התחלת התספורת בערב שבת

ועדיין יש לברר מי שרוצה לעשות עיקר התגלחת ביום ראשון, אבל רוצה לכבד איזה אנשים לגזוז מעט שערות בערב שבת, ומסתברא שדינו כמו בשאר ימי העומר (ראה לעיל סק"ע), ולא שייך הקולא מצד ערב שבת שהרי אין בזה שום תועלת של כבוד השבת, ושור"ר בספר 'אלא' (עמוד קע"ח) שהביא שהגר"ח

והסמך לזה דברי האחרונים הנ"ל (סעיף י"ז) שמאחרים עד חוה"מ מפני ריבוי שמחה. - וראה עוד להלן (סק"פ) דגם בלא"ה כלפי קטנים אין להחמיר בדבר שאיסורו רק מדברי קבלה. (עב) בספר מסע מירון (עמוד קל"ד) וכן בילקוט התספורת מובא שמנהג הספרדים לספר את ילדיהם בל"ד בעומר ולא בל"ג, עפ"י שיטת השו"ע שאין מגלחים בל"ג בעומר, אכן למעשה נתפשט המנהג גם אצלם לגלח בל"ג בעומר ובפרט במירון, ובספר נטע"ג (פי"ב סק"ח) כתב הטעם עפ"י המבואר בכה"ח (סימן תל"ג סק"כ) שבמקום צורך אפשר להקל ולהתגלח בל"ג בעומר. עוד הביא בנטע"ג (ס"ה הערה י"ז) שמנהג סקווירא שאין מגלחים הילדים בל"ג בעומר כי אם במ"ח לעומר.

(עג) והיינו דאף שמן הדין מותר בכה"ג להסתפר בער"ש (ראה ברמ"א בסימן תל"ג ס"ב) מ"מ יש לעשות החלאקה דוקא בל"ג בעומר כיון שיש בזה ענין מיוחד, וכ"כ בנטע"ג (פי"ב ס"ו).

התחלת התספורת בערב שבת ועדיין יש לברר מי שרוצה לעשות עיקר התגלחת ביום ראשון, אבל רוצה לכבד איזה אנשים לגזוז מעט שערות בערב שבת, ומסתברא שדינו כמו בשאר ימי העומר (ראה לעיל סק"ע), ולא שייך הקולא מצד ערב שבת שהרי אין בזה שום תועלת של כבוד השבת, ושור"ר בספר 'אלא' (עמוד קע"ח) שהביא שהגר"ח

והסמך לזה דברי האחרונים הנ"ל (סעיף י"ז) שמאחרים עד חוה"מ מפני ריבוי שמחה. - וראה עוד להלן (סק"פ) דגם בלא"ה כלפי קטנים אין להחמיר בדבר שאיסורו רק מדברי קבלה. (עב) בספר מסע מירון (עמוד קל"ד) וכן בילקוט התספורת מובא שמנהג הספרדים לספר את ילדיהם בל"ד בעומר ולא בל"ג, עפ"י שיטת השו"ע שאין מגלחים בל"ג בעומר, אכן למעשה נתפשט המנהג גם אצלם לגלח בל"ג בעומר ובפרט במירון, ובספר נטע"ג (פי"ב סק"ח) כתב הטעם עפ"י המבואר בכה"ח (סימן תל"ג סק"כ) שבמקום צורך אפשר להקל ולהתגלח בל"ג בעומר. עוד הביא בנטע"ג (ס"ה הערה י"ז) שמנהג סקווירא שאין מגלחים הילדים בל"ג בעומר כי אם במ"ח לעומר.

(עג) והיינו דאף שמן הדין מותר בכה"ג להסתפר בער"ש (ראה ברמ"א בסימן תל"ג ס"ב) מ"מ יש לעשות החלאקה דוקא בל"ג בעומר כיון שיש בזה ענין מיוחד, וכ"כ בנטע"ג (פי"ב ס"ו).

התחלת התספורת בערב שבת ועדיין יש לברר מי שרוצה לעשות עיקר התגלחת ביום ראשון, אבל רוצה לכבד איזה אנשים לגזוז מעט שערות בערב שבת, ומסתברא שדינו כמו בשאר ימי העומר (ראה לעיל סק"ע), ולא שייך הקולא מצד ערב שבת שהרי אין בזה שום תועלת של כבוד השבת, ושור"ר בספר 'אלא' (עמוד קע"ח) שהביא שהגר"ח

והסמך לזה דברי האחרונים הנ"ל (סעיף י"ז) שמאחרים עד חוה"מ מפני ריבוי שמחה. - וראה עוד להלן (סק"פ) דגם בלא"ה כלפי קטנים אין להחמיר בדבר שאיסורו רק מדברי קבלה. (עב) בספר מסע מירון (עמוד קל"ד) וכן בילקוט התספורת מובא שמנהג הספרדים לספר את ילדיהם בל"ד בעומר ולא בל"ג, עפ"י שיטת השו"ע שאין מגלחים בל"ג בעומר, אכן למעשה נתפשט המנהג גם אצלם לגלח בל"ג בעומר ובפרט במירון, ובספר נטע"ג (פי"ב סק"ח) כתב הטעם עפ"י המבואר בכה"ח (סימן תל"ג סק"כ) שבמקום צורך אפשר להקל ולהתגלח בל"ג בעומר. עוד הביא בנטע"ג (ס"ה הערה י"ז) שמנהג סקווירא שאין מגלחים הילדים בל"ג בעומר כי אם במ"ח לעומר.

(עג) והיינו דאף שמן הדין מותר בכה"ג להסתפר בער"ש (ראה ברמ"א בסימן תל"ג ס"ב) מ"מ יש לעשות החלאקה דוקא בל"ג בעומר כיון שיש בזה ענין מיוחד, וכ"כ בנטע"ג (פי"ב ס"ו).

התחלת התספורת בערב שבת ועדיין יש לברר מי שרוצה לעשות עיקר התגלחת ביום ראשון, אבל רוצה לכבד איזה אנשים לגזוז מעט שערות בערב שבת, ומסתברא שדינו כמו בשאר ימי העומר (ראה לעיל סק"ע), ולא שייך הקולא מצד ערב שבת שהרי אין בזה שום תועלת של כבוד השבת, ושור"ר בספר 'אלא' (עמוד קע"ח) שהביא שהגר"ח

להשלים התגלחת במוצאי ל"ג בעומר

כו. אם התחילו לגזוז את שערותיו של הקטן ביום ל"ג בעומר, ולא הספיקו לגלח את כל ראשו, מותר לגמור את התגלחת גם ביום שאחר כך (עח).
- ויש מי שכתב עוד שאם היו בדרך למירון ולא הגיעו עד הערב מותר להתחיל ולספר בלילה שלאחר ל"ג בעומר שעדיין רישומו של יום ניכר, וברוב עם הדרת מלך (עט).

חלאקה אחר ראש חודש סיון ולפני ראש חודש אייר

כו. וכל זה בימי הספירה שיש איסור מן הדין להתגלח בהם, אבל בימים שרק עפ"י קבלה אין מתגלחים אפשר להקל כלפי קטנים לגלחם (פ), ולכן מיום

כרם אליעזר

תגלחת, ובפרט דעל עיקר דברי הרמ"א הנ"ל שאסר בליל ל"ג בעומר יש חולקים וכמבואר במשנ"ב שם (סק"א). ובספר נטע"ג (פי"ז ס"ג) כתב גם כן להתיר, וציין למש"כ בספרו על פסח (ח"ג פמ"ח סי"ז) דיעות הפוסקים האם בליל ל"ג בעומר כבר הותר, ולהלכה נקטינן להקל ובפרט בגילוח של מצוה, וכ"ה המנהג למעשה שעושים ריקודין ומחולות כבר בלילה ובפרט בא"י (עכ"ד).

ולפי משנ"ת י"ל כעין ס"ס שמא לקטנים מותר בכל ימי הספירה, ושמא ליל ל"ג בעומר דינו כיומו.

(עח) כ"כ בשו"ת שבט הקהתי (ח"ד סימן קמ"ג).

ובספר בין פסח לשבועות (פי"ז ס"ז) הביא היתר זה בשם הגר"ח קנייבסקי שליט"א בשם החזו"א זצ"ל גם כלפי גדולים הנוהגים להסתפר בל"ג בעומר. ומקור דין זה הוא בשו"ע יו"ד (סימן ט"ז סעיף י"ג) שאם ישב לגלח ואמרו לו מת אביו הרי זה משלים ראשו, והטעם מבואר בש"ך שהוא מפני כבוד הבריות.

ובספר הלכה פסוקה להגר"ש אנשין שליט"א כתב להקל בזה כלפי חלאקה מכח ג' סניפים, א' דמעיך הדין כבר נשלמו אז ימי האבילות, ב' דבקטנים יש שסוברים שאין איסור לגלחם בימי העומר וכנ"ל, ג' משום כבוד הבריות.

אך יש לציין כי כבוד הבריות שייך רק באופן שכבר התחילו ממש לספרו, משא"כ כשרק גזוז

מעט משערות ראשו באופן שאינו ניכר א"כ מה בכך שישאר כך עד ערב שבועות. – ולכן נראה דבאופן שרואה האב שלא יספיק לספרו עד צאת היום אזי יודרו לכל הפחות לגזוז לו קבוצה של שערות באופן שיהא ניכר שהתחילו לספרו, כדי שיוכל להמשיך התספורת בלילה לכל הדיעות.

ושמעתי כי כשחל ל"ג בעומר ביום חמישי יש מעדיפים לגמור תספורת הקטן בליל שישי, כדי שלא לגלח ביום חמישי שאז השערות חוזרות וצומחות בשבת (נראה לעיל סעיף י') [ומה שמתחיל לגלח בחמישי אינו מוזק כיון שחזור ומגלח בליל שישי ודוחה את תחילת הצמיחה, ודו"ק], ויל"ע בזה איזה חומרא עדיף טפי.

(עט) נטע"ג (פי"ז ס"ד) וציין למש"כ בספרו על פסח (ח"ג פמ"ח) שהתירו להמשיך הנשואין בלילה שלאחריו דבקדשים הלילה הולך אחר היום, ובפרט שהרבה מקפידים להגיע למירון דוקא בסוף היום כשהאווירה נקיה ואז השמחה בשלימות (עכ"ד).

ובספר הלכה פסוקה הביא שיש שנהגו באופן כזה לבקש לספר מעדות המזרח לגלח את הקטן, כיון שאצלם ליכא איסור בתגלחת לאחר ל"ג בעומר, ושכן היה המנהג הקדום בירושלים.

(פ) כן מבואר בשו"ת מנחת אלעזר (ח"ד סימן ס'), וכ"כ השואל בשו"ת מקדשי השם (ח"א

סימן ע"ז) דאף שמנהגינו שלא לגלח עד ערב שבועות מ"מ לתינוק לא החמירו.

ב' סיון ואילך מותר לספר את הקטנים שמלאו להם ג' שנים [אם לא גילוהו אותם בל"ג בעומר] (פא), ואם חל ראש חודש סיון ביום ראשון, אזי מותר לגלחו כבר בערב שבת (פב), ויש שסוברים שבכל אופן שלא גילוהו אותו בל"ג בעומר, אזי ראוי להמתין ולגלחו בערב שבועות (פג). ויש שכתבו להקל לגלח את הקטן לפני ר"ח אייר אם נעשה אז בן שלש (פד) [אם אין רוצים להמתין לל"ג בעומר].

חלאקה בחנוכה

בח. מותר לגלח את הקטן בימי החנוכה (פה) שהרי גם לגדול מותר להסתפר בו (פו), מלבד בחצי שעה קודם זמן הדלקת נר חנוכה עד שידליק נר חנוכה שאז יש איסור מלאכה (פז).

חלאקה בפורים

בז. מותר לגלח את הקטן ביום הפורים (פח) אף שלגדול אין נכון להסתפר בו ביום (פט). ויש מי שהחמיר בזה שלא לגלח את הקטן

כרם אליעזר

(פא) כן צידד השואל בשו"ת מקדשי השם שם [הובא בהערות דבר צבי שם ע"ח"ג], ובספר נטע"ג (פי"ג סק"ט) כתב שכן נכון לעשות כיון שהמנהג להוליכו אז לחדר ללמוד אותיות התורה, ובערב שבועות אין סדר הלימודים כרגיל, ולכן עדיף לעשות הכל ביום שנעשה בן שלש.

ובספר חינוך ישראל (סקט"ו) האריך ג"כ לבאר שמן הדין אין שום קפידא לגלחו בשלשת ימי הגבלה, ורק עפ"י קבלה אין מתגלחים וענין זה לא שייך כלפי קטנים.

(פב) הערות דבר צבי שם עפ"י המבואר בפמ"ג בסימן תצ"ג (א"ל סק"ה) [וראה גם במשנ"ב שם (סק"ה)].

(פג) בשו"ת מקדשי השם שם הביא שכן הורה למעשה בעל המנחת אלעזר מפני שזהו הכנה נכונה לקבלת התורה, ובפרט שברוקח נראה שתחילת הלימוד יהא בשבועות (ראה להלן בהלכות ת"ת פרק נ"ג ס"ז), [וראה עוד שם מש"כ בעיקר הנידון האם כדאי לאחר כדי לעשותה בהידור, הובא לעיל בפרק כ"ה (סקי"ז)], וגם השואל הנ"ל כתב שם שאם אין מקפידים שלא לאחר אזי עדיף להמתין עד ערב שבועות, [אך ציין דלדעת האפרקסתא דעניא אין נכון לאחר].

(פד) כן העלה בחינוך ישראל שם (סקט"ו) עיי"ש. עוד כתב (ס"א אות ה') שגם בימי חוה"מ פסח מותר לגלח [למקילים תגלחת זו בחוה"מ] ואין לחוש שהוא כבר בימי העומר עיי"ש.

(פה) פשוט.

(פו) ראה שו"ת ודרשת וחקרת (סימן ס"ט).

(פז) נטעי גבריאל (פי"ד), ובשנה הרביעית (פי"ב סק"ג), והוסיף דה"ה לפני זמן קריאת המגילה ולפני זמן בדיקת חמץ. וכבר כתבתי לעיל (סקי"א) כי לענ"ד יש מקום להקל בזה.

(פח) ובשנה הרביעית (ס"ט), נטעי גבריאל (ס"ט ס"ה). וטעמם דהרי אפילו בחוה"מ מותר מן הדין וכ"ש כאן דקיל טפי.

(פט) ראה בספרים הנ"ל מה שציינו בזה, וע"ע בפסק"ת סימן תרצ"ו (אות א').

בפורים (צ). [ובארץ ישראל יש שממתינים באופן כזה עד ל"ג בעומר אף שיש למעלה משני חדשים].

חלאקה בבין המצרים ובתשעת הימים

ל. מי שנעשה בן ג' שנים בימי בין המצרים ורוצים לגלחו את התגלחת הראשונה הנקראת חלאקה, דעת הרבה אחרונים (צא) שיש להתיר לגלחו עד שבוע שחל בו תשעה באב ואף שיש בזה שמחה הרי זה שמחה של מצוה, [ויש מי שהתיר אף בשבוע שחל בו (צב)], ויש שחולקים בזה וסוברים דבכהאי גוונא יש לאחר את התגלחת עד לאחר ימי בין המצרים, [או להקדימו לפני כן], שהרי אין

כרם אליעזר

(צ) כ"כ בשו"ת שבט הקהתי (ח"ו סימן נ"ט) דכיון שפורים אסור במלאכה לא יעשה אז את התגלחת לקטן.

ובספר חינוך ישראל (ס"ס ס"ט) העיר עליו שאין זה ברור שתגלחת נכלל באיסור מלאכה, ובשו"ת דברי מלכאל (ח"ה סימן נ"ז) מתיר להתגלח בפורים שחל בערב שבת לכבוד שבת דהוי מלאכת מצוה, וה"נ הוי מצוה שזמנו בו ביום, ואדרבה הזמן של פורים מסוגל לזה יותר, יעו"ש.

(צא) כ"כ בשו"ת תורת יקותיאל (מהדו"ק או"ח סימן מ"ו) והנידון בדבריו היה כלפני בנו הקטן ששלמו לו שלש שנים בכ"ו תמוז, וטעמו בזה משום דיש לצרף את המתירים תגלחת לכל הקטנים עד שבוע שחל בו [ראה בהלכות בין המצרים פרק פ' שכי"ה דעת הח"א שבקטן אין דיני בין המצרים רק בשבוע שחל בו, ושם נתבאר שיש חולקים], ובפרט בקטן בן ג' דיש שסוברים שאין בו כלל איסור תגלחת [ראה בהלכות בין המצרים שם (סעיף ג') שזה תלוי אם הטעם הוא משום חינוך או משום עגמת נפש], ועוד דכיון שיש קפידא שלא לגלחו לפני כן הוי כמי שתכפוהו אבליו שכתבו הפוסקים שמותר לגלחו בבין המצרים כיון שהוא רק מנהג, והרי כמו כן מצינו בחוה"מ שהתירו לגלח קטן, ובפרט שיש בזה צורך בו ביום לגלחו להסיר ערלת שער, וכ"כ. [ועיי' בשו"ת אמרי המו"ג (עמוד נ"ח)].

ובשו"ת דברי יציב (ח"ז סימן צ"ז) הביא מחלוקת הפוסקים האם איסור גילוח הקטן הוא רק בשבוע שחל בו או מי"ז בתמוז, ושוב כתב דבקטן כזה כלל האיסור הוא רק מפני עגמת

נפש, וענין עגמת נפש מבואר ברש"י מו"ק (י"ד ע"ג) כדי שיבכו הרואין וירבו בכבוד המת, וכ"ה בטור דעגמ"נ פירוש כדי להרבות בהספד, ולכאורה מה זה שייך באבלות דבין המצרים שלא מצינו חיוב לעורר להרבות בבכי והספד רק לקונן על חורבן ביהמ"ק, שראוי לכל ירא שמים בכל עת, ועכ"פ יש מקום להקל בזה בפרט בקטן זה שמלאו לו עכשיו ג' שנים ומעודו לא התגלח שבכלל לא ניכר עליו שאינו מסתפר מחמת אבילות דבין המצרים ודו"ק. - ושוב כתב: ומכיון שכל עיקר איסור תספורת מי"ז בתמוז אינו אלא משום מנהג, ובקטנים בגיל רך כזה לא מסתבר להחמיר משום דלמא אתי למיסרך וכנ"ל, הגם שבסתם תספורת נהגו להחמיר מ"מ בזה שבאים לחנכו במצוות אין צריך להחמיר. ובספרו שפע חיים (מכתבים ח"ה סימן ע"ט וס"ט) מבואר שיש להקל בזה עד שבוע שחל בו.

(צב) ראה נטע"ג (פ"ג סק"צ), והיינו לנוהגים לעולם לעשות דוקא בו ביום ואינם מאחרים גם כדי להמתין לל"ג בעומר.

עוד הביא שם (פ"י סק"ח) שמנהג דעשה לגלח תמיד ביום שנעשה בן ג' שנים אפילו כשחל בתשעת הימים. - וראה עוד בסמוך מש"כ בשם המשנת יעקב והשבט הלוי.

ובספר יד בבין המצרים (פ"ח ס"ט) דכתב דשרי לעשות תגלחת לקטן בתשעת הימים, עפמ"כ בספר ערוך השולחן (סימן תקנ"א סעיף ל"ד) דכל מה דמותר בחוה"מ שרי בכל ימי ביהמ"צ, וא"כ תגלחת לקטן שרי בחוה"מ ה"ה בימי ביהמ"צ. [וראה להלן (סק"ג) מה שיש לדחות על סברא זו].

קפידא כל כך לעשותו דוקא בו ביום (צג), ובפרט שיש בזה שמחה יתירה (צד), וכן עמא דבר.

חלאקה ביום עשירי באב

לא. אם נעשה בן ג' שנים בעשירי באב נכון להחמיר ולהמתין מלגלוהו עד לאחר חצות היום (צה), ולעת הצורך יש להקל לגלוהו כבר לפני חצות

כרם אליעזר

(צג) שו"ת מאור יהושע (סימן ז'), וכ"כ בספר שבעים תמרים על ספר חסידים (סימן י"ד), והביא שכן הורה בעל שו"ת ולאשר אמר שיש להמתין דעיקר הקפידא שלא להקדים אבל לאחר קצת לא איכפת לן יעו"ש, [וראיתי בספרו ולאשר אמר (סימן י"ח) שישם התיר תגלחת מצוה וכגון לנשים או בלורית אף בשבוע שחל בו, וצ"ל דהכא שאני דאפשר לאחרי]. וכ"ה בשו"ת ויען יוסף (ח"ב סימן ע"ד נהג"ס) [כלפי ילד שנולד בכי תמוז שיש לגלוהו במו"ז בתמוז], ובשו"ת ברכות שמים (סימן קל"א), ובשערי הלכה ומנהג (ח"ב עמוד ע"ג).

וכ"כ בספר חנוך לנער (פכ"א הערה א'), ובספר נטע"ג (פי"ג סק"ל) הביא כן בשם אב"ד פפא זצ"ל, וכן הורה הגר"מ גרוס בקונטרס ובשנה הרביעית (פ"ב ס"י) וטעמו דאף בקטן כזה אסור משום עגמת נפש. וכן השיב הגר"ח"ק שאסור לעשות חלאקה בבין המצרים (מועדי הא"ח ח"א תשובה ש"ל).

והנה בספר משנת יעקב (סימן תקנ"א סי"ד) שמדינא יש להתיר כיון שהוא קטן אך כיון שנוהגים לעשות שמחה יתירה לכן יש להמתין, והוסיף שכן הורה האדמו"ר מסאטמער זצ"ל, ובקובץ מבית לוי (ח"ג עמוד כ') הובא בשם הגר"ש ואזנער זצ"ל דמדינא מותר אפילו בשבוע שחל בו ת"ב, אבל ראוי להקדימו לפני בין המצרים.

ולא נתפרש לי טעמם מדוע פשיטא להו דמן הדין מותר והרי הלכה פסוקה היא בשו"ע (סימן תקנ"א סי"ד) שאסור לגלח את הקטנים, ואולי ס"ל שלא גזרו על תגלחת של מצוה (וראה לעיל סקנ"ז), אי נמי דבקטן כזה ליכא איסור.

וראה עוד בספר גם אני אודך – תשובות הגר"מ גבאי (חלק ה' סימן י"א) בענין זה של

חלאקה בבין המצרים, וכתב שם דלכאורה יש להוכיח בזה דשרי לעשות תגלחת לקטן בימי ביהמ"צ, ממש"כ השע"ת מהאריז"ל שהלך לגלח בנו במירון בל"ג בעומר, ולכאורה צ"ע, דהא להשו"ע (או"ח סימן תל"ג ס"ב) אין להסתפר בימי הספירה עד ל"ד בבוקר יעו"ש, וא"כ האין שרי לעשות תגלחת לקטן כבר בל"ג בעומר, הא להשו"ע יש להמתין עד ל"ד בבוקר, ויהא מוכח דשאני תגלחת מצוה דשרי בימי הספירה וה"ה בימי ביהמ"צ. - ובתו"ד ציין שם לעוד כמה ספרים שדנו בזה ה"ה: תשובות והנהגות מועדים (ביהמ"צ עמוד כ"ח), ובספר כל המתאבל עליה (פ"ג עמוד כ"ח), ובשו"ת בירורי חיים (ח"ד סי' ל"ב אות י"ט), ובשו"ת רבבות אפרים (ח"א סימן ע"ז לו"ב), ובספר אורחות בן שלוש (סי"ג סי"ג), ובספר שושנת ישראל (ביהמ"צ פ"א סי"ג) ובספר כבני מירון (עמוד כ"ג).

לביטת ט"ק וכיפה בימים אלו

וראה בנטעי גבריאל (פרק כ' סי"ז) שהביא שיש שכתבו ששאר כל הענינים שנהגו להתחיל ביום זה וכגון בלבישת ט"ק וכיסוי הראש ולחנכו בברכות וכדומה, אין לאחר גם כשחל בבין המצרים, וכל הקפידא הוא רק על התגלחת. [וראה לעיל בחלק או"ח פרק פ"ב (ס"ט)].

(צד) משנת יעקב (סימן תקנ"א), ובשנה הרביעית (ס"ט), חינוך ישראל (סקי"ח), ולדעתו זהו עיקר הטעם לאיסור זה.

(צה) נטעי גבריאל (פי"ג ס"ב), וכ"כ בספרו על דין המלכים פרק פ"ט ס"ט), ובשנה הרביעית (פ"ב ס"י), חינוך ישראל (אות ז'). – וראה לעיל בפרק כ"ה (ס"ק קי"ח) מנהגו של המהר"א מבעלזא בכה"ג.

היום (צו), אכן כשחל עשירי באב בערב שבת קודש מותר לכתחילה להסתפר לפני חצות היום (צז).

חלאקה בתענית ציבור

לב. מעיקר הדין אין מניעה לעשות את תגלחת הקטן ביום תענית ציבור וכגון עשרה בטבת וכדומה (צח), [ומי שנוהג לעשות סעודה (צט) יעשו במוצאי התענית (ק)], אבל יש שכתבו להמנע מזה כיון שאינו זמן של שמחה (קא).

חלאקה בימי אבילות

לג. קטן שמת לו מת, מותר לגלחו דאין אבילות בקטנים (קב).
לד. אם נעשה הקטן בן שלש שנים ביום שאביו בתוך אבילות שבעה על אחד מקרוביו אסור לאב לעשות שמחה כנהוג לכבוד התגלחת (קג), וכן לא יספר

כרם אליעזר

(צו) נטעי גבריאל (סז), ובשנה הרביעית (סס), והיינו לנוהגים להוליך קטן למלמד רק לאחר התגלחת, אם אין הילדים לומדים בחיידר רק עד חצות, יש להקל בזה לגלחו קודם חצות כיון דמדינא מותר גם בתשעת הימים, ושכן הורה בעל הדברי יציב (שפע חיים ח"ה סימן ס"ה), וכ"כ בחינוך ישראל (סס סק"ט) דלעת הצורך יש להקל מכח כמה וכמה סניפים לקולא עיי"ש.
(צז) שפע חיים (ח"ה סימן ס"ח) עפ"י המבואר במג"א סימן תקנ"ח (סק"ח) יעו"ש, ובשנה הרביעית (סס), חינוך ישראל (סס).
והלום ראיתי בספר 'אלא' (עמוד קפ"ג) שהובא בשם הגר"ק כלפי ט"ב שחל ביום ו' שמתיר להתרחץ מיום שישי בבוקר ולא רק מחצות, ומ"מ נמנע מלגזוז שערות של חלאקה ואמר שאפילו שמותר להסתפר הרי אינו מספר ממש רק מגלח מעט שערות ואין זה בגדר תספורת וזה לא הותר (עכ"ד). ואולי זה תלוי אם ממשיכים אז את כל התגלחת (וע"ע לעיל סקע"ג).
שתיית יין לאמירת לחיים בעשירי באב וכתב עוד בנטעי גבריאל דבכל אופן אין להקל לשתות יין לאמירת לחיים כנהוג בעשירי באב לפני חצות גם כשחל בער"ש, ובספר תגלחת מצוה (פ"ג סקמ"ט) רצה לצדד להקל עפ"י דברי הפעולת צדיק הנ"ל בפרק כ"ה (סעיף נ"א) דהוי

סעודת מצוה, והרי עשירי באב קיל מתשעת הימים, יעו"ש, וצ"ע למעשה.
(צח) ובשנה הרביעית (פ"ד ס"ט), נטעי גבריאל (פ"י סק"ח), והביאו מקורות שיש שנמנעו מלהסתפר ביום תענית ציבור, אבל לצורך מותר, וה"נ הוי צורך ואפשר להקל. [ויש להוסיף דכיון שהמתגלח הוא קטן ממילא לא איכפת לו גם כמה שיהא צריך לרחצו אחר התגלחת, אף שבעל נפש אין לו לרחוץ עצמו ביום התענית, ראה משנ"ב סימן תקי"ג (סק"ו)].
(צט) ראה לעיל בפרק כ"ה (סעיף נ"א).
(ק) חינוך ישראל (סק"ח), וכן מבואר בפוסקים כלפי סעודת מילה וכדומה.
(קא) נטע"ג (סז) עפ"י מש"כ בקונטרס ויגד משה שיש לעשות התגלחת ביום של שמחה, שהרי מטעם זה כתבו כמה אחרונים לדחות תגלחת לחוה"מ (וכנ"ל בסעיף י"ז), וממילא אין לעשותו ביום תענית ציבור שהוא יום צער.
(קב) וכמבואר במסכת מו"ק (י"ד ע"א), ובבית הלל (יו"ד ש"ט ס"ב) ובשאר פוסקים, ויבואר להלן בהלכות שמחות.
(קג) משמרת שלום (הלכות אכילות אורח ג' סק"ד) וז"ל: מי שנוהג לעשות שמחה בתגלחת הראשונה על קטן, יען כי מחנכין אותו במצוה להיות לו פאות הראש, כמובא בשע"ת או"ח

האב את בנו (קד) רק ימסרנו לשליח לגלחו (קה), ומכל מקום נראה שהאב רשאי לגזוז מעט שערות ראשו (קו).

לח. ואם נעשה בן שלש אחר השבעה בתוך השלשים רשאי לעשותו במסיבה של מיני תרגימה וכדומה, אבל לא יעשה סעודה ממש (קז) [מלבד אם הוא גם מוליכו למלמד בו ביום (קח)].

לו. ואם הוא אחר שלשים יום ובתוך י"ב חודש על אביו או על אמו, רשאי לעשות גם סעודה קטנה בתוך ביתו בלי כלי זמר (קט).

בגדי שבת לאבל בחלאקה של בנו

לז. אף במקומות שהמנהג שהאב לובש בגדי שבת כשעושה חלאקה לבנו, מכל מקום אם הוא אבל, אסור לו לכאורה ללבוש בגדי שבת (קי), ובפרט אם הוא אבל בתוך השלשים יום (קיא), וצ"ע.

כרם אליעזר

סימן תקל"א סק"ז, אסור לעשות זה בימי אבלו ופשוט, כ"נ לי (עכ"ב).

(קד) חינוך ישראל (סס אות ז') וטעמו שאבל אסור בעשיית מלאכה, וכן מפורש במשמרת שלום (סס אות ל"ה) כלפי קטן האבל שאף שמותר לגלחו אך הנ"מ ע"י גדול שאינו אבל, דאבל אסור לגלח משום מלאכה.

(קה) וכ"כ בנטעי גבריאל (פכ"ג ס"ה).

(קו) חינוך ישראל (סס), ונפק"מ גם לאדם גדול או אדמו"ר וכדומה שרשאי לגזוז מעט שערות של בני תלמידיו וכדומה.

ליקח הקטן בחיקו

וכתב בספר תגלחת מצוה (פ"ג סקנ"ה) שאסור לאב שהוא אבל ליקח התינוק בחיקו כדי שלא יבוא לידי שחוק (נראה כיו"ד סימן ש"א ס"א), וראה להלן בהלכות שמחות שבזמנינו לא שייך כ"כ דין זה.

(קז) נטעי גבריאל (סס), וטעמו כיון שאין מבואר בפוסקים לעשות סעודה ביום זה, ובחינוך ישראל (סס) נסתפק בזה.

(קח) דין זה מבואר להלן בהלכות תלמוד תורה פרק נ"ו (סעיף כ"ח).

(קט) חינוך ישראל (סס), נטעי גבריאל (סס).

(קי) כן שמעתי מהגרנ"צ ראטטענבערג שליט"א דדוקא בברית מילה התירו

דהוי כיו"ט, וכמבואר ביו"ד סימן שצ"א (ס"א כמ"א), משא"כ הכא שאינו יום טוב, וגם אינו מנהג בכל המקומות, ולפי"ז גם בחלאקה בל"ג בעומר אין לאבלים ללבוש בגדי שבת (עכ"ד), ושמעתי מכמה מו"ה שמתירים ללבוש בגדי שבת במקומות שכן המנהג, וצ"ע למעשה. וע"ע לעיל בפרק כ"ה (סעיף מ"ט) כלפי בגדי שבת לחלאקה בתשעת הימים – וכע"ז יש לדון כלפי בגדי שבת לאבי הבן שהוא אבל בסעודת הבר מצוה של בנו, וראה מש"כ בזה בספר בר מצוה כהלכתו פרק ז' (סעיף ט"ו).

(קיא) כיון דבגדי שבת בתוך שלשים חמור טפי וכמבואר ברמ"א סימן שפ"ט (סעיף ג') וז"ל: יש אומרים דאסור ללבוש בגדי שבת

תוך ד' שבועות הראשונים, אבל אח"כ מותר אפילו על אביו ואמו, וכן לעשות בגדים חדשים, אבל נהגו איסור כל י"ב חודש (עכ"ב).

מדוע הקטן שייך בדין הקפת הראש יותר משאר כל המצות ובכללם

פיאות הזקן

ולסיום הענין ראיתי לנכון להעתיק דבר נחמד מתורת החסידות בהא דשייך הקטן במצות לא תקיפו יותר משאר מצות, מפני שהפיאות רומזים על מדות הרחמים, ומקור הדברים הוא בספה"ק בני יששכר (מאמרי חודש אלול מאמר ב') – כחית כותה סק"ז וז"ל: דרשו חז"ל במסכת ראש השנה

כרם אליעזר

הקטנות כשעדיין אינו בן מצוה כי גם לקטן צומחים פאות הראש (הגם שקטן אינו בר מצוה עם כל זה הגדול מצווה עליו שלא להקיפו (נז"כ ע"ז) א"כ מישך שייכא המצוה גם בימי הקטנות) משא"כ פאות הזקן לא שייכא רק בימי גדלות כשמגיע האדם לכלל בן מצוה כי אין לו זקן בימי קטנות, ונראה לומר, דזהו שדרשו רז"ל, י"י י"י, הנה מרמזין למצות פאות הראש, הנה קיום המצוה הזאת היא גם בימי הקטנות, להורות לנו דגם המצות שהאדם עושה בקטנות סלקא דעתך אמינא דהוה כמעשה קוף בעלמא, קמ"ל אני י"י ברחמים קודם שיחטא האדם, היינו אני מחשב לו מצותיו שעשה גם בקטנות שלא הגיע עדיין לכלל חטא כי קטן הוא, עכ"ז מצותיו שעשה תחשבה לו בחשבון, והוא ממדת החסד והרחמים, ודרשו זה חז"ל מדחזינן דמצות פאות הראש שייכים גם בקטנות, בין ותבונן כי אי אפשר להרחיב הדברים (עכ"ל). — ומש"כ שגם הקטן מקבל שכר על מצותיו ראה עוד בזה בתורת הקטן פרק ל"ז (סעיף טז).

☆☆☆

(י"ז ע"ז) י"י י"י, אני הוא (ברחמים) קודם שיחטא ואני הוא (ברחמים) לאחר שחטא אדם ויעשה תשובה, הנה לא נודע שום רמז בכתוב מזה, הגם שנכתב ב' פעמים הוי"ה אין כאן רמז דקאי על קודם החטא ואחר החטא, וגם יש להתבונן מהו הרבותא אני י"י ברחמים קודם שיחטא האדם, הלא עיקר החידוש הוא אפילו כשיחטא האדם כשיעשה תשובה מתנהג הש"י עמו ברחמים, והנראה, דהנה ידוע י"ג מדות של רחמים הם נקראים כביכול י"ג תיקוני דיקנא קדישא [זוה"ק אד"ר ח"ג קל"א ע"ב], ולזה נצטוינו שלא לגלח הזקן, באתערותא דלתתא איתער עובדא לעילא, כשאנחנו נושאים על גופינו י"ג תיקוני דיקנא במצותיו ית"ש אזי אנחנו מעוררים י"ג מדות של רחמים לעילא, והב' שמות הוי"ה הקודמים בתורה לי"ג מדות הם מרמזים כביכול למצות פאות הראש שנצטוינו שלא להקיף, והנה כל זה הוא מקובל בדינו מחכמי האמת [ע"ה שער אי"א פ"ט] עד מפי משה מפי הגבורה.

והנה יש לחקור מפני מה עשה הש"י ככה, שמצות פאות הראש מישך שייכי גם בימי

לעילוי נשמת

אא"ז הגה"צ רבי לוי הכהן רבינוביץ זצ"ל
בן הגה"צ רבן גמליאל זצ"ל
מח"ס "מעדני השלחן" על שו"ע יו"ד
נלב"ע בשב"ק פרשת תרומה ב' אדר תשע"ה

זקנתי הרבנית הצדקנית מרת מיכלא איטא רבינוביץ ע"ה
בת הרה"ח רבי יחיאל מאיר ז"ל
נלב"ע י"א ניסן תשנ"ז

דודי הרה"צ רבי שלמה מן זצ"ל בן הר"ר אברהם ז"ל
מח"ס זאת התורה וש"ס - נלב"ע כ"ט מנחם אב תשע"א
דודתי הצוה"ח מרת פרומא ויינשטיין ע"ה בת הגה"צ רבי לוי זצ"ל נלב"ע כ"ד אלול תשע"ד
ובנה האברך רבי גמליאל ז"ל בן יבלחט"א דודי הרה"ח רבי חיים לייב שליט"א
ואשתו מרת לאה ע"ה בת יבלחט"א הרה"ח רבי שמואל רבינוביץ שליט"א נלב"ע אור ל"ב אייר תשס"ב
האברך רבי יחיאל מאיר ז"ל בן יבלחט"א דודי הרה"ח רבי אברהם עשקטיין שליט"א נלב"ע י"ב טבת תשס"ח
ואחיו הבחור נתן צבי ז"ל, נלב"ע י"ד טבת תשס"ט
הילד רפאל בנימין בן יבלחט"א הרה"ג רבי יעקב עקיבא רבינוביץ שליט"א נלב"ע אור לג' טבת תשס"ד

• • •

זקיני רודף צדקה וחסד הרב יחיאל ז"ל בן רבי שלמה גוגנהיים ז"ל
נלב"ע א' אלול תשמ"ח
זקנתי מרת חוה בילא ע"ה בת הגאון רבי אליעזר שלזינגר זצ"ל
נלב"ע כ' חשון תשמ"א
זקיני איש תם וישר וירא אלקים הרב יהושע אליקים ז"ל
בן הר"ר יחיאל גוגנהיים ז"ל
נלב"ע כ"ד אדר ב' תשס"ה

דודי הרה"ח רבי שלמה גוטליב בן הר"ר עקיבא ז"ל
נלב"ע כ"ה כסלו תשע"א
דודי הרה"ג רבי אברהם נחמן שמחה וויצהנדלר בן הר"ר אלעזר ז"ל
נלב"ד כ"ד אדר תשע"ד
ובנו הבחור שמואל ז"ל נלב"ע י' חשון תשע"א

לעילוי נשמת

אבי מורי הרהגה"ח רבי **שמעון אהרן** ז"ל בן ר' מרדכי הלוי ז"ל
נלב"ע טו"ב שבט תשל"ח
אמי מורתי הצדקנית מרת **בתיה לאה** ע"ה בת הרב ר' יוסף אברהם ז"ל
נלב"ע כ"ו חשון תשכ"ב

* * *

אחי הרה"ח ר' **אלתר מנחם מאיר** ז"ל
ואשתו מרת **חיה** ע"ה בת ר' **אלתר דוד** ז"ל
בנו האברך החשוב ר' **משה לייב** ז"ל
אחותי הצדקנית מרת **נחמה יוספא** ע"ה
גיסי הגה"ח רבי **דובעריש** בן ר' ישראל צבי ז"ל
גיסי הרה"צ רבי **אלתר אלעזר מנחם**
בהרה"ק מלעלוב זצ"ל
אחותי אלמנתו הרבנית הצדקנית
מרת **חיה עלקא** מלעלוב ע"ה
גיסתי מרת **רבקה** בת ר' אליהו ע"ה
גיסתי מרת **טובה** בת ר' אפרים ע"ה

* * *

מו"ח הרה"ח שומר פיו ולשונו
רבי **יוסף** ב"ר שלמה **פולק** ז"ל
נלב"ע י' חשון תשמ"ב
חמותי הצו"ח מרת **יוטא מרים** ע"ה
ב"ר אליעזר צבי ז"ל
נלב"ע עשרה בטבת תשנ"ז

* * *

זקנתנו הצו"ח מרת **רחל לאה** ע"ה
בת ר' אליהו יוסף ז"ל
דודנו רודצו"ח הרה"ח ר' **נחמן אליהו**
ב"ר שלמה פולק ז"ל
ואשתו הצו"ח מרת **מינדל** ע"ה
בת רבי אריה לייב ז"ל
דודנו הרה"ח ר' **מנחם אריה מרדכי**
ב"ר יוסף **וינשטוק** ז"ל
ואשתו הצו"ח מרת **חיה הינדא** ע"ה
ב"ר אליעזר צבי ז"ל
דודנו הרהגה"ח ר' **ישראל יצחק**
ב"ר מנחם בנימין **פומרנץ** זי"ע
דודנו הרה"ח ר' **שמואל** ב"ר שלמה ז"ל
ואשתו מרת **בתיה פולק** ע"ה
דודנו ר' **אברהם יעקב** ב"ר אליעזר צבי ז"ל
ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י חתנם
הגה"ח רבי **נחמן הרשקוביץ** שליט"א
ומשפחתו

רבי יהודה מנחם ברכיה מנחם

לגיסיו החשוב והנעלה, קובע עיתים לתורה במסירות,
אהוב על המקום אהוב על הבריות, ברוך המעשה ורב
הכשרון, מוקיר תורה ולומדיה, מענג ומכבד את השבת,
מופלג במצות כיבוד הורים, אוהב חסד ומרבה להיטיב,

הרה"ח רבי שמעון אהרן הלוי הרשקוביץ שליט"א

על אשר בטוב ליבו מסייע לנו תמיד בכל הענינים
והכל בשמחה, במאור פנים, ומכל הלב
ויהא רעוא מן שמיא שיזכה לראות שפע ברכה והצלחה
בכל מעשי ידיו, ובכל אשר יפנה יצליח,
וימלא השי"ת את כל משאלות ליבו לטובה ולברכה,
אושר ועושר כל הימים.

בברכת כהן באהבה
המחבר